

KT

**Zanîngeha Mardîn Artukluyê
Enstîtuya Zimanên Zindî yên li Tirkiyeyê
Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî**

Teza Lîsansa Bilind

**NIRXANDINA PIRTÛKA HÎNKIRINA KURDÎ: HÎNKER
-LI GORÎ NÊRÎNÊN XWENDEKAR Û MAMOSTEYAN-**

Şehmuz KURT

13711016

**Şêwirmendê Tezê
Doç. Dr. Tahirhan AYDIN**

Mêrdîn 2015

JI BO BIRÊVEBERIYA ENSTÎTUYA ZIMANÊN ZINDÎ YÊN LI TIRKIYÊYÊ

“Nirxandina Pirtûka Hînkirina Kurdî: Hînger –Li Gorî Nêrînên Mamoste û Xwendekaran-“ di ...../...../..... de ji aliyê lijneya me ve di Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî de wek TEZA LÎSANSÂ BILIND hatiye pejirandin.

Şêwirmend : Doç. Dr. Tahirhan AYDIN

Serok : Yrd. Doç. Dr. Mürşet ÇAKMAK

Endam : Ögr.Gör. Zülküf ERGÜN

Pesendkirin

Ez pesend dikim ku înzayên jorîn ên wan hîndekara in ku navê wan li jor hatine nivîsîn.

Doç. Dr. Mehmet Sait TOPRAK

Rêvebirê Enstîtuyê

KURTE

NIRXANDINA PIRTÛKA HÎNKIRINA KURDÎ: HÎNKER

-LI GORÎ NÊRÎNÊN XWENDEKAR Û MAMOSTEYAN-

Armanca vê xebatê ya sereke nirxandina *Hînkerê* ye ji aliyê hînkirina zimanî û li gorî nêrînên wan xwendekar û mamosteyan ên ku vê pirtûkê wek pirtûka dersê bi kar tînin.

Xebat digel mamoste (N=20) û xwendekarên (N=104) Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Kurdî- Der Navend (Amed) û Kurdî-Der Şaxa Wanê hatiye tetbîqkirin. Agahiyên xebatê bi rêya pirsyarnemayên mamoste û xwendekaran ve hatine bidestxistin. Pirsyarname ji aliyê vekoler ve hatine amadekirin û bi tetbîqa pîlot ve hatine xurtkirin. Di pirsyarnameyan de pirsên demografîk û pirsên yekalî (close ended) ên ku bi awayê lîkerta-5 pêlbendîkirî, cih digirin. Ji bo pêbaweriya pirsyarnameyan ji korelasyona xalan û cronbach alfa (α) sûd hatiye wergirtin. Agahiyên hatine bidestxistin bi rêya bernameya SPSS-18 ve hatin analîzkirin û parsed(%), frekans (f) û navinciyên arîtmîk ($\bar{x}$) ên agahiyên hatin derxistin. Ji bo analîzên derbareyê cudahiyên di navbera navinciyên, ji T-testa serbixwe, varyansa yek alî (ANOVA), û testên Scheffé û Kruskal Wallis-H (KWH) sûd hatiye wergirtin. Encamên ku hatine bidestxistin, li gorî asta watedarbûna 0,05 hatine nirxandin.

Di encamê de derket holê ku her çend kêmasiyên wê diyar kiribin jî, xwendekar bi giştî erênî li *Hînkerê* dinêrin. Lê belê heman berhem ji aliyê mamosteyan ve kêma û neyînî hatiye dîtin. Di beşa dawî de encamên xebatê hatine pêşkeşkirin û li ser cudahiyên di navbera nêrînên xwendekar û mamosteyên hatiye sekînin.

Peyvên Sereke: Hînker, Kurdi-Der, hînkirina kurdî, nêrînên mamoste û xwendekaran

ÖZET

KÜRTÇE ÖĞRETİM KİTABI *HİNKER*'İN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın genel amacı, ders kitabı olarak *Hinker* adlı kitabı kullanan öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre adı geçen kitabı dil öğretimi yönünden değerlendirmektir.

Araştırma, İstanbul Kürt Enstitüsü, Kurdi-Der Merkez (Diyarbakır) ve Kurdi-Der Van Şubesi'nde çalışan Kürtçe öğretmeni (N=20) ve eğitim gören öğrenciler (N=104) ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri öğrenci ve öğretmenlere yönelik hazırlanan anketlerle elde edilmiştir. Anketler araştırmacı tarafından hazırlanmış ve pilot çalışma yapılarak da geliştirilmiştir. Anketlerde kişisel bilgi soruları ve kapalı uçlu (5'li likert tipi derecelendirilmiş) sorular yer almaktadır. Anketlerin güvenilirlik analizleri için madde-toplam korelasyonu ve cronbach alfa (α) iç tutarlık katsayısı dikkate alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS-18 programında analiz edilmiştir. Verilerin yüzde (%), frekans (f) ve aritmetik ortalama ($\bar{x}$) değerleri çıkarılmıştır. Ortalamalar arasındaki farklılık analizleri için ilişkisiz örneklem T-testi, tek yönlü varyans (ANOVA), Scheffe ve Kruskal Wallis-H (KWH) testi tekniklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlar 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin *Hinker*'in bazı yetersizliklerini ifade etmelerine rağmen genel olarak olumlu değerlendirmeler yaptıkları tespit edilmiştir. Ancak aynı eserin öğretmenler tarafından eksik ve yetersiz görüldüğü ortaya çıkarılmıştır. Son bölümde, araştırmanın sonuçları verilmiş ayrıca öğrenci ve öğretmen görüşleri arasındaki farklılıklar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Hinker*, Kurdi-Der, Kürtçe öğretimi, öğretmen ve öğrenci görüşleri.

SUMMARY

AN EVALUATION OF KURDISH INSTRUCTION BOOK: HÎNKER -ON THE BASIS OF STUDENTS' AND TEACHERS' OPINIONS-

The general aim of this research is to evaluate *Hinker*, in terms of language teaching on the basis of opinions of students and teachers who use it as coursebook.

The research has been carried out with teachers (N=20) and students (N=104) of Istanbul Kurd Institute, Kurdi-Der Central Office (Diyarbakır) and Kurdi-Der Van Office. The research data has been gained via questionnaire which have been prepared for teachers and students. The questionnaires have been prepared and developed by researcher. The questionnaire consists of demographic characteristics and close ended (Lickert type scale) questions. The reliability of the questionnaire was provided by means of Item-Total Correlation and Cronbach Alpha (α). The obtained data were evaluated by using SPSS-18. The percentage and frequency values of the data were worked out and evaluated by means of T-test, one-way ANOVA, Scheffe and Kruskal Wallis-H (KWH) statistical test techniques. The obtained results were assessed at the level of 0,05, and turned out to be significant.

It has been seen that in spite of pointing its insufficiencies, *Hinker* has been evaluated positively by the students. However *Hinker* has been evaluated negatively and it has been seen insufficient by the teachers. In the last section the general results of the research have been given along with the difference between the students' and teacher's opinions.

Key Words: Hinker, Kurdi-Der, Kurdish teaching, teachers and students' opinions

NAVEROK

KURTE	I
ÖZET	II
SUMMARY	III
NAVEROK	IV
LÎSTEYA TABLOYAN	VII
LÎSTEYA WÊNEYAN	XV
LÎSTEYA ŞIKILAN	XVI
PÊŞGOTIN	XVII
KURTEBÊJE.....	XIX
DESTPÊK.....	1
1. Problema Xebatê	1
2. Armancên Xebatê	1
3. Girîngiya Xebatê.....	3
4. Pêşqebûlên Xebatê	3
5. Sînorên Xebatê	4
6. Çavkanî û Rêbaz	4
7. Danasîna Hin Têgehên Taybet ên Xebatê	5
BEŞA YEKEM	7
MATERYALÊN HÎNKARIYÊ Û HÎNKER	7
1.1. Materyalên Hînkariyê	7
1.2. Hînkere Zimanî	11
1.2.1. Fikrên Alîgir Derbareyê Bikaranîna Hînkera	14
1.2.2. Fikrên Dijber Derbareyê Bikaranîna Hînkera de	17
BEŞA DUYEM	20
NIRXANDINA MATERYALÊN HÎNKARIYÊ Û HÎNKERAN.....	20
2.1. Nirxandin	20
2.1.1. Nirxandina di Perwerdeyê de.....	20
2.1.2. Nirxandina Materyalên Hînkariyê	23
2.2. Nirxandina Hînkera	24

2.2.1. Armancên Nirxandina Hînkeran	24
2.2.2. Pîvanên Nirxandina Hînkeran.....	25
2.3. Modelên Nirxandina Hînkeran.....	35
2.3.1. Modela Tucker	36
2.3.2. Modela Cunningsworth	37
2.3.3 Modela Harmer.....	40
2.3.4. Modela McDonough û Shaw.....	41
2.3.5. Modela Doughill	42
2.3.6. Modela Hutchinson	42
2.3.7. Hin Modelên din ên Nirxandin û Bijartina Hînkeran.....	43
2.3.8. Modela ku em pêşniyar dikin	45
2.4. Xebatên Qadê	46
BEŞA SÊYEM	49
METODOLOJÎ.....	49
3.1. Modela Xebatê	49
3.2. Meydana Lêkolînê û Beşdar (Sample)	49
3.3. Amûrên Komkirina Agahiyan	50
3.4. Tetbîqa Pîlot.....	50
3.5. Pêvajoya Komkirina Agahiyan	51
3.6. Pêvajoya Analîzkirina Agahiyan.....	51
3.7. Pirsyarnameya Xwendekaran	51
3.8. Pirsyarnameya Mamosteyan	52
3.9. Pirtûka Xebatê <i>Hînker</i> û Rêzkirina Unîteyên Wê	53
3.9.1. Organîzebûna <i>Hînkerê</i> û Unîteyên Wê	55
3.9.2. Pêşkeşiya Rêzimanê	56
3.9.3. Çar Şiyanwerî	56
3.9.4. Hînkirina Peyvên Nû.....	58
3.9.5. Çalakî û Rahênan	59
3.9.6. Spartek	59
3.9.7. Bersivdank û Pêvek	60

BEŞA ÇAREM	61
ANALİZ Û ŞÎROVEYA DANÉYAN.....	61
4.1. Analíz û Şîroveya Daneyên Pirsyarnameya Xwendekaran	61
4.1.1. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Dîzayn û Plansaziya Hîkerê	61
4.1.2. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîkerê de	63
4.1.3. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	66
4.1.4. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Rahênanên Hîkerê	69
4.1.5. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Naverok û Mijarên Hîkerê	72
4.1.6. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Çar Şiyanweriyên Zimanî di Hîkerê de	74
4.1.7. Nîrxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên Xwendekaran	76
4.1.8. Li Gorî Zayendê Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	78
4.1.9. Li Gorî Temenî Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	81
4.1.10. Li Gorî Asta Perwerdeyê Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	91
4.1.11. Li Gorî Asta Kursê Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	97
4.2. Analíz û Şîroveya Daneyên Pirsyarnameya Mamosteyan	101
4.2.1. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Dîzayn û Plansaziya Hîkerê	102
4.2.2. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîkerê de	105
4.2.3. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	107
4.2.4. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Rahênanên Hîkerê	111
4.2.5. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Naverok û Mijarên Hîkerê	114
4.2.6. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Çar Şiyanweriyên Zimanî di Hîkerê de	116
4.2.7. Nîrxandina: Dawî Daxwaz û Pêşniyarên Mamosteyan	119
4.2.8. Li Gorî Zayendê Cudahiyên Navbera Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	121
4.2.9. Li Gorî Temenî Cudahiyên Navbera Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	124
4.2.10. Li Gorî Asta Perwerdeyê Cudahiyên Navbera Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîkerê de	126

4.2.11. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Cudahiyên Navbera Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hînkere de	131
ENCAM Û NÎQAŞ	138
ÇAVKANÎ	142
PÊVEK 1. PIRSYARNAMEYA XWENDEKARAN	149
PÊVEK 2. PIRSYARNAMEYA MAMOSTEYAN	154
PÊVEK 3. Analîza Pêbaweriya Pirsyarnameya Xwendekaran û Korelasyona Giştî ya Xalan	159
PÊVEK 4. Analîza Pêbaweriya Pirsyarnameya Mamosteyan û Korelasyona Giştî ya Xalan.....	162

LÎSTEYA TABLOYAN

Tablo 2.1. Tabloya Pîvanên Ansary û Babaii	27
Tablo 2.2. Pîvanên Alan Tucker	30
Tablo 2.3. Pîvanên Bülent İnal	31
Tablo 2.4. Pîvanên me yên pêşniyar	34
Tablo 2.5. Pêngavên Modela Hutchinson	43
Tablo 3.1. Navberên Puanan, Pileyên Tercîhan û Kategoriyên Nirxandinê ji bo Navinciyan Arîtmêtîk	51
Tablo 3.2. Tabloya Kategorî, Hejmara Pirsan û Encamên Analîza Pêbaweriyê (α) yên Pirsyarnameya Xwendekaran	52
Tablo 3.3. Tabloya Kategorî, Hejmara Pirsan û Encamên Analîza Pêbaweriyê (α) yên Pirsyarnameya Mamosteyan	53
Tablo 4.1. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya <i>Hînkerê</i> de	62
Tablo 4.2. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di <i>Hînkerê</i> de	64
Tablo 4.3. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin de	66
Tablo 4.4. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên <i>Hînkerê</i> de	69
Tablo 4.5. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên <i>Hînkerê</i>	72
Tablo 4.6. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de	74
Tablo 4.7. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên de	76
Tablo 4.8. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya <i>Hînkerê</i> de	78
Tablo 4.9. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de: Encamên Testa Mann-Whitney-U	79
Tablo 4.10. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	79

Tablo 4.11. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	79
Tablo 4.12. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de: Encamên Testa Mann-Whitney-U	80
Tablo 4.13. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	80
Tablo 4.14. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nîrxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Mann-Whitney-U	80
Tablo 4.15. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	81
Tablo 4.16. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîkerê de: Encamên Testa Anova'yê	82
Tablo 4.17. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	82
Tablo 4.18. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîkerê de: Encamên Testa Anova'yê.....	82
Tablo 4.19. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîkerê de: Encama Testa Scheffé	83
Tablo 4.20. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hîkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	84
Tablo 4.21. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hîkerê: Encamên Testa Anova'yê	84
Tablo 4.22. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hîkerê: Encama Testa Scheffé	85
Tablo 4.23. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	85
Tablo 4.24. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de: Encamên Testa Anova'yê	86
Tablo 4.25. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê Encama Testa Scheffé	86
Tablo 4.26. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	87
Tablo 4.27. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de: Encamên Testa Anova'yê	87
Tablo 4.28. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de: Encama Testa Scheffé	88

Tablo 4.29. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	88
Tablo 4.30. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de: Encamên Testa Anova'yê	89
Tablo 4.31. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de: Encama Testa Scheffé	89
Tablo 4.32. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Îstatîka Teswîrî	90
Tablo 4.33. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran yê Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê	90
Tablo 4.34. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	91
Tablo 4.35. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkê de: Encamên Testa Anova'yê	91
Tablo 4.36. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	92
Tablo 4.37. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkê de: Encamên Testa Anova'yê	92
Tablo 4.38. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hînkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	93
Tablo 4.39. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hînkê de: Encamên Testa Anova'yê	93
Tablo 4.40. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hînkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	93
Tablo 4.41. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hînkê de: Encamên Testa Anova'yê	94
Tablo 4.42. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	94
Tablo 4.43. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkê de: Encamên Testa Anova'yê	95
Tablo 4.44. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de: Encamên Îstatîka Teswîrî	95
Tablo 4.45. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de: Encamên Testa Anova'yê	95
Tablo 4.46. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de: Encama Testa Scheffé	96

Tablo 4.47. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran yê Derbyeyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Îstatîka Teswîrî	96
Tablo 4.48. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên di Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê	97
Tablo 4.49. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	97
Tablo 4.50. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de: Encamên Testa Anova'yê	98
Tablo 4.51. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Pêşkeşiya Rêzimanê de: Encamên Testa Kruskal Wallis	98
Tablo 4.52. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Testa Kruskal Wallis	99
Tablo 4.53. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Rahênanên Hîngerê de: Encamên Testa Kruskal Wallis	99
Tablo 4.54. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Naverok û Mijarên Hîngerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	99
Tablo 4.55. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Naverok û Mijarên Hîngerê de: Encamên Testa Anova'yê	100
Tablo 4.56. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Hîngerê de: Encamên Testa Kruskal Wallis	100
Tablo 4.57. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Îstatîka Teswîrî	101
Tablo 4.58. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbyeyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê	101
Tablo 4.59. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Dîzayn û Plansaziya <i>Hîngerê</i> de	102
Tablo 4.60. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de	105
Tablo 4.61. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin de	107
Tablo 4.62. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Rahênanên <i>Hîngerê</i> de	111
Tablo 4.63. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Naverok û Mijarên <i>Hîngerê</i>	114
Tablo 4.64. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan Derbyeyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de	117

Tablo 4.65. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên Mamosteyan de	119
Tablo 4.66. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	121
Tablo 4.67. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	122
Tablo 4.68. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Testa Mann-Whitney-U	122
Tablo 4.69. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	122
Tablo 4.70. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	123
Tablo 4.71. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanê di Pirtûkê de Encamên Test-T'ya Serbixwe	123
Tablo 4.72. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	123
Tablo 4.73. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	124
Tablo 4.74. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	124
Tablo 4.75. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Testa Mann-Whitney-U	125
Tablo 4.76. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	125
Tablo 4.77. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	125
Tablo 4.78. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanê di Pirtûkê de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	126
Tablo 4.79. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Test-T'ya Serbixwe	126
Tablo 4.80. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	127
Tablo 4.81. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de: Encamên Testa Anova'yê	127
Tablo 4.82. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	127

Tablo 4.83. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîinkerê de: Encamên Testa Anova'yê	128
Tablo 4.84. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	128
Tablo 4.85. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Testa Anova'yê	128
Tablo 4.86. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîinkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	129
Tablo 4.87. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîinkerê de: Encamên Testa Anova'yê	129
Tablo 4.88. Li gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîinkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	129
Tablo 4.89. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîinkerê de: Encamên Testa Anova'yê	130
Tablo 4.90. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de: Encamên Testa Kruskal Wallis	130
Tablo 4.91. Li gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Îstatîka Teswîrî	130
Tablo 4.92. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan yên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê	131
Tablo 4.93. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encama Testa Scheffé	131
Tablo 4.94. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîinkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	132
Tablo 4.95. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîinkerê de: Encamên Testa Anova'yê	132
Tablo 4.96. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	132
Tablo 4.97. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de: Encamên Testa Anova'yê	133
Tablo 4.98. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	133
Tablo 4.99. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de: Encamên Testa Anova'yê	134
Tablo 4.100. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîinkerê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	134

Tablo 4.101. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de: Encamên Testa Anova'yê	134
Tablo 4.102. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de: Encamên Îstatîka Teswîrî	135
Tablo 4.103. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de: Encamên Testa Anova'yê	135
Tablo 4.104. Li gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyan de: Encamên Îstatîka Teswîrî	135
Tablo 4.105. Li gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyan de: Encamên Testa Anova'yê	136
Tablo 4.106. Li gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Îstatîka Teswîrî	136
Tablo 4.107. Li gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê	137

LÎSTEYA WÊNEYAN

Wêne 3.1 Bergên pêşî û paşiyê yên HÎNKERê	54
Wêne 3.2 Tabloya naverok û plana HÎNKERê	55
Wêne 3.3 Destpêka unîteyekê	55
Wêne 3.4 Pêşkeşiya hin mijarên rêzimanê û rahênanên derbareyê wan	56
Wêne 3.5 Çalakiyeke nivîsînê	57
Wêne 3.6. Çalakiyeke xwendinê û rahênanên derbareyê wê	57
Wêne 3.7. Çalakî û rahênanên derbareyê xebata li ser peyvên	58
Wêne 3.8. Hin cûreyên rahênanan	59
Wêne 3.9. Mînakek ji beşa spartekan	60
Wêne 3.10. Mînakek ji bersivdankê	60

LÎSTEYA ŞIKILAN

Şikil 1.1 Materyalên hînkariyê	10
Şikil 2.1 Çar hêmanên bingehîn ên nirxandinê	22
Şikil 2.2 Sedemên nirxandinê	25

PÊŞGOTIN

Ziman, hilgirê çanda miletekî ye. Bi rêya zimanê xwe her miletek çanda xwe derbasî nifşên nû dike û bi vî rengî hebûna xwe diparêze. Lewre hebûna miletekî bi hebûna çand û zimanê wî miletî ve diyar e.¹ Ji ber vê girîngiya zimanî, dewletên modern polîtîkayên taybet ji bo zimanên xwe bi rê ve birine û bi qanûn û rêzîknameyan ve hewl dane ku zimanê xwe biparazin û pêşve bibin. Gelek dewletên wekî Fransa, Îran, Tîrkiye'yê û hwd. ji bo parastin û geşepêdana zimanê xwe saziyên taybet ava kirine. Dîsa hema bêje hemû dewlet di astên perwerdeyê de girîngiyeke mezin didin bikaranîna zimanê xwe. Li zaningehan fakûlte û beşên serbixwe yên zimanê wê dewletê hene.

Bi hejmareke ji 40 milyonî zêdetir kurd û welatê wan Kurdistan di nava çar dewletên Rojhilata Navîn de belav bûne. Heke em kurdên li Qewqasya û dîyasporayê jî li ser zêde bikin ev parçebûn hêj zêdetir dibe. “Gelo miletekî ku ji aliyê axa xwe di nava gelek dewletan de perçebûye û li her parçeyî de xwedî statûya kêmayetiye bûye, dikare nasnameya xwe biparêze? Bê guman di vê rewşê de tiştê ewil tê hişê mirovî parastina zimanî ye.”² Rêya herî guncav a parastina zimanî jî bikaranîn û hînkirina wî zimanî ye.

Zimanê dayikê li malê tê hînbûn, lê di pêvajoya perwerdeyê de ew ziman tê pêşvebirin û hin zimanên din jî tên hînkirin û hînbûn. Ji bo hînkirina zimanekî, gelek materyalên perwerdeyê tên bikaranîn. Di hînkirina zimanî de materyala hînkariyê ya herî tê bikaranîn *hînkerên zimanî* ne. Îdfîaya me ew e ku hem amadekar hem jî weşangerên hînkerên kurmancî bi temamî hay ji lîteratûra mezin a amadekirin, nîrxandin û bijartina hînkerên zimanî nînin. Ji ber vê yekê me di beşa ewil a vê xebatê de materyalên hînkariyê û hînkerên zimanî dan nasîn. Di beşa duyem de jî lîteratûra nîrxandin û bijartina hînkerên zimanî bi awayekî berfireh cih digire. Ev her du beş ji bo amadekar û weşangerên hînkerên zimanî agahî û daneyên kêrhatî pêşkeş dikin.

Di beşa sêyem de armanc, metodolojî, amûr û pêvajoya xebatê hatine pêşkeşkirin. Lewre ne pêwîste ku li vê derê metodolojî û armancên xebatê bi berfirehî bîn

¹ Doğan Aksan, *Her Yöniyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara, 2015, r.13

² Ladislav Zgusta “Sunuş: Dil, Ulus ve Azınlık Statüsü”, Amir Hassanpour, *Kürdistan'da Milliyetçilik ve Dil 1918-1985*, wer. İbrahim Bingöl, Cemil Gündoğan, Weş. Avesta, İstanbul, 2005, r.46

gengeşîkirin. Disa jî, di vê xebatê de armanca me ya sereke ew e ku ji lîteratûra gewre ya nîrxandin û bijartina hînkeran sûd bê wergirtin û nîrxandineke pirtûka bi navê *Hînkerê* bê kirin, li ber nêrînên xwendekar û mamosteyên ku vê pirtûkê wekî pirtûka dersê bi kar tînin. Ji bo geştiyê ve armançê me li ser 7 kategoriyên *Hînkerê* pirsyarname amade kirin û digel komeke xwendekar û mamosteyên ku *Hînkerê* wek pirtûka dersê bi kar tînin, dan tetbîqkirin.

Di dawiya tezê de jî di bin sernavê “Encamên Xebatê û Nîqaş” de me şîrove û nîrxandinên xwe yê dawî pêşkeş kirin li ber analîz û sercemên ji hemû xebatên derketine holê.

Ez dixwazim spasîyên xwe yê taybet pêşkeşî şewîrmendê xwe Doç.Dr. Tahirhan Aydin bikim, ji ber ku di her pêngava amadekirina vê tezê de alîkariya min kir û di her astengiyê de rê li ber min vekirin. Dîsa spasîyên germ ji bo mamoste Yrd.Doç.Dr. Mûrşet Çakmak pêşkeş dikim ku di analîz û şîroveya pirsyarnemeyan de bisebr alîkariya min kir û çavkaniyên xwe bi min re parve kirin. Herwiha mamosteyên hêja Remezan Pertev, Gûlşen Erdogan, Mehmet Ronî Yavûzer, Resûl Geyîk jî spasîyên ji canûdil heq dikin, ji ber ked û alîkariya wan a di amadekirin û tetbîqkirina pirsyarnemeyan de. Di dawiyê de spasîyeke mezin ji bo xwendekar û mamosteyên ku bi dildarî beşdarî xebatê bûn û rêvebir û xebatkarên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Kurdî-Der Navend û Kurdî-Der Şaxa Wanê ku di pêvajoya tetbîqkirina pirsyarnemeyan de bûn alîkar û hêsanker.

KURTEBÊJE

amd. : Amadekar

ç. : Çap

çap. : Çapxane

h.b. : Heman berhem

h.c. : Heman cih

h.r. : Heman rûpel

hwd. : Her wekî din

j. : Jimare

N: Hejmara beşdaran

p: pileya watedarbûnê

Ps: Pileya standart

r. : Rûpel

rr. :Rûpel (pirjimar)

Rs: Rêberdana Standart (Standart Deviance)

t: testa T

U: testa Mann Whitney-U

vgz. : Veguhêzer

wer. : wergêr

weş: weşanxane

DESTPÊK

Ji destpêka sedsala 20em û vir de li Tirkîye'yê, kurdan ji bo hînkirina zimanê xwe hewl daye ku derfetên hînkirinê saz bikin. Ji ber bêdewletiyê, ew hewldanên perwerdeyê ji aliyê sazî û rêxistinên sivîl ve hatine kirin. Komela Hêvî ya Xwendekarên Kurd, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê û ya Amadê hin ji van rêxistinên sivîl bûn/in. Hînkere Zimanê Kurdî [Yekem pirtûka hînkirina zimanê kurdî (kurmancî)] ji aliyê Komela Hêvî ve di sala 1921ê hatiye çapkirin. Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê jî bi navê 'Hînkere' rêzepirtûkên (3 ast) hînkirina zimanê kurdî (kurmancî) di van salên dawî de dane çapkirin û di Komelên Zimanê Kurdî û saziyên cûrbicûr de wekî pirtûkên dersê tên bikaranîn.

Herwiha gelek kesayet, sazî û weşanxaneyên kurdî ji bo hînkirina zimanê xwe di bin sernavên cuda de pirtûkên hînkirinê dan çapkirin.

Piştî li zanîngehên dewletê yê wekî Mêrdîn Artûklû, Bîngol, Mûş Alparslan hwd. enstîtuyên zimanê kurdî (di bin sernavê *zimanên zindî*) hatine vekirin, enstîtuya Mêrdînê ji bo ku di dersên kurdî yê bijare yê dibistanên dewletê bîn bikaranîn dest avêt amadekirina pirtûkên hînkirinê û heta niha bi navê Kurdî/Zazakî 5 û Kurdî/Zazakî 6 du pirtûk hatine amadekirin û li dibistanan de jî tên bikaranîn.

Di vê xebatê de, ji bo danasîn û nirxandina hemû pirtûkên hînkirina kurdî cih û dem têrê nake, lewre tenê pirtûka hînkirina kurmancî ya bi navê *Hînkere* (3 ast) dê li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyên bê nirxandin.

1- Problema Xebatê

Ev xebat li ser pirtûka hînkirina kurdî (kurmancî) ya bi navê *Hînkere*³ disekine û hewl dide ku li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyên ku vê pirtûkê wek pirtûka dersê bikartînin nirxandinekê pêk bîne.

2- Armancên Xebatê

Armanca vê xebatê ya sereke, ji aliyê hînkirina zimanê û li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyên ku vê pirtûkê wek pirtûka dersê bi kar tînin, nirxandina *Hînkere* ye. Ji bilî vê armanca sereke armanên din ên xebatê ev in:

---

³ Hînkere Asta Yekemîn/Duyemîn/ Sêyemîn. amd. Samî Tan, Ronayî Onen, Mevlût Aykoç, Sadik Varli, Enstîtuya Kurdî ya Stenbol, 2013.

- 1- Nêrînên mamoste û xwendekaran ên derbareyê dîzayn û plansaziya *Hînger* çi ne?
- 2- Bi her awayî *Hînger* heta çi radeyê li pêdiviyên xwendekaran tê?
- 3- Cudahî û wekhevîyên nêrînên xwendekaran û mamosteyan yê derbareyê *Hîngerê* çi ne?
- 4- Li gorî mamoste û xwendekaran *Hînger* ji kîjan aliyên ve serkeftî ye û ji kîjan aliyên ve lawaz e?
- 5- Li gorî mamoste û xwendekaran ji bo telafîya aliyên lawaz û kêma yê *Hîngerê* çi materyalên alîkar dikarin bên bikaranîn?
- 6- Li gorî taybetmendiyên demografîk ên mamoste û xwendekaran di navbera nêrînên wan ên derbareyê hemû kategoriyan *Hîngerê* de çi cudahiyan îstatîstîk hene?

Wek li jorê jî hat diyarkirin me pirsyarnameyên xebatê di bin banê heft kategoriyan de amade kiribûn, ango *Hînger* herî kêma, ji heft aliyên ve tê vekolîn. Ji ber vê yekê jî me pirsên teze kêma zêde wekî kategorî di pirsyarnameyan de, bi cih kirin.

Xebat bi giştî, pala xwe dide van têgehên:

Materyalên hînkariyê: Her materyala ku di polê de ji bo armancên hînkirin û hînbûna mijarekê tê bikaranîn di nav sînorên *materyalên hînkariyê* de dikarin cih bigirin. Materyalên hînkariyê wek teknîkî-neteknîkî; çapkirî-neçapkirî; otentîk-neotentîk hwd. ji gelek aliyên ve tên dabêşkirin. Ji ber ku hînkêrên zimanî jî yek ji materyalên hînkariyê tên hesibîn, di serî de diviyabû me danasîneke berfireh a materyalên hînkariyê bikira. Ji ber vê yekê jî di beşa ewil a vê teze de me bi hûrgilî materyalên hînkariyê dan nasîn.

Hînkêrên zimanî: Hînkêrên zimanî, ango bi kurtî *hînger* di nava materyalên hînkariyê de, ya herî belave ye. Li gorî gelek zanyaran bêyî hînkêr pêvajoya hînkirina zimanekî kêma û bêfeyde ye. Ji ber vê giraniya wan, divê hînkêra ku ji bo hînkirina zimanekî tê hîlbiyartin, di serî jî aliyê rê û rêbazên hînkirinê ve, ji gelek aliyên hînkirinê ve serkeftî be. Ji ber ku di bazarê de, êdî ji bo her zimanî, gelek hînkêrên jêk cuda hene, divê ji nava wan a herî bikêrhatî û li armanên mamoste û xwendekaran tê, bê hîlbiyartin. Ev yek jî berê me dide nirxandin û bijartina hînkêran. Bêguma di bazarê jî bo hînkirina kurdî gelek pirtûkên hînkirinê hene, lê belê Hînkêra zimanê kurdî ya bi navê *Hînger* (*sê*

ast) a ji aliyê Entîtuya Kurdî ya Stenbolê ve hatiye amadekirin, mijara vekolîn û teza me pêk tîne.

Nirxandin: Nirxandin, li gorî pîvanên diyarkirî qîmetdayîna bûyer an jî diyardeyekê ye. Li her aliyên jîyanê nirxandin heye. Di perwedeyê de nirxandin hem ji bo diyarkirina berhem û hînbûnên xwendekêkaran tê kirin, hem jî ji bo bijartina materyalên hînkariyê, pirtûkên dersê û hînkerên zimanî. Em di vê tezê de li ser nirxandin û bijartina hînkerên zimanî sekinîn.

Nirxandin û bijartina hînkeran: Nirxandin û bijartina hînkeran du pêvajoyên bi hev re girêdayî û li ser hev bandordar in. Bêguman berê nirxandin tê kirin piştê hînbijartin. Gelek cure û pêvajoyên nirxandina hînkeran hene, di beşa duyem a tezê de em bi berfirehî li ser van sekinîn. Gelek zanyarên vê qadê modelên nirxandin û bijartina hînkerên zimanî pêşkeş kirine, di vê tezê de me gelek ji wan yeko yeko rêz kirin û ji nirxandin û bijartina hînkerên zimanê kurdî me modela xwe ya taybet pêşniyaz kir.

3- Girîngiya Xebatê

Ji ber ku di bazarê de ji yekê zêdetir hînkerên zimanê kurdî hene, ji bo bikaranîna di dersên hînkirina kurmancî de pêwistî bi bijartina baştirîn û serkeftîtirînê wan heye. Li ser bijartin û nirxandina hînkerên zimanî lîteratûreke gelekî berfireh heye. Lê belê di vî warî de, bi taybetî li Tirkiyeyê, li ser hînkerên kurdî (kurmancî) kêma hatine kirin. Lewre xebata me hewl dide ku vê kêmasiyê ji holê rake û li ser hînkerên zimanê kurdî teoriyên nirxandin û bijartina hînkerê tetbîq bike.

Herwiha, encamên ji vê xebatê derketine dê li ber amadekarên vê hînkera ku bûye mijara xebata me û nivîskar û amadekarên hînkerên din ên zimanê kurdî rêyên nû veke û xebatên wan hêsantir bike.

4- Pêşqebûlên Xebatê

Wisa hatiye qebûlkirin ku:

- Rêbaza vekolînê li armanc, mijar û problemên xebatê tê.
- Nimandina beşdarên meydana xebatê baş temsîl dikin.
- Xwendekar û mamoste bi dilxwazî beşdarî xebatê bûn û pirsên pirsyarnamayan bi dilrehetî bersivandin.
- Hemû beşdar di wê asta zanîna de ne ku *Hînkerê* binirxînin.

- Ji bo pîvana derbasdarî û pêbaweriya amûrên komkirina agahiyan tetbîqa pîlot û nêrînên pisporan têrê dike.

5- Sînorên Xebatê

Ev xebat:

- Bi Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Kurdî-Der Navend (Amed) û Kurdî Der Şaxa Wanê ve,
- Bi mamoste û xwendekarên asta yekemîn, asta duyemîn û asta sêyemîn a qursê ve,
- Bi nêrînên mamoste û xwendekarên asta yekemîn, asta duyemîn û asta sêyemîn a qursê ve
- Bi pîryarnameya ji aliyê vekoler ve hatiye amadekirin û ji bo bidestxistina nêrînên mamoste û xwendekaran hatine bikaranîn û pirsên demografîk û pirsên yekalî yên vê pîryarnameyê ve,

bisînor e.

6- Çavkanî û Rêbaz

Xebata me xebateke çendahî (quantitative) ye, lewre ji bo diyarkirina nêrînên xwendekar û mamosteyan yên li ser *Hînkere* ji agahiyên statîkî sûd hatiye wergirtin. Herwiha xebata me xebateke teswîrî (descriptive) ye, lewre li têgehiştin, temamkirin û senifandina daneyên derbareyê *Hînkere* digere û niyeta guherandin û kontrolkirina wan nagire nav xwe.

Xebata me ji du qismên sereke pêk tê. Qismê ewil ji her du beşên ewil pêk tê, û li ser teoriya materyalên hînkariyê, hînkere zimanî û teoriya nirxandin û bijartina hînkeran e. Qismê duyem jî cih dide metodolojiya xebatê û analîz û şîroveyên daneyên ku ji vekolînê derketine holê. Di tezê de ji bo her du qisman çavkaniyên bingehîn hene.

Di vê tezê de bêtir ji çavkaniyên yekem sûd hatiye wergirtin. Lê belê wextê ji ber gelek sedeman, me nikari xwe bigehînine çavkaniyên yekem, em mecbûr man ku çavkaniyên duyem jî bi kar bînin. Di xebata xwe de me exleb çavkaniyên çapkirî bi kar înan, lê ji çavkaniyên li ser înternetê barkirî jî sûd hatiye wergirtin.

Di bin banê van agahiyan de teza me bi piranî pala xwe dide van çavkaniyan:

Xebata bi navê *Choosing your Coursebook* (Bijartina Hînkeran) a Alan Cunningsworth çavkaniya bingeh a vê tezê ye. Dîsa *Ders Kitaplar Araştırma ve Düzeltilme Rehberi* (Rêbera Lêkolîn û Serastkirina Pirtûkên Dersê) a Fink Pingel, *The Language Teaching Matrix* (Metrîksa Hînkirina Zimanî) a Jack C. Richards û *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of Efl Teachers at State and Private Schools* (Xebateke Berawirdkî li ser Rêzikên Nirxandin û Bijartina Hînker ji aliyê Mamosteyên dibistanên Fermî û ên Taybet) a Sabriye Akış çavkaniyên bingehîn in ji bo qismê teorîk ê vê tezê. ,

Ji bo qismê analîz û şîroveyên daneyên agahîderan jî çavkaniya bingehîn *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Pirtûka Analîza Daneyan ji bo Zanistên Civakî) a Şener Büyüköztürk e. Herwiha ji bo têgehên xebatê ji berhema Ergîn Opengîn a bi navê *Rewşa kurdî ya sosyolenguîstîk li Tirkîyeyê* jî sûd hatiye wergirti.

7- Danasîna Hin Têgehên Taybet ên Xebatê

Agahîder: Beşdarên xebatê, kesê ku bi rêya pirsyarnamê, an jî hevdişinê agahiyan dide. *îng.înformant; tr.katılımcı.*

Bernameya hînkirinê: Nexşerê û kurteya mijarên di serdemekê de tînin hînkirin. *îng.syllabus; tr. izlence.*

Çar şîyanwerî : Şîyanweriyên zimanî (xwendin, nivîsîn, guhdarîkirin û axaftin). *îng.four skills; tr. dört beceri*

Rahênan: Çalakiyên hînbûnê, hîndarî. *îng. exercises; tr. alıştırma*

Hînker : Pirtûka dersê ya ku ji bo hînkirina dersekê beşe bi beş, unîte bi unîte hatiye amadekirin. *îng: coursebook; tr. ders kitabı*

Materyalên hînkariyê: Hemû amûr û alavên çapkîrî û neçapkîrî; teknîkî û neteknîkî yê di pêvajoya hînkirin û hînbûnê de tînin bikaranîn. *îng. instructional materials; öğretim araçları*

Nirxandin : Pêvajoya nirx û qîmetdayîna diyarde û bûyeran, di peywenda vê tezê de jî nirxdayîna materyalên hînkariyê û hînkerên zimanî. *îng. evaluation; tr. değerlendirme*

Nirxandin û bijartina Hînkeran: Qîmetdayîn û hilbijarina hînkerên zimanî. Îng. coursebook evaluation and selection; tr. ders kitabı değerlendirme ve seçme

Pirsyarname : Lîsteyan pirsan a ji bo bidestxistina agahiyên xebat an jî lêkolînekê. Îng. questionnaire; tr. anket

Pirtûka dersê: Pirtûka ji bo hînkirina dersekê hatiye amadekirin. Îng. textbook; tr. ders kitabı

Pîvanên nirxandina pirtûkên dersê: Rêzêpîvanên ku li ber wan kategoriyên nirxandinê tên amadekirin. Îng. textbook evaluation criteria; tr. ders kitabı değerlendirme ölçütleri

Rêzêkirin û senifandin : Lipeyhevhatina naverok û mijarên hînkerinê di hînkerê de. Îng. grading and sequence; tr. sıralama ve dereceleme

BEŞA YEKEM

MATERYALÊN HÎNKARIYÊ Û HÎNKER

Di vê beşê de materyalên hînkariyê û hînker dê bên pênasekirin. Herwiha nêrînên cuda yên derbareyê bikaranîna hînkeran, dê bên rêzkirin da ku wek materyaleke hînkariyê, bikaranîna hînkeran bi awayekî berfirehtir û objektîv bê dîtin.

1.0 MATERYALÊN HÎNKARIYÊ

Pêvajoya perwerdeyê ji gelek hêmanan pêk tê; cihê perwerdeyê, mamoste, xwendekar, materyalên hînkariyê hwd.⁴ Pêvajoya perwerdeyê ya ku bikêrhatî û berhemdar derbas dibe, encama lihevkerina serkeftî ya hêmanên perwerdeyê ye.⁵ Ji van hêmanan, materyalên hînkariyê (ango materyalên dersê, materyalên alîkar) bandoreke mezin li ser qelîteya perwerdeyê dîkin. Materyalên hînkariyê barhilgirê agahî û mijarên hînkirinê ne. Cunningsworth, wan wekî “çavkaniya agahiyan” bi nav dike, yên ku xwendekaran ji bo jiyana rasteqîn amade dîkin.⁶

Materyalên hînkariyê di hînkirina zimanî de jî xwedî cihekî girîng in. Hin materyal hazir tînin destê mamosteyan, hin jî aliyê mamosteyan ve tînin amadekirin, yan jî materyalên hazir li gorî rewşê tînin guherandin, ango adaptekirin. Çi hînker, çi materyalên amadekirî bînin bikaranîn, materyalên hînkariyê piraniya mijarên hînkirinê û pratîka zimanî ya ku di polê de tê bikaranîn pêk tînin.⁷

Li gorî Brian Tomlinson materyalên hînkariyê ev in:

“Materyal, her tiştê ku hînkirin û hînbûna zimanî hêsan dike digire nav xwe. Ew dikarin zimanî, dîtbarî, bîhîstyarî, an jî kinestetîk bin, û dikarin bi nivîskî, bi rêya performansê zindî yan jî nîşandayî, yan jî bi kasetan, bi CDyan, bi DVDyan yan jî bi internetê bînin

---

⁴ Nesrin Oruç, Berna Yavuz, “Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitabı Seçimi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.6, j.27, Yaz 2013, r.388.

⁵ Sabriye Akış, *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006. r.1.

⁶ Alan Cunningsworth, *Evaluating and selecting EFL teaching material.*, Heinemann, London 1984. vgz. Deniz Özeş, *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Spot on, Grade 8 from Student's and Teacher's Perspectives*, (Teza Lîsansa Bilind a Neçapbûyî), Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2012. r.4.

⁷ Jack C. Richards, *Curriculum Development in Language Teaching*, Cambridge University Press, 2001, r.251.

peşkeşkirin. Ew(materyal) perwerdeker in, ji ber ku di derheqê zimanî de xwendekaran agahdar dikin; tecrûbeker in, ji ber ku bi rêya wan xwendekar hay ji zimanî dibin; rêveker in, lewre derfetên bikaranîna zimanî didin xwendekaran; an jî ew keşfdar in, ji ber ku bi rêya wan xwendekar ji bo bikaranîna zimanî li vedîtînen nû digerin”⁸

Ji vê jêgirtina jorîn jî diyar e ku pêvajoya hînkirinê bê materyal kêr e, heta bê materyal nabe. Richards, di derheqê materyalên hînkariyê û girîngiya wan wiha dibêje: “piraniya bernameyên hînkirina zimanî yê îro li ser dinyayê hene, bêyî materyalên hînkariyê xwe li ser piyan nagirin”, û ew materyalên hînkariyê bi vî şiklî dabeş dike:

*(a)materyalên çapkirî wekî kîneran, pirtûkên rahênanan, kaxezên rahênanan û pirtûkên xwendinê; (b) materyalên neçapkirî wekî kaset an jî materyalên guhdarîkirinê, vîdeo, an jî materyalên li ser kompûterê; (c) materyalên hem çapkirî hem jî neçapkirî wekî materyalên li ser înternetê barkirî hwd. Dîsa materyalên wekî kovar, rojname, û materyalên di televîzyonê de yê ku ne ji bo armancên hînkirinê hatine amadekirin jî dikarin di mifredatê de cih bigirin.*⁹

Wek tê dîtin, sînorê materyalên hînkariyê berfireh e û li gorî jîrekatî û tecrûbeya mamosteyan her tişt dikare di pêvajoya hînkariyê de bê bikaranîn. Heta ji ber ku, di serî de hînkêr, hemû materyalên hînkariyê xwedî çarçoveyeke zelal in, ew dikarin bi taybetî ji bo mamosteyên nû û bêtêcrûbe bibin rêberê û pêvajoya hînkariyê hêsantir bikin.¹⁰

Cunningsworth rol û girîngiya materyalên hînkariyê (bi taybetî hînkêran) wiha pênase dike:

- Ji bo pêşkeşiya amrazên devkî û nivîskî çavkanî ne,
- Ji bo pratîka xwendekaran û têkiliyên ragihandinê çavkanî ne,
- Ji bo xwendekaran çavkaniyên xurt ên rêziman, bêje, dengsazî û hwd. ne,
- Ji bo çalakî û rahênanên di polê de çavkanî ne,
- Bernameya fêrbûnê ne (yê ku armancên perwerdehî yê ji berê ve hatine diyarkirin dide nasîn).
- Ji bo hînbûna xweser û xebata serbixwe çavkanî ne,

⁸ Brian Tomlinson, , “Materials Development”, *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter& David Nunan, Cambridge University Press, 2001, r.66.

⁹ Jack C. Richards, hb.

¹⁰ Jack C. Richards, hb.

- Ji mamosteyên kê m tecrûbe re piştgirîyeke xurt in,¹¹

Arif Sariçoban jî li ser van, xalên li jêr zêde dike;

- Karîgeriya mamosteyan zêde dikin,
- Ji bo pêşkeşiyê, standardekê diyar dikin,
- Ji bo xwendekaran pêşkeşiyê balkêş û dilxwaz dikin,
- Dema pêşkeşiyê kurt dikin (demê bi bandor didin derbaskirin),
- Daxwaza xwendekaran ya hînbûnê zêde dikin,
- Alîkariya xwendekaran dikin ku tiştên hînbûyî heta demeke dirêj di bîra xwe de bigirin (bîra dema dirêj),¹²

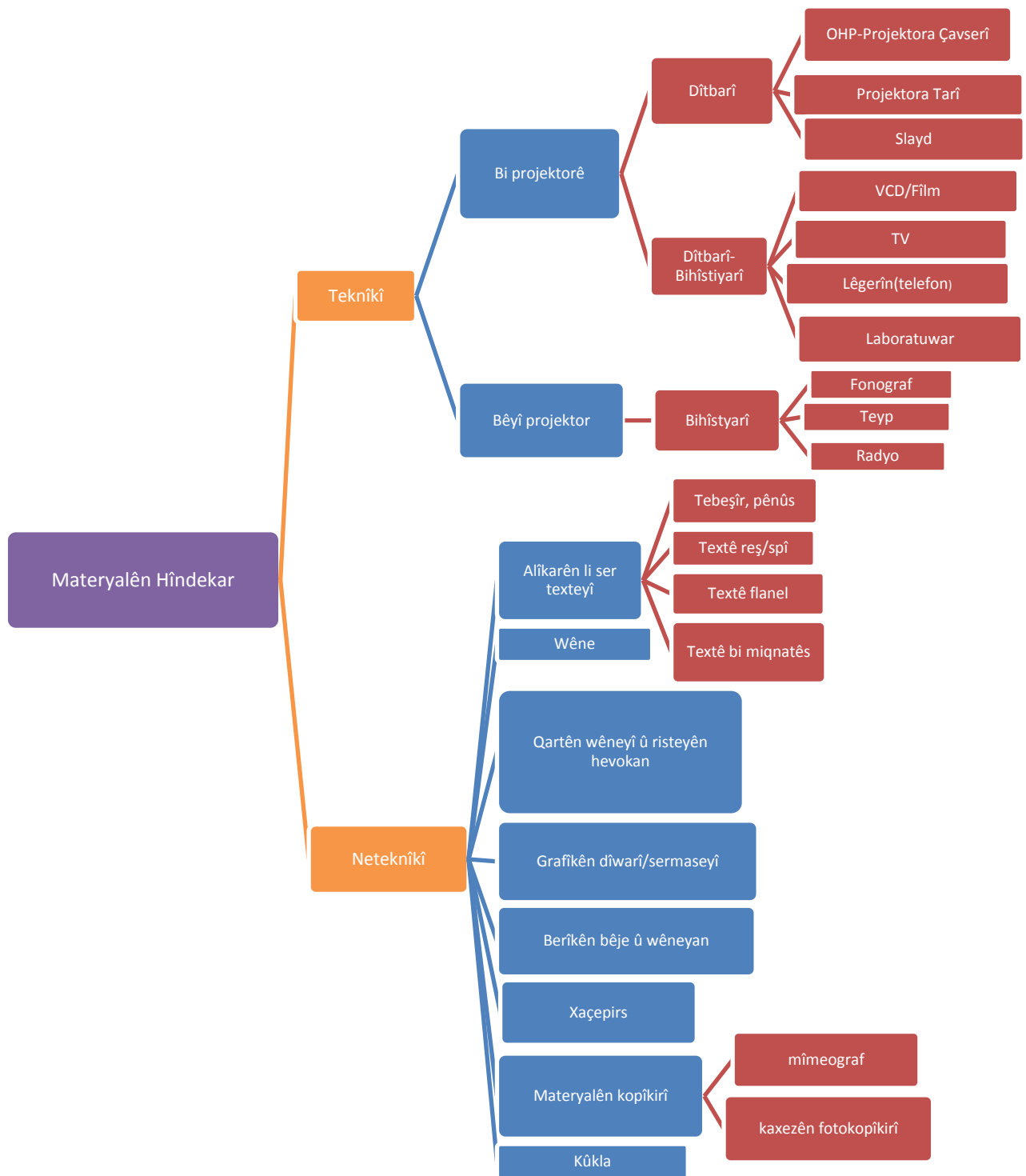
Sariçoban di xebata xwe de her çiqas materyalên hînkariyê rêz dike jî ew hemû materyalên ku digel pirtûka dersê, ango digel hînkeran tî bîkaranîn pêşkeş dike. Ango ew materyalên ku ji aliyê Sariçoban ve hatine rêzkirin materyalên alîkar in, digel pirtûka dersê tî bîkaranîn, wê dewlemendtir dikin an jî ji hin aliyan ve temam dikin. Dîsa bi rêya materyalên teknîkî yê dîtbarî ve pirtûkên dersê yê înter-aktîf yan jî yê li ser kompûterê barkirî dikarin bî bîkaranîn. Herwiha bi materyalên bîhîstyarî ve kasetên digel seta hînkeran (piranî di hînkirina ziman de) dikarin bî guhdarîkirin.

Sariçoban materyalên hînkariyê bi vî awayî diseniffine:

---

¹¹ Alan Cunningsworth, *Choosing your Coursebook*, Macmillan Heinman, Oxford 1995. r.7.

¹² Arif Sariçoban, *Instructional Technologies and Material Design for Foreign Language Teaching*, Anı Yayıncılık, Ankara 2006. r. 4.

Şikil 1.1 Materyalên hînkariyê ¹³

¹³ Arif Sariçoban, hb. r. 25.

Piştî ku me materyalên hinkirinê dan nasîn, em ê niha derbasî materyala hinkirinê ya herî belave û girîng, ango pirtûka dersê bibin. Lê, mebesta me bêtir pirtûkên hinkirina ziman, hînker(coursebook) in.

1.2 HÎNKERÊN ZIMANÎ

Pirtûka dersê û *hînker* du têgehên cuda ne ku bi xeletî li cihê hev tên bikaranîn. Ne tenê di kurdî de, lê di inglîzî û tirkî de jî rewş bi vî şiklî ye. Di inglîzî de ji bo pirtûkên di dersê de tên bikaranîn hem *textbook* hem jî *coursebook* tê gotin û ev her du têgeh gelek caran li cihê hevdu tên bikaranîn. Lê li gorî *Oxford Dictionary*'ê¹⁴ pirtûka ku ji bo xwendina dersekê wek karê standart tê dîtin *textbook* e. Û ji *textbook*'a ku ji bo hinkirina derseke diyakirî hatiye amadekirin *coursebook* tê gotin. Diyar e ku her du têgehên cuda ne lê nêzî hev in. Heta dikare bê gotin ku *coursebook* jêrecureya *textbookê* ye. Lê ev du têgehên cuda ji bo zimanên biyanî, di serî de ji bo tirkî û kurdî xelet hatine wergerandin. Di tirkî de ji her duyan re *ders kitabı* tê gotin. Dîsa di kurdî (kurmancî) de têgeha *hînker* û *pirtûka dersê*, hin caran bi mebesta van her du têgehên inglîzî tên bikaranîn.

Ferhanga Têgehên Zanistê ya bi tirkî, pirtûkên dersê wiha pênase dike: “Pirtûka ku di derheqê hinkirina dersekê de hatiye amadekirin an jî piştî lênêrîna gorî hin pîvanan bo dibistan, pol an jî dersekê ji mamoste û xwendekaran re wek pirtûka bîngehîn tê bijartin.”¹⁵ Raporta “Nirxandina Pirtûkên Dersê” ya Wezaretê Perwerdeyê ya Tirkiyeyê (MEB) hînkerê wiha pênase dike “Pirtûka hinkirinê (ders kitabı) navendek e ku têde agahiyên mijarên di bernameya hinkirinê de cî digirin bi awayekî bipîlan û bisîstem vedikole û rave dike û wek çavkaniya agahiyan xwendekaran li gorî armancên dersê perwerde û beralî dike.”¹⁶

Ferhanga D.Îzolî¹⁷ *hînkerê*, wek perwerdekar (öğreten, eğiten) pênase dike. Lê ji bo kurmancî, pêşniyara me ev e: *textbook* = *pirtûka dersê*, *coursebook*=*hînker*. Ji xwe ji pirtûkên hinkirina zimanî re bêtir *hînker* tê bikaranîn û ev yek jî li pênaseya *Oxford Dictionary*'ê jî tê.

¹⁴ <http://www.oxforddictionaries.com/> “textbook” û “coursebook”, (ketina malperê 29.12.2014.)

¹⁵ Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, “ders kitabı” <http://www.tubaterim.gov.tr/> (ketina malperê 29.12.2014.)

¹⁶ İlköğretim Okulları Ders Kitaplarının Değerlendirmesi, MEB, Ankara, 2008. r.1.

¹⁷ D.Îzolî, “Hînker”, *Ferheng*, Weşanên Deng, Amed, 2011

Di vê xebatê de jî wextê me têgeha *pirtûka dersê* bi kar anî armanca me *textbook* e, û bikaranîna *hînkê* jî cihê *coursebook*'ê digire. Di vê xebate me de gava “hînkê” tê nivîsîn mebest bi giştî pirtûkên perwerdeyê ne, û gava “Hînkê” tê nivîsîn jî mebest me pirtûka vê xebatê ye.

Hînkê gelek ji materyalên nivîskî (nivîsar, diyalog, metn û perçeyên xwendinê); bihîstyarî (diyalog û perçeyên bilêvkirinê yê li qeset û CDyan barkirî); û dîtbarî (wêne, karîkatûr û xêzên derheqê babetan); bihîstyarî û dîtbarî (film, filmên qarton hwd.) di nava xwe de dihûndurinin, ji ber vê taybetmendiya xwe, bi gotina Alan Cunningsworth ew ji bo bidestxistin û gehiştina armancên xwendekaran pêdiviyêke sereke ye.¹⁸ “Hînkê ji bo mamosteyan materyala hînkirinê ye û ji bo xwendekaran jî materyala hînbûnê ye. Hêmaneke girîng a pêvajoya hînkirinê û hînbûnê ye.”¹⁹

Falk Pingel, di berhema xwe ya bi navê “*Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltilme Rehberi –Unesco*” de wiha dibêje “pirtûkên dersê yek hêmanên perwerdeyê yê herî girîng in.”²⁰

Wextê mijar dibe hînkê zimanî, divê ew wekî yek pirtûk neyê hesabandin û fêmkirin. “Gelek setên hînkê herî kêr ji pirtûkeke xwendekaran û yek mamosteyan pêk tê”²¹ Lewra bi piranî pirtûkên hînkirinê zimanî ji setekê pêk tên ku di nav de ji yekê zêdetir pirtûk (gorî her astê pirtûkek û pirtûkên rahênan û spartekan, û pirtûka mamosteyan, pirtûkên xwendinê, ferhengok hwd.), kaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê, kaxizên fotokopîkirinê, grafîk û poster hene.²²

Hînkê cara ewil li Misrê hatine bikaranîn û xwedî dîrokeke 4000 salî ne²³ û di nav hemû materyalên hînkê û alîkar de xwedî cihê girîng in. “Hînkê him ji bo xwendekaran him jî ji bo mamosteyan ‘îro jî’ çavkaniyêke bîngê in.”²⁴

---

¹⁸ Alan Cunningsworth, *hb.* p.7.

¹⁹ Jai Raj Awasthi, “Textbook and its evaluation” *Journal of NELTA*, c.11, j.1-2, October 2006. r.1.

²⁰ Falk Pingel, *Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltilme Rehberi –Unesco*, Tarih Vakfı Yayınları, 2004. r.1.

²¹ Alan Cunningsworth, *hb.* p.25.

²² Hitomi Masahura, Brian Tomlinson, “Materials for General English”, *English Language Learning Materilas*, ed. Brian Tomlinson, Continuum, New York, 2008, p.17.

²³ Nesrin Oruç, Berna Yavuz, *hb.* r.399. ; dîsa bnr. İlköğretim Okulları Ders Kitaplarının Değerlendirmesi, MEB, Ankara, 2008. r.2.

Ev ‘îro jî’ tê vê wateyê ku di vê serdema ku teknolojiya ragihandinê û ya dîtbarî ya wekî înternet û medyaya sosyal û hwd. de jî hînkera çapkirî (hard copy) bingeha gelek dersan pêk tîne. Ew hem materyalên dersê ne hem jî kurteya bernameya dersê ne, lewre hemû hînkêr li gorî bernameyê hînkirinê (syllabus) tî amadekirin. “Pirtûka dersê, ji aliyê bijartina materyalan ve alîkariya mamosteyan dike. ... Bi rêya materyalên ku di pirtûkê de li pey hev tî pêvajoya perwerdeyê qonax qonax bi rê ve diçe û bi vî awayî ve berdeamiya dersê pêk tî.”²⁵ Ji ber vê yekê di destê mamosteyan de bernameya dersê tunebe jî hînkêr bi tena serê xwe çarçoveyên bikêr in.²⁶ Heta Williams²⁷ pêngaveke din wêdetir diçe û wiha dibêje; “Tiştê gelekî tinazî ye ku ew mamosteyên bi rastî bêtir pala xwe didin pirtûkên dersê, ji wan mamosteyên ku xwedî kêmtirîn qabîliyeta şîrovekirina niyetên pirtûkê yan jî nîrxandina naverok û rêbaza wan in.

Lê ev nayê vê manayê ku divê hînkêr di dersan de her gav serdest be. Eger cihê mamosteyan bigire û hemû hînkirinê bigire bin kontrola xwe dê hêmanên din ên pêvajoya perwerdeyê pasîvîze bike. Hasan Ansary û Esmat Babaii²⁸ di xebata xwe ya ku tîde li taybetmendiyên navneteweyî yê hînkêran digerin, tînin ziman ku divê mirov barên giran li ser milên hînkêran bar neke, lewre ew çî qas jêhatî bin jî di dawiyê de yek jî materyalên di destê mamosteyan de ne, bikêriya wê girêdayî jêhatiya mamosteyan e. “Ji bo gelek mamosteyan îro jî rol û armancên hînkêran ne zelal in. Ew hînkêran bêtir wek bernameya dersê dibînin, ne wekî alîkarek.”²⁹ Di vî warî de şîroveya Alan Cunningsworth³⁰ jî di cih de ye. Lewre ew digel ku girîngiya pirtûka hînkirinê dizane û

---

²⁴ Deniz Özeş, *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Spot on, Grade 8 from Student's and Teacher's Perspectives*. (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2012. r.1

²⁵ Melek Çakmak, “Yabancı Dil Öğretimi”, *Konuları Ders Kitabı İncelem Klavuzu/Yabancı Dil 4-8*, ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001. r.5-6

²⁶ Deniz Özeş, *hb.* r.4

²⁷ David Williams, “Developing criteria for textbook evaluation” *ELT Journal*, 37(3), 251-255 vgz. Hasan Ansary and Esmat Babaii, “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

²⁸ Hasan Ansary and Esmat Babaii, “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

²⁹ Bülent İnal, “Coursebook Selection Process and Some of the Most Important Criteria to be Taken into Consideration in Foreign Language Teaching”, *Journal of Arts and Sciences*, h.5, Mayıs 2006 r.21 <http://jas.cankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/jas5/03-bulent.pdf> (ketina malperê 30.12.2014)

³⁰ Alan Cunningsworth, *hb.* r.7

cihê wê yê di dersê û bi giştî di perwerdeyê de, di asteke bilind de datîne jî serdestiya wê qebûl nake û ji bo qelîteya hilberên bernameya dersê vî halî tiştêkî xeternak dibîne:

“Divê pirtûkên hînkirinê di gehîştina mebest û armancên ji berê ve li gorî pêdiviyên xwendekaran hatine danin wek çavkanî bên dîtin. Ango ew armancan diyar nekin û bixwe nebin armanc. Lewre karê me hinkirina ziman e, ne hinkirina pirtûkê. ... Têkiliya di navbera mamoste û pirtûka hînkirinê mijareke girîng e û ya baş ew e ku di navbera wan de hevkarîyeke bi wî şiklî hebe ku her dû alî jî li ser heman armancan li hev bînin û ji bo wan bi hev re bixebitin. Divê armancên pirtûkê û yên mamosteyî li hev bînin û her du alî jî bo tesbîtkirina pêdiviyên xwendekaran bi hev re bixebitin.”

Hînkêr bîngeha dersan in. Li Emrîkayê xwendekar %80 î dema xwe ya di polê de bi pirtûka dersê û rahênanên wê ve diborînin.³¹ Li gorî O’Neill li cihê bikaranîna materyalên kopîkirî yên cur bi cur “pêkan e ku %70 î dersê li ser hînkereke serkeftî pêk bînin”³² Lê her hînkêr di heman astê de feyde nade, anga ne pêkan e ku her hînkêr di polê de û di çarçoveya bernameya hînkirinê de bi mebestên hînkirina zimanê bê bikaranîn. Di lîteratura perwerdeyê de, wek her zanyariyê, ji bo bikaranîn û nebikaranîna hînkêran û feyde û zêrêrên wan du fikrên cuda derketîne holê. Li jêr em ê li ser wan bisekinin.

1.2.1. Fikrên Alîgir ên Derbareyê Bikaranîna Hînkêran de

Hînkêr bi mebestên cur bi cur di polê de tên bikaranîn. Sheldon³³ sê sedemên sereke yên pêdiviya bikaranîna hînkêran rêz dike, ku ew ji aliyê vegotin û rêbazê zêdetir bi aliyê dem û jîrekatîya mamosteyan ve girêdayî ne:

- Amadekirina materyalan bi tena serê xwe karekî zor e
- Di karê xwe yê hînkirinê de, dema mamosteyan ne pir zêde ye
- Tiştên derveyî dersê zêde astengiyê didin mamosteyan.

Di bikaranîna hînkêran de aliyên erênî û neyinî jî derdikevin meydana. Lê, li jêr em ê pêşî behsa aliyên erênî anga feydeyên hînkêran û fikrên alîgir ên bikaranîna hînkêran

³¹ İlköğretim Okulları Ders Kitaplarının Değerlendirmesi, MEB, Ankara 2008. r.

³² Richard O’Neill, “Are textbooks symptoms of a disease”, *Practical English teaching*, September 1993, p.12 vgz Sabriye Akiş, A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools, Teza Lîsansa bilind a neçapbûyî, Ankara 2006. r.15

³³ Leslie E. Sheldon, “Evaluating ELT Textbooks and Materials”, *ELT Journal*, 42/4 October, rr. 237-246.

rêz bikin, piştê jî em ê aliyên wan ên neyînî û fikrên dijberî bikaranîna hînkeran vebêjin.

Cunningsworth dibêje ku “wextê mijar dibe rola hînkeran divê ew di xizmeta mamoste û xwendekaran de bin, li ser wan hikimdar nebin.” Divê hînker bi tena serê xwe ne diyarkerên mijar û rêbazên hînkerinê bibin. Cunningsworth rola pirtûkên dersê bi vî awayî tîne ziman:

- Ji bo pêşkeşiya amrazan (devkî û nivîskî) çavkanî ne.
- Ji bo pratîka xwendekaran û têkiliyên ragihandinê çavkanî ne.
- Ji bo xwendekaran çavkaniyên xurt ên rêziman, bêje, dengsazî û hwd. in.
- Ji bo çalakî û rahênanên di polê de çavkanî ne.
- Bernameya fêrbûnê ne (armancên perwerdeyê yê ji berê ve hatine diyarkirin dide nasîn).
- Ji bo hînbûna xweser û xebata serbixwe çavkanî ne.
- Ji mamosteyên kêr tecrûbe re piştgirîyeke xurt in.³⁴

Penny Ur jî bi nêrîna xwendekaran li mijarê dinêre. Li gorî wî, bi rêya hînkeran xwendekar di hînbûnê de xweser dibin, lewre dikarin bi tena serê xwe ji pirtûkê sûd wergirin. Ur wiha berdewam dike “... hînker rêya herî erzan a peydekirina materyalên hînkariyê ne”³⁵

David Litz, di xebata xwe ya li ser nirxandina hînkeran de, li ser girîngiya wan a di birêvebirina polê (classroom management) disekine û dibêje ku ew di polê de dema vala nahêlin, bi vî awayî dema mamoste û xwendekaran tijî û bi hilber derbas dibe. Dîsa feydeyên wan ên di pîvan û nirxandina berhemên dersê bi vî awayî tîne ziman; “Hînker ji aliyê psîkolojîk ve bêhempa ne, lewre bi rêya wan em dikarin pêşveçûn û serkeftina xwendekaran bi awayekî şênber bipîvin.”³⁶

Li gorî Hutchinson û Torres di pergala perwerdeyê de hînker navgînên herî guncav in. Ew jî bi metnan, bi rahênan û vegotinan ve naveroka dersê diyar dikin. Di

---

³⁴ Alan Cunningsworth, *hb.* r.7.

³⁵ Penny Ur, *A course in language teaching*, Cambridge University Press, 1996. vgz. Sabriye Akiş, *hb.* r.17.

³⁶ David Litz, “Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study.” *Asaian EFL Journal*, 2005. ji http://www.asian.efl-journal.com/Litz_thesis.pdf. vgz. Sabriye Akiş, *hb.* r.16.

xebata xwe ya li ser sedemên bikaranîna hînkeran de ev her du zanyar dibêjin ku *naverok* sedemê sereke yê bikaranîna hînkeran e. Bi gotineke din, ji ber ku li gorî xwendekaran hînker ‘çarçove’ û ‘rêber’ e ku di polê de û derveyî polê alîkariya wan dike. Di vê xebata Hutchinson û Torres hatiye dîtin ku li gorî xwendekaran, hînker herî zêde di çêkirina rahênan û çalakiyan, xebata serbixwe, çêkirina spartekan û amadekariya ezmûnan bi kêr e.³⁷

Jack C. Richards, dibêje ku “li gorî peywenda bikaranîna xwe, hînker hem xwedî avantaj in û hem jî xwedî desavantaj in”.³⁸ Piştî jî feydeyên bikaranîna pirtûkên hînkerinê bi vî awayî rêz dike:

- Ew ji bo dersê çarçoveyek e, û bernameyê hînkerinê pêk tînin.
- Vegotina dersê standart dîkin.
- Qelîteyê didomînin.
- Bingeha çavkaniyên hînkerinê ne.
- Ew bikêrhatî ne (demê mamosteyan bikêrtir dîkin).
- Ji bo ziman model in û daneyan temîn dîkin.
- Mamosteyan pêşve dibin.
- Ji aliyê dîtbarî ve balkêş in.³⁹

Arif Sariçoban jî li ser rol û girîngiya pirtûkên dersê disekine. Li gorî wî pirtûkên dersê ji yana rojane tînin polê, ji ber vê yekê divê ji aliyê kesên jêhatî û bi tecrûbe bîn amadekirin. Herwiha divê ji aliyê bikaranîna demê di polê de, ji bo mamosteyan bibin alîkar. “Divê ew pêşveçûna hêmanên zimanî, kurteya mijarên hînbûnê, rahênanên hêmanên zimanî û bêjeyan û hwd. nîşan bidin.”⁴⁰

Li gorî Brian Tomlinson divê materyalên hînkariyê yê hînkerinê zimanî (di eslê xwe de Tomlinson têgeha ‘materyalên hînbûnê’ bi kar tîne) bi rêya axaftin û metnên nivîskî ve bibin çavkaniya zimanê otantîk (eslî) da ku xwendekar di bikaranîna ziman de pêşve biçin. Lîsteya jêr ji bo hînbûn û pêşveçûna ziman pêşniyar dike û rol û feydeyên hînkerên zimanî diyar dike;

³⁷ Tom Hutchinson, Eguene Torres, “The textbooks as an agent of change”, *ELT Journal*, 1994. j.48, r.315-328. vgz. Sabriye Akiş, hb. r.16.

³⁸ Jack C. Richards, hb. r. 254.

³⁹ Jack C. Richards, hb. r. 254-55

⁴⁰ Arif Sariçoban, hb. r. 15.

- Hinek ji wan (materyalên hînkariyê, bi taybetî hînker) çavkaniyêke dewlemend ya tecrûbeyê cureyên cuda yê metnên xwendinê ne.
- Hinek ji wan bi rêya xêz, wêne û dîzayna balkêş ve tecrûbeyêke erênî ya estetîk didin.
- Hinek ji wan bi riya çavkaniyên multîmedyayî tecrûbeyên dewlemend û cihêreng yê hînbûna zimanî didin.
- Hinek ji wan di keşfên nû de dibina alîkarê xwendekaran.
- Hinek ji wan dibin alîkarê xwendekaran da ku di warê hînbûna zimanî de serbixwe bibin....
- Hinek ji wan çavkaniya materyalên alîkar in û tecrûbeyêke mezin ya guhdarîkirinê yan jî ya xwendinê didin xwendekaran.
- Hinek ji wan ji aliyê kesandina tecrûbeyê hînkirinê ve dibin alîkarê xwendekaran.⁴¹

Gava mirov li listeya feydeyên hînkeran a Tomlinson dinêre, dibîne ku ew bêjeya ‘hinek’ bi kar tîne, yanî hemû hînker van feydeyan nadin, hinek ji wan didin. Ev yek nîşaneyê du tiştan e; a) Hemû hînker serkeftî nînin, hinek ji wan serkeftî ne, ji ber vê yekê jî ‘hinek’ feyde didin û hinek jî feyde nadin. b) Digel feydeyên hînkeran, zererên bikaranîna wan jî hene. Ji van du bijarteyan ya duyem guncavtir e, lewre hema bêje hemû zanyarên ku li ser hînkeran xebitîne, feyde û zererên bikaranîna wan bi hev re rêz dikin. Em jî dê niha gorî hin zanyaran zererên bikaranîna Hînkeran rêz bikin.

1.2.2. Fikrên Dijber ên Derbareyê Bikaranîna Hînkeran de

Herçiqas fikrên alîgir ên derbareyê bikaranîna hînkeran ji aliyê gelek zanyaran ve bîst parastin jî hinek zanyar hene ku li dijî bikaranîna hînkeran, an jî qet nebe li dijî serdestiya wan a di perwerdeyê de disekin. Li jêr em ê cihê bidin van fikrên dijber ên derbareyê bikaranîna hînkeran de.

Jack C. Richard di derheqê kêmasî û zererên bikaranîna Hînkeran wiha dibêje:

“ji ber ku hin metnên pirtûkê bi taybetî ji bo hin kesan tê nivîsandin, dibe ku hînker xwedî zimanekî ne otantîk bin; ji ber ku pirtûkên hînkirinê bi piranî fikreke îdealîzekirî

⁴¹ Brian Tomlinson, “Language Acquisition and Language Learning Materials”, *English Language Learning Materilas* ed. Brian Tomlinson, Continuum, New York 2008. r.6-7.

*pêşkeş dikin, dibe ku ew mijara hînkirinê beralî bikin; ji ber ku hînker bi piranî ji bazara giştî ya dinyayê tîn amadekirin dibe ku ew pêdiviyên xwendekaran temsîl nekin; ji ber ku hînker, amadekirî tîn destê mamosteyan ev yek, rola mamosteya di amadekirina materyalan de kêr dikin û bi vî awayî dibe ku ew qabîliyeta mamosteyan ji holê rakin; li her aliyê dinayayê bihayê hînkeran zêde ye.*⁴²

Herwiha Brian Tomlinson jî listeyeke dirêj a astengiyên ku ji materyalên hînkariyê derdikevin pêşkeş dike:

- Ew ji aliyê asta ziman û şiyana hişî ve xwendekaran kêr dihesibînin,
- Bi taybetî xwendekarên ku di asta ziman de nizm in, di asta întelektûeliyê de jî nizm tîn dîtin,
- Pêşkeşiya zimanî hêsan dikin û bi vî awayî tecrûbeya hînbûnê lawaz dikin,
- Bi rêbaza pêşkeşî/bikaranînîn/berhemdayîn (presentation/practice/production) ve xapandineke hînbûnê dikin ya ku bikaranîna zimanî xwerû dike û pêşveçûnê zimanî kêr dike
- Materyalên hînkariyê xapandineke din a hînbûna zimanî dikin ji ber ku li cihê jiberkirin, dubarekirin an jî bicîkirin û veguhestina metnekî ew temamkirina rahênanan têrî hînbûnê dibînin.
- Ji ber ku di dema rahênanên guhdarîkirin û xwendinê de hewl didin ku hêmanên zimanî hîn bikin ew hînbûna zimanî û pêşveçûna şiyanweriyan tevlihev dikin.
- Bi rêya metnên sade, biewle û biaheng xwendekaran ji hînbûneke bibandor dût dixin û wan dixin nav rahênanên ku ji fikirîn û hîskirinê bêpar in.
- Ew gelek zêde mînakên tecrûbeya zimanî ya bê peywend didin û gelek kêr bikaranîna bipeywend a zimanî pêşkeş dikin
- Ji aliyê bikaranîna zimanê li derveyî polê tê axaftin ve nikarin bi temamî alîkariya xwendekaran bikin.
- Bi rêya rahênanên ku tenê vekirin û şîfrekirina ziman dixwazin, materyalên hînkariyê tenê li aliyekî pêşveçûna zimanî hûr dibin û girîngiyê nadin aliyên din ên hînbûna zimanî.⁴³

---

⁴² Jack C. Richards, hb. r.255-56.

⁴³ Brian Tomlinson, hb. r.8.

Costas Gabrielatos⁴⁴ ji bo bikaranîna hînkeran sê probleman nîşan dide. Li gorî wî hînker her dem ji aliyê rêbazê ve ne zelal in. Dîsa her dem rêbaza ku pirtûk pêşniyar dike nikare bê bikaranîn. Herî dawî li gorî wî, pirtûka hînkirinê di her peywenda hînkirin û hinbûnê de ne guncav e. Ji van xalan Gabrielatos digehijê vê encamê: divê mamoste materyalên çapkirî (mebest materyalên hînkariyê yên çapkirî, di serî de hînker) gorî armancên dersan adapte bike.

Jixwe, bi rêya adaptekirin, veguherandin an jî nûkirina materyalên alîkar li gorî armancên ders û xwendekaran, kêmasî an jî astengiyên ku ji wan dertên dikarin ji holê bên rakirin, û bandorên wan ên neyinî dikarin ber bi erênî ve bên guherandin, da ku feydeya herî zêde ji ders û bernemaya hînkirinê bên wergirtin. Gabrielatos, ji bo adaptekirina materyalên hînkariyê, mamosteyan peywirdar dibinê, lê ev yek bi tena serê xwe têrê nake, divê haya mamosteyan ji xwe û ji rê û rêbazên hînkirina zimanî û ji zimanî bixwe hebe:

“... ji bo adaptekirina guncav divê haya mamosteyan ji rêbaza nivîskarên hînkeran hebe û ev yek ji wan re hatibe vegotin an jî divê mamoste bikarin hebûna rêbazên nezelal bibînin. Wêdetir, divê haya mamosteyan ji nivenda rêbaza xwe, ango ji teorî û baweriyên xwe yên di derheqê ziman û hînkirin/hinbûnê de hebe.”⁴⁵

Ji van fikrên Gabrielatos jî diyar e ku, rola mamosteyan di polê de li ser materyalan de ye. Mamoste diyarker e, ew materyalan jê digire, bikartîne û dema ku pêwîst dibe gorî rewşa ders û xwendekaran wan adapte dike. Lê, divê şiyar û behremendiyên mamosteyan ên meslekî hebin. Divê mamoste, bi taybetî jî mamosteyên zimnaî xwedî behremendiyên nixandî, bijartin û bikaranîna materyalên hînkariyê, di serî de jî pirtûka hînkirinê bin.

Li gorî me fikrên zanyaran ên derbareyê bikaranîna hînkeran li cih in, ango ew di fikrên xwe yên alîgir û dijber de mafdar in. Bi rastî jî hem avantaj hem jî desavantajên bikaranîna hînkeran hene. Lê dîsa jî, bi ya me di dersan de ji bo mebesta hînkirina zimanî divê hînker bên bikaranîn, lê piştî adaptekirina wan li gorî armancên dersê û pêdiviyên xwendekaran da ku feydeya herê zêde ji wan bê wergirtin.

Di vê beşê de em li ser danasîn û dabeşkirina materyalên hînkariyê û hînkeran hûr bûn. Di beşa duyem de em ê behsa nixandî û bijartina pirtûkên hînkirina zimanî bikin.

---

⁴⁴ Costas Gabrielatos, *Shopping at the ELT Market: Principled Decisions and Practices*, U.S. Department of Education, Educational Resources Information Center (ERIC), 2000. r.3.

⁴⁵ Costas Gabrielatos, hb. r.3.

BEŞA DUYEM

NIRXANDINA MATERYALÊN HÎNKARIYÊ Û HÎNKERAN

2.0 DESTPÊK

Di vê beşê de nirxandin, nirxandina materyalên hînkariyê û hînkeran, pîvan û modelên nirxandinê hînkeran bi rêzê ve dê bîn pêşkeşkirin. Herwiha em ê hewl bidin ku ji bo nirxandin û bijartina hînkerên kurmancî modeleke nirxandinê û listeyeke pîvanên nirxandinê pêşniyar bikin.

2.1 NIRXANDIN

Nirxandin (evaluation/değerlendirme) nirxdayina hilberên çalakiyekê, pêvajoya diyarkirina qelîteya encam an jî/û berhemên kar û kiryarên pergalekê ye. Di jiyana xwe ya rojane de em gelek gotinên nirxdar dikin û wextê ji bo pêkanîna tiştê an jî çalakiyekê em di navbera du bijarteyan de dimînin li gorî hin pîvanan (pêwîstiyên me, bikêrhatina wî tiştî û hwd.) em di cih de nirxandinê dikin û hildibijêrin. Yan jî piştî pêkanîna û bicihanîna çalakiyekê, em di nava xwe de kar û zererên wê hesap dikin û kêrhatin yan jî ne kêrhatina wê bûyerê dipîvin. Weke ku Germaine û Dickins jî dibêjin: “Nirxandin... parçeyek ji jiyana me ya rojane ye.”⁴⁶

2.1.1 Nirxandin di Perwerdeyê de

Wek her pergalekê, di pergala perwerdeyê de jî hilber û berhem hene û divê qelîteya wan bi rêya hin pîvanan bîn diyarkirin. Di pergala perwerdeyê de nirxandin ji bo pîvana qîmeta berhemên wê tê kirin, “... nirxandin xaleke bingeşîn a pêvajoya hînkirin û hînbûnê ye.”⁴⁷ Lewre nirxandin nîşaneyê bicihanîna û geştiyê armancên taybet ên perwerdeyê ne, yê ku hem di bernameya perwerdeyê hem jî bernameya hînkirinê de hatine diyarkirin.⁴⁸

Lî gorî Fred Genesee, “di hînkirina zimanî de, nirxandin pêvajoya berhevkirin, analîzkirin û şîrovekirina agahiyên di derheqê hînkirin û hînbûnê de ye û ew ji bo

⁴⁶ Pauline Rea-Dickins û Kevin Germanine, *Evaluation*, Oxford University Press, 1992, r.3.

⁴⁷ Pauline Rea-Dickins û Kevin Germanine, hc.

⁴⁸ Mustafâ Karaağaçlı, *Mesleki Eğitim ve Teknoloji Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2002, r.31.

biryargirtinên bikêr ên pêşveçûna xwendekaran û serkeftina bernameya perwerdehiyê tê kirin.”⁴⁹

Di perwerdeyê de gelek cureyên nirxandinê hene û herwiha di gelek astên perwerdeyê de jî nirxandin tê kirin. Lê, wextê di perwerdeyê de behsa nirxandinê tê kirin bêtir wateya pîvana pêşveçûna xwendekaran (kur: pîvan, ezmûn; îng: assesment, testing; tr: değerlendirme/ sınav) tê bîra gelek kesan. Ev yek ne xelet e, lê kê m e, lewre pîvana pêşveçûna xwendekaran tenê aliyekî nirxandina perwerdeyê ye.⁵⁰

Di perwerdeyê de nirxandin li ser van hêmanên perwerdeyê hûr dibe;

- a) *nirxandina bernameyê* (evaluation of program): Li vê derê armanca sereke diyarkirina kêrhatina bernameya perwerdeyê ye.
- b) *nirxandina pêşveçûna xwendekaran* (evaluation of student development): Ev nirxandin ji bo armancên wekî bicihkirin û diyarkirina pêşveçûna xwendekaran tê kirin û bi piranî bi rêya ezmûnan, testan an jî spartekan digehije mebesta xwe.
- c) *nirxandina materyalên hînkariyê û pirtûkên dersê* (evaluation of instructional materials and textbooks): Ev nirxandin di nava nirxandina binyad-pol ango nirxandina mijar û unîteyan, rêbazên vegotinê, rahênanên têkildar, materyalên tînan bikaranîn hwd. tê hesibandin.⁵¹

Dîsa li gorî Genesee çar hêmanên⁵² eslî yê nirxandinê hene.

- Di serî de *diyarkirina armancan* heye, ango ji bo çî nirxandin tê kirin. Wek mînak, armanca nirxandinê dikare bibe pîvana pêşveçûnên xwendekaran di dersekê de.
- Piştî li gorî vê armancê *agahiyên tîkildar tînan komkirin*. Bo mînaka me, encamên ezmûnên xwendekaran, notên di derheqê performansa xwendekaran dikarin bibin agahiyên tîkildar.
- Di pêngava sêyem de li gorî pîvaneke diyarkirî *agahiyên tîkildar tînan analîzkirin û şîrovekirin*.
- Herî dawî jî li ber encamên analîz û şîrovekirinê *biryar tê wergirtin* ango biryara derbasbûn an jî mayînê; nûkirin an jî guhertinê tê wergirtin.⁵³

⁴⁹ Fred Genesee, “Evaluation”, *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter & David Nunan, Cambridge University Press, 2001. r.144.

⁵⁰ Pauline Rea-Dickins û Kevin Germanine, hc.

⁵¹ Fred Genesee, hc.

⁵² Fred Genesee, hc.

Şikil 2.1 Çar hêmanên bingehîn ên nirxandinê ⁵⁴

Li gorî Jack C. Richards⁵⁵ nirxandin bi piranî xwedî sê jêrecureyên bingehîn e. Ev cureyên nirxandinê bêtir ji bo nirxandina mifredat û bernameya dersê tên bikaranîn, lê ji bo her armancên nirxandinê pêkan in.

- Nirxandina avaker (Formative evaluation): Ev cure nirxandin bi piranî di nirxandina bernameya perwerdeyê de tê pêkanîn. Di dema sepandina bernameyê de, di nav heman çarçoveyê de tê pêkanîn. Ango pêşveçûn û bikêriya bernameyê di pêvajoya sepandinê de dinirxîne. Bi vî awayî jî, rêya guhertin û nûkirinê di dema sepandinê de li ber bernameyê vedike, lewma bi *nirxandina avaker* tê binavkirin.
- Nirxandina ronîker (Illuminative evaluation): Nirxandina ronîker, bi armancên nirxdayînê wêdetir, ji bo çawaniya sepandina hêmanên bernameyê tê pêkanîn.
- Nirxandina dawî (Summative evaluation): Ev cure nirxandin piştî sepandina bernameyê tê pêkanîn. Li gorî hilberên derketine meydanê, bernameyê dinirxîne.

⁵³ Fred Genesee, hc.

⁵⁴ Fred Genesee, hb. r.145.

⁵⁵ Jack C. Richards, hb. r.287-288.

Ji aliyê mamoste û çêkerên bernameyan ve gelek tê bikaranîn. Li gorî encamên ezmûnan biryardayîna serkeftin an jî binketina xwendekaran mînaka *nirxandina dawî ye*.

2.1.2 Nirxandina Materyalên Hînkariyê

Li gorî Cunningsworth⁵⁶ ji ber ku gelek hêmanên diyar û nediyar bandorê lê dikin, nirxandina hînkeran (û herwiha ya hemû materyalên hînkariyê) ne karekî hêsan e. Beriya derbasbûna nirxandina materyalên hînkariyê, divê rola wan û bikaranîna wan bê zelalkirin. Materyalên hînkariyê çi ne, di pêvajoya perwerdeyê de ji bo kîjan armancan û bi çi awayî tînan bikaranîn. Rea-Dickins û Germaine⁵⁷ di derbareyê zelalkirina vê mijarê van her sê pirsan dikin:

1. Gelo ji materyalên hînkariyê mebesta we bi taybetî pirtûkên dersê ne, yan pirtûka mamosteyan, rêbera hînkirinê, unîteyên alîkar, pirtûkên xwendinê, materyalên dîtbarî û bihîstbarî hwd. jî tê de hene?
2. Hûn tu cudahiyan di navbera materyalên ku ji bo zimanê dayikê û yê biyanî hatine amadekirin didanin yan na, û dîsa di navbera materyalên ku bi taybetî ji bo bikaranîna di dibistanan de hatine amadekirin û yê ne-pedagojîk lê otantîk tu cudahî hene yan na?
3. Hûn materyalên ji aliyê mamoste û xwendekaran ve hatine amadekirin jî dihesibînin yan ne?

Ev pirsên jorîn ji bo diyarkirina çarçoveya nirxandina materyalên hînkariyê girîng in, lewre bêyî çarçove û armanceke diyarkirî nirxandin encamên bikêr nadin. Tomlinson⁵⁸ jî balê dikêşîne ser vê mijarê û dibêje ku sirûştê sêbjektîv ya navgînên nirxandin û lêkolîneran pirsgerêkeke mezin a nirxandina materyalên hînkariyê ye.

Piştî çarçovedananê, xaleke din a girîng jî diyarkirina armancên nirxandinê ye. Nirxandina materyalan ji bo çi tê kirin? Ji bo bijartina materyalên nû, ji bo diyarkirina bikêriya wan yan jî ji bo veguhestin û venûkirina wan? Bersiva van pirsan ji bo diyarkirina rêbaz û modela nirxandina materyalên hînkariyê agahiyên bikêr didin me.

---

⁵⁶ Alan Cunningsworth, hb. r.5.

⁵⁷ Pauline Rea-Dickins and Kevin Germanine, hb. r.28.

⁵⁸ Brian Tomlinson, "Materials development", *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter & David Nunan, Cambridge University Press, 2001, r.69.

Jixwe ev yek ango agahî berhevkerin yek ji hêmanên bingehîn ên pêvajoya nirxandinê ye.

2.2 NIRXANDINA HÎNKERAN

Wek li jorîn (di bin navê 1.2 de) jî hat diyarkirin, bi taybetî di dersan de û bi giştî jî di pergala perwerdeyê de wek materyaleke hînkariyê, rol û girîngiya hînkeran bêhempa ye. Lê tu hînker bê kêmasî nînin. Lewma divê hemû hînkerên di bazarê de, bi hal û awayê hazir ve, ji bo armancên perwerdeyê neyên bikaranîn. Divê ji nava hînkeran, a herî zêde li armancên perwerdeyê û pêwistiyên xwendekaran tê û ya herî bikêr bê bikaranîn. Heke di bazarê de hînkerên herî bikêr neyên peydakirin wê demê divê yê mawcûd li gorî armancên perwerdeyê û pêdiviyên xwendekaran bîn adaptekirin. Cunningsworth, di vî warî de wiha dibêje: “Tu pirtûkên ku di bazarê de cih digirin, bi temamî li xwendekarên we nayên, lê belê armanca bingehîn peydakirina guncavtirînê wan e, digel ihtimala adaptekirin an jî piştgirîkirina aliyên wan ên kêr û/an neguncav.”⁵⁹ Ji bo pêkanîna vê peywirê jî nirxandina hînkeran lazim e.

2.2.1 Armancên Nirxandina Hînkeran

Nirxandina hînkeran ji bo armancên cuda cuda tê kirin. Lê ji nava van armancan, nirxandina hînkeran ji bo sê armancên sereke tê kirin. Ya ewil, ji bo bijartina guncavtirînê hînkeran ya ku li armancên dersê û pediviyên xwendekaran tê. Ev nirxandin di serê serdemê yan jî di serê sala perwerdeyê de tê kirin. Wextê ku di bazarê de ji yekê zêdetir hînker hebin û mafê bijartinê ji bo mamosteyan hebe⁶⁰, divê bi riya beralîkirina wan, ya herî bikêr bê bijartin. Ji bo vê yekê “divê armancên bernameya dersê bîn diyarkirin û piştî rewşa hînbûn û hînkirinê ya ku dê materyal tê de bê bikaranîn, bê analîzkirin.”⁶¹

Armanca duyem jî ev e; nirxandina hînkeran ji bo nirxandina bernameya dersê tê kirin. Lewre hînker yek ji hêmanên bingehîn ên bernameya dersê ne. Wextê ew tên nirxandin, di heman demê de bernameya dersê jî ji aliyekî ve tê nirxandin. Bi vî awayî mamoste lihevhatina armancên diyarkirî yê bernameya dersê û pratîka xwe dibînin.

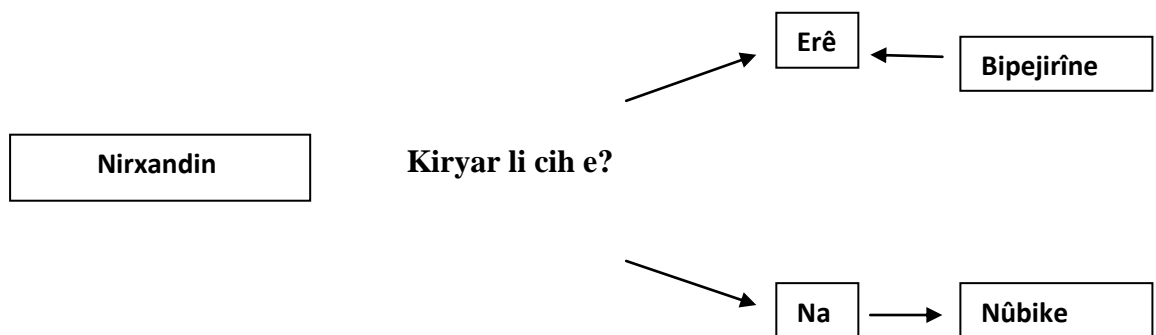
---

⁵⁹ Alan Cunningsworth, hb. r.5.

⁶⁰ Li dewletên wekî Tirkiyeyê, pirtûkên dersê ji aliyê wezaretê perwerdeyê yan jî ji aliyê desteyeke bilind tên diyarkirin û mamosteyên di dibistanan de mecbûr in ku wan pirtûkan bikarbin. Tenê li dibistanên taybet û kursan mamoste dikarin pirtûka xwe ya dersê hilbijêrin.

⁶¹ Alan Cunningsworth, hc.

Nirxandina hînkeran ya ku ji bo diyarkirina aliyên wê yên serkeftî, kêr û neguncav tê kirin, armanca sêyem pêk tîne. Ev nirxandin di dema bikaranîna pirtûkê de, yan jî de dawiya serdem an jî sala perwerdeyê tê kirin. Heke piştî nirxandinê, aliyên kêr û neguncav yên hînkerê hatin peydakirin wê demê ew alî tîna temamkirin an jî adaptekirin. Yan jî dev ji bikaranîna hînkerê tê berdan û hînkerê din a baştir û guncavtir tê bikaranîn. Lê heke hînker li armancên bernameya dersê û pêdiviyên xwendekaran hatibe û bûbe sebebê hînbûn û pêşveçûnê, wê demê tu pêwistî bi guhertina hînkerê namîne û heman pirtûk ji bo heman mebestan dîsa tê bikaranîn.

Şikil.2.2. Sedemên nirxandinê (Reasons for evaluation)⁶²

Alan Cunningsworth⁶³ van armanca bi “lêgerîna guncavti”yê nav dike. Ango guncavtiya hînkerê digel armancên xwendekaran, zanînen wan û çavkaniyên mawcût. Piştî dibêje ku hin caran nirxandina hînkeran ne ji bo armanceke diyarkirî, lê ji bo potansiyelên pirtûkê bixwe tê kirin. Ev cure nirxandin li zaningehan yan jî di komxebatên li ser nirxandin û bijartina materyalan de bêtir tê dîtin.

2.2.2 Pîvanên Nirxandina Hînkeran

Di nirxandina hînkeran de armanc her çî be jî, divê nirxandin li gorî hin pîvanên diyarkirî bê kirin. Ango divê nirxandin sîstematîk be, ne lêrasthatinî. Gelek zanyarên vê qadê li ser diyarkirina pîvanên nirxandina hînkeran berhem dane û dîsa li ser materyalên

⁶² Pauline Rea-Dickins, Kevin Germanine, *Evaluation*, Oxford University Press, 1992, r.10.

⁶³ Alan Cunningsworth, hb. r.15.

hînkariyê hûr bûne û her yekî ji wan li gorî nêrînên xwe hin pîvan rêz kirine. Hejmara pîvanan jî qasî diyarkirina wan girîng e. Di vî warî de Cunningsworth wiha dibêje: “Divê hejmara pîvanên tên bikaranîn û pirsên tên pirsîn, sînorkirî bin da ku hevsengiyek derkeve holê. Heke ne wiha be em ê di nav deryayeke hûrguliyên de winda bibin.”⁶⁴

Diyarkirina pîvanan bêtir li bin sernavên giştî de hatiye kirin. Wek mînak Cunningsworth⁶⁵ pîvanên nirxandina hînkeran li bin van sernavên giştî rêz dike û di çarçoveya van pirsan de çil û heft pîvanan diyar dike: *Armanç û nêrîn, dîzayn û plansazî, naveroka zimanî, (çar)şiyanyewerî, mijar, rêbaz (metodolojî), pirtûka mamosteyan, nêrînên kêrhatî*. Ev hemû sernav jî li bin banê çar “rêberên nirxandinê” tên komkirin:

Rêbera yekem: Divê hînker li pêdiviyên xwendekaran bê. Divê ew armancên bernameya hînbûna zimanî bi cih bînin.

Rêbera Duyem: Divê hînker bikaranîna zimanî (niha û paşerojê) ya ku ji aliyê xwendekaran ve tê kirin nîşan bide. Divê hînkerên ku xwendekaran ji aliyê bikaranîna zimanî ve pêşve dibe bê hilbijartin.

Rêbera Sêyem: Divê hînker pêdiviyên xwendekaran li ber çavan bigirin û pêvajoya wan a hînbûnê hêsan bikin, tenê “model”eke hişk nedin wan.

Rêbera Çarem: Divê hînker bi zelalî piştevaniya hînbûnê bikin. Wekî mamosteyan ew jî di navbera zimanê hînbûnê û xwendekaran navgîn in.

Dikare bê gotin ku ev her çar rêberên Cunningsworth çarçoveya giştî ya modela wî ya nirxandin û bijartina hînkeran pêk tînin. Lewre di pirtûka xwe ya bi navê “Selecting your coursebook” de di bin banê van rêberan de li ser hemû rol, girîngî û armancên bikaranîna hînkeran kurteyêke zelal rêz dike. Tiştê ku Cunningsworth herî zêde li ser disekine, serdestî yan jî bindestiya hînkeran e. “Divê hînker ji aliyê bernameya hînbûnê û hînkirinê ve bînin diyarkirin, ne berevajiyê vê, lewma hînker xîzmetuzar e, ne efendî”⁶⁶

---

⁶⁴ Alan Cunningsworth, hb. r.5.

⁶⁵ Alan Cunningsworth, hb. r.3-4.

⁶⁶ Alan Cunningsworth, hc.

Tablo 2.1 Tabloya Pîvanên Ansary û Babaii⁶⁷

<p>1- Nêrîna Giştî</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Belavbûna nêrîneke giştî (teorî û nêrîn) di derheqê; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sirûştta zimanî ▪ Sirûştta hînbûnê ▪ Teorî çawa dikare bê sepandin 	<p>3- Dîzayna Fizîkî</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Giranî û ebata guncav ▪ Lihevhatina balkêş ▪ Qewînî ▪ Qelîteya bilind a edîsyon û çapê ▪ Sernavê guncav
<p>2- Pêşkeşiya Naverokê</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Danasîna sedem û armancan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ji bo temamê kursê ▪ Ji bo her unîteyê ❖ Bijartin û mentîqa wê <ul style="list-style-type: none"> ▪ Berg ▪ Rêzkerin ▪ Plansazî ▪ Senifandin ❖ Xweşhaliya bernameyê <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ji bo mamoste <ul style="list-style-type: none"> ▪ Peydakirina pirtûkeke rêber ▪ Li ser rêbazan penndayîn ▪ Lêhûrbûnên teorîkî ▪ Mifteya rahênanan ▪ Materyalên temamker ➤ Ji bo xwendekaran <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pêşkeşiya bi pêngav pêngav, bi unîte unîte ▪ Grafîkên eleqedar, bê hûrguliyên vala, bi reng, û hwd. ▪ Venêrînên demkî ▪ Pirtûka spartekan ➤ Rahênan û çalakî <ul style="list-style-type: none"> ▪ Di polê de ▪ Spartek ▪ Rahênanên mînak digel rêberan ▪ Cure cure û kopîkirî ▪ Testên demkî ▪ Digel alîkarên bihîstyarî û dîtbarî 	<p>4- Endîşeyên Gerîndeyî</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Polîtîkayên makro ▪ Guncavtiya li rewşa herêmi ▪ Çand ▪ Dîn ▪ Zayend ▪ Buhayê guncav

⁶⁷ Hasan Ansary and Esmat Babaii, hc.

Hasan Ansary û Esmat Babaii⁶⁸ jî di bin navê “taybetmendiyên navnetewî yên hînkeran” de pîvanên xwe yên nirxandin û bijartina pirtûkan rêz dikin. Ew wan pîvanan di bin çar sernavên giştî de diseniffnin û li ser çil û sê aliyên hînkeran hûr dibin.

Carol Griffiths⁶⁹ di gotara xwe ya bi navê “*Evaluating materials for teaching English to adult speakers of other languages*” de dibêje ku gelek hêman hene ên ku bandorê li nirxandina materyalan dikin. Piştê jî duwanzdeh pîvanên xwe rêz dike. Ew di van pîvanan de bêtir li ser têkiliya materyalan û xwendekaran, hesasiya materyalan a li hemberî zayend û temen disekine. Em ê li jêr pîvanên Griffiths yên nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran rêz bikin û fikr û şîrovevên xwe jî li bin wan bidin:

▪ **Gelo materyal li armancên xwendekaran tê?**

Divê materyal li gorî armancên xwendekaran bê bijartin. Materyal armancan diyar nakin, ew ji bo gehiştina armancan tenê navgîn in. Lewre divê ewil di çarçoveya bernameya dersê de armancên xwendekaran bîn diyarkirin û piştê jî bo gehiştina wan armancan materyal an jî hînkera herî bikêr bê bijartin. Bi vî awayî wextê nirxandina materyalan tê kirin, li gorî Griffiths, divê di serî de ev pirs bê pirsin; “gelo materyal li armancên xwendekaran tê?”

▪ **Gelo materyal xwendekar-navendî ye?**

Divê materyalên tîn pejirandin xebata xwendekararan ya bi tena serê xwe hêsan bike. Bi gotineke din divê hînkêr ji aliyê rêberî, pêşkeşî û hwd. zelal bin. Bi vî awayî ve dibin xwendekar-navendî. Ango hînkêr divê hêsaner be. Li ber hînbûnê şexsî rêvê nû veke.

▪ **Gelo materyal hînbûna înteraktîf hêsan dike?**

Xwendekar bi danûstandin û têkiliyên di navbera hevalên xwe yên di polê de jî gelek tiştan hîn dibin. Lewma divê hînkêr bi rêya rahênanên komê, du kesane hwd. rê li ber çalakiyên di navbera xwendekaran veke.

---

⁶⁸ Hasan Ansary and Esmat Babaii, “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” *The Internet TESL Journal*, <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

⁶⁹ Carol Griffiths, “*Evaluating materials for teaching English to adult speakers of other languages*”. *ELT forum* c.33 h.3, 1995, r.50. <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/E-USIA/forum/vols/vol33/no3/p50.htm> (ketina malperê 12.12.2014)

- **Gelo materyal ji aliyê civakî-çandî ve guncav e?**

Ziman ji her alî ve bi çandê ve girêdayî ye. Lewma divê haya hînkerên ziman ji çandên cuda û taybetmendiyên wan hebe. Divê hînker xwe ji her cure ‘henekên’ biçûkxistinê yên li ser çandên biyanî dûr bixin.

- **Gelo materyal ji aliyê zayendên civakî ve hesas e?**

Wêxtê hesabûna zayendên civakê tê rojevê ew bi piranî derheqê jinan de ne. “Divê materyalên ku bi îsrar jinan bindest û biçûkxistî resm dikin bên redkirin.”⁷⁰

- **Gelo materyal nû ye?**

Her çiqas materyalên kevin jî bikêr bin, heke di dest de hebin divê materyalên ku nû hatine amadekirin bên bikaranîn.

- **Gelo bêje û daneyên têgehiştinê baş hatine rêz kirin?**

Divê naverok, dane û mijar di hînkerê de li gorî ast û pêşveçûna xwendekaran bên bicihkirin û rêza wan a hînkirinê baş bê diyarkirin. Lewre mijarên ji bo asta destpêkê dikarin ji bo xwendekarên asta bilind pir hêsan û nebi kêrhatî bin û beravajiyê wê jî dibe, ango dibe ku mijarên asta bilind ji bo xwendekarên di asta destpêkê de zor û nebi kêrhatî bin.

- **Gelo materyal li temenê xwendekaran tê?**

Materyal ji bo zarokan hatine amadekirin yan ji bo navseran? Lewre pedagojî (perwerdeya zarokan) û androgojî (perwerdeya navseran) du qadên cuda ne. Lewma rê, rêbaz û zimanê hînkirina zimanî ji bo her yek qadê ji hev cuda ne. Wek mînak, “divê lehengên materyalên ji bo navseran tî amadekirin ji navseran bî bijartin”⁷¹ û lehengên materyalên ji bo zarokan tî amadekirin jî zarok bin.

- **Gelo materyal bi taybetî ji aliyê dîtbarî ve balkêş e?**

Materyal û hînkerên ji bo zarokan tî amadekirin divê ji aliyê dîtbarî ve serkeftî bin, bi xêz û wêneyên balkêş bî xemilandin. Lê, divê materyalên ji bo navseran tî amadekirin jî li gorî eleqe û meyla wan bî dîzaynkirin.

- **Gelo materyal bi jiyana rastî ve têkildar e?**

Ev yek bi otantîkiyê, ango bi rasteqîniya materyalan ve girêdayî ye. Hînkerên ku bêtir metnên çêkirî û hûnandî dihûndirînin ji jiyana derveyî polê, ango ji jiyana rast a rojane dûr in.

---

⁷⁰ Carol Griffiths, hc.

⁷¹ Carol Griffiths, hc.

▪ **Gelo bikaranîna materyalî hêsan e?**

“Divê materyal qewîn, baş organîzebûyî û baş fîhrîstkirî bin, ... da ku hêmanên cuda yê materyalan (ango pirtûk, qaset, vîdyo) bi hev re baş bîn bikaranîn.”⁷² Ev lihevkerin hem hînbûna di polê de hem jî hînbûna bi tena serê xwe hêsan dike.

▪ **Gelo materyal çî qasî etno-sentrîk e?**

Materyala ku hatiye amadekirin çiqas di bin bandora nêrîna çanda nivîskarî de ye. Lewre, bi taybetî pirtûkên ji bo hînkirina inglîzî hatine amadekirin pîranî bi nêrîneke avro-sentrîk li dinyayê dinêrin.

Tablo 2.2 Pîvanên A. Tucker⁷³

I. PÎVANÊN NAVEROKÎ	II. PÎVANÊN DERVEYÎ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ PÎVANÊN BILÊVKIRINÊ ○ Bêqisûriya pêşkeşiyê ○ Guncavtiya pêşkeşiyê ○ Bêkêmasiya pratîkê ❖ PÎVANÊN RÊZIMANÊ ○ Bêkêmasiya mijaran ○ Rêzkirina guncav ○ Bêkêmasiya nîşandana qalib û modelan ○ Bêkêmasiya pratîkê ❖ PÎVANÊN NAVEROKÊ ○ Bicîhkirina kêrhatî ○ Rêje û şeweya dane û barkirina wan ○ Guncavtiya peywend û rewşê 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Otantîkiya zimanî ○ Bidestxistina materyalên alîkar ○ Rêbertiya ji bo mamosteyên biyanî ○ Behremendiya nivîskarî ○ Guncavtiya biyekbûnê (entegrasyon) ○ Qewînî ○ Qelîteya edîsyon û çapê ○ Biha & nirx

Allan Tucker⁷⁴ê ku dikare wek pêşengê nirxandin û bijartina materyalan bê dîtin, pîvanên xwe yê derbareyê nirxandin û bijartina pirtûkan di bin du modelên giştî de

⁷² Carol Griffiths, hc.

⁷³ Alan Tucker, hc.

kom dike. (1) pîvanên naverokî (internal criteria) yên ku bêtir di derbareyê zimanî û naverokê de ne û (2) pîvanên derveyî (external criteria) yên ku li ser hin aliyên cuda yên hînkerê hûr dibin. Tucker di çarçoveya modelê ewil de, di bin banê sê sernavên giştî yanzdeh pîvanan rêz dike. Di çarçoveya modelê duyem de jî heşt pîvan cih digirin.

Zanyarekî din ê li ser nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê xebitiye Penny Ur⁷⁵ e. Wî jî bêyî sernav şanzdeh pîvan rêz kirine ku mirov dikare wan di bin sernavên wekî *pratîka bilêvkirinê, pêşkeşiya rêzimanê, rêzkirin û senifandin (a mijarên hînkirinê), di pêşkeşiyê de nêrînên pedagojîk û çandînî, pratîka bêjeyan, mijarên di derheqê xwendekarên cuda* rêz bike. Pîvanên Ur gelekî zêde di bin bandora pîvanên Tucker de ne.

Bülent İnal⁷⁶ dibêje ku beriya diyarkirina pîvanên nirxandinê divê bi awayekî serkeftî pêwistiyên xwendekaran bîn diyarkirin, piştî jî wek pîvanên nirxandin û bijartina hînkeran van pirsan dipirse:

Tablo 2.3 Pîvanên Bülent İnal

1- Mijar û naveroka pirtûkê li armancên we tîne?
2- Pirtûk ji bo xwendekaran balkêş e?
3- Zimanê pirtûkê eleqedar û zelal e?
4- Mijarên hînbûnê pircureyî ne?
5- Mijar otantîk in?
6- Mijar xwendekaran pêşve dibin?
7- Metnên mijara hînbûnê zanîna giştî ya xwendekaran bilind dikin?
8- Ji bo her mijarê armancên zelal hatine danandin?
9- Di pirtûkê de hesasiya çandî heye?
10- Armancên hînkerê li armancên giştî yên hînbûn û hînkirina di dibistanê de tîne?

⁷⁴ Alan Tucker, "Evaluating beginning textbooks" *English Teaching Forum*, 1975, h. 13, 355-361. vgz. Hasan Ansary and Esmat Babaii, "Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation" *The Internet TESL Journal* <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

⁷⁵ Penny Ur, hb. r.184-187. vgz. Hasan Ansary and Esmat Babaii, "Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation" *The Internet TESL Journal*. <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

⁷⁶ Bülent İnal, hb. r.25.

Pîvanên Înal bêtir di bin bandora Griffiths⁷⁷ de ne. Ew jî wekî Griffiths li ser lihevhatina armancan, qelîteya mijaran û herwiha pircureyîbûn û otantîkiya wan, pêşveçûna xwendekaran, hesasiya çandî hwd. disekine. Lê, xalên ku pîvanên Înal ji xalên Griffiths û zanyarên din cuda dike, girîngiya ku ew dide mijarên hînkirinê ye. Li gorî me, du xalên herî balkêş yê di pîvanên Înal de cih digirin pîvanên heftem û heştem in. Bi wan pîvanan ew li qelîteya giştî ya mijaran û lihevhatina wan a digel armancên taybet digere. Lewre bi giştî armancên dersê hebin jî, li gorî wî divê her mijar jî xwedî armanceke taybet be û xwendekaran ji hin aliyan ve pêşve bibe.

Jo McDonough û Christopher Shaw⁷⁸ di berhema xwe ya bi navê *Materials and Methods in ELT: A Teacher's Guide* de di bin banê sê sernavên giştî sêzdeh pîvanan pêşkeş dikin. Li gorî van zanyaran divê nirxandina hînkaran kurt be, bi hêsanî bê tetbîqkirin û krîterên dorpêçker bihewîne. Jixwe dema mirov li pîvanên McDonough û Shaw dinêre, dibîne ku ew ji vê rêya xwe derneketine û pîvanên bikêr derxistine meydanê.

Dîsa zanyerekî din, Wolfgang Petter⁷⁹ di gotara xwe ya bi navê *A Coursebook Evaluation* de nirxandina hînkereke zimanê inglîzî ya li Aûsturyayê tê bikaranîn dike. Petter di vê xebata xwe de aliyên kêr ên pîvanên McDonough û Christopher Shaw diyar dike û ew bixwe jî di bin banê sê sernavan de duwanzdeh pîvanan rêz dike: *naverok, bername û organîzeyaya unîteyan, dîzayn, bidestxistin û bikaranîna materyalên alîkar, rêzkirin û senifandin, pêşvebirina çar hûnerwariyên zimanî, rola xwendekaran, guncaviya bikaranînê, guncaviya adaptekirinê, nêrîna mamosteyan, û eleqeya xwendekaran.*

Sheldon⁸⁰ di xebata xwe de, hevdeh faktorên pîvanan rêz dike: *sedem (bingeh), bidestxistin, pênaseya bikarhênerî, dîzayn û grafîk, organîzebûn, pevgirêdan (a unîte û mijaran), bijartin û rêzkirina (mijaran), taybetmendiya fîzîkî, guncaviya (ast û temenî), otantîkî, besbûnî, meylên çandî, derbasdariya perwerde, pratîk û dubareyî,*

---

⁷⁷ Carol Griffiths, hc.

⁷⁸ Jo McDonough, Christopher Shaw, *Materials and Methods in ELT: A Teacher's Guide*, Blackwell, Oxford, 1993 r.63 vgz. Wolfgang Petter, *A Coursebook Evaluation*, 2000. r.9-10. <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> (ketina malperê 20.12.2014)

⁷⁹ Wolfgang Petter, *A Coursebook Evaluation*, 2000. r.8-10. <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> (ketina malperê 20.12.2014)

⁸⁰ Leslie Sheldon, hb.

guherbarî, rêberî, bihayê pereyî. Di bin banê van sernavan jî pêncî û du pîvan cih digirin.

Ji bilî nêrîn û pîvanên li jorîn hatine pêşkeşkirin, gelek zanyarên din jî li ser nixandî û bijartina pirtûkan xebitîne. Yek ji van Jeremy Harmer e. Harmer⁸¹ ji bo bijartina hînkeran neh pîvanan (ew bi xwe wek “area” ango “qad” bi nav dîke) rêz dîke: *bihayê pirtûkê, bidestxistin, dîzayn û plansazî, metodolojî, (çar) şîyanwerî, (hebûna) bernameyê, mijar, pêşkeşîya (kesayetan), û pirtûka mamosteyan.* Dema bi hûrgilî li pîvanên Harmer tê nêrîn bi hêsanî diyar dibe ku gelek ji wan bi pîvanên Alan Tucker⁸², Penny Ur⁸³ û Ansary&Babaii⁸⁴ heta bi yê Cunningsworth⁸⁵ ve hevpar in.

Ev yek di nixandî û bijartina hînkeran de lihevhatineke navneteweyî nîşan dide. Bi hêsanî tê dîtin ku hemû zanyarên qadê di nixandî û bijartina materyalên hînkeriyê û hînkeran de li ser gelek pîvanên girîng li hev tên.

Di vê xebata xwe de em jî, bi taybetî ji bo hînkerên zimanê kurdî, dê hewl bidin ku lîsteyeke pîvanên nixandî û bijartinê amade bikin. Ev pîvanên me ji hin aliyan ve dikarin di bin bandora pîvanên zanyarên qadê de bin, jixwe wekî li jorîn jî tê dîtin piraniya zanyaran di amadekirina pîvanan de di bin bandora hev de ne. Di pirsyarnameyên ku me ji bo berhevkirina agahî û dîtinên xwendekar û mamosteyan amade kirî û daye tetbîqkirin (bnr. Pêvek 1, Pêvek 2) me hinek ji van pîvanên xwe bi kar anîn. Me bi temamî bîst pîvan diyar kirin û ew di bin heft sernavên giştî kom kirin, ew sernav jî di bin sê çarçoveyên berfireh de cih digirin.

Di çarçoveya ewil de pîvanên derheqê *bername û naverokê* hene û di bin du sernavan cih digirin; *plansazî, naverok û mijar.* Divê kesê ku nixandîna pirtûkê dîke ewil li hebûna bernameyê hînkerinê û li hev hatina wê digel plan, naverok û mijarên hînkerê binêre.

Di çarçoveya duyem de pîvanên *pêşkeşiyê* hene û di bin banê çar sernavên giştî de cih digirin. Ev pîvan li pêşkeşîya rêzimanê û hebûna rahênanan, hînkerina bêjeyan, zimanê vegotinê û hevsengîya çar şîyanweriyên zimanî digerin. Dikare bê gotin ku heke

---

⁸¹ Jeremy Harmer, *How to teach English: An introduction to the practice of English language teaching*, Longman, 2001. r.119.

⁸² C.Alan Tucker, hc.

⁸³ Penny Ur, hc.

⁸⁴ Hasan Ansary& Esmat Babaii, hb.

⁸⁵ Alan Cunningsworth, hb. r.15.

bername û plansazî îskeletê pirtûkê bin û heke naverok û mijar jî goştê laşê vî îskeletî bin, pêşkeşî ruhê pirtûkê ye û dîtbarî jî xweşîkiya laşî ye.

Di çarçoveya sêyem de jî pîvanên derheqê *dîtbariyê* cih digirin. Ev pîvan hem li xêz û wêneyên balkêş hem jî li qewînî û qelîteya çapê digere. Lewre hin caran hînker ji aliyê naverok, mijar û pêşkeşiyê ve serkeftî be û ji ber van taybetiyên xwe ji bo bikaranînê bê bijartin jî, ji ber ku wêne û xêzên nebalkêş cih digirin, xwendekar bi dil û hewes ji pirtûkê sûd wernagirin. Dîsa edîsyon û çapa bêqelîte jî dibin sedemên heman bandora neyînî û bi vî awayî feydeyê ku divê ji pirtûkê bê wergirtin kêmtir dikin.

Tablo 2.4 Pîvanên me yên pêşniyar

<p>➤ BERNAME Û NAVEROK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plansazî <ul style="list-style-type: none"> ○ Bernameya dersê, ○ Unîtekirin û organîzebûna pirtûkê, ○ Pirtûk li pêwistiyên xwendekaran tê?   • Naverok û Mijar <ul style="list-style-type: none"> ○ Naverok û mijar li pêdiviyên xwendekaran tên? ○ Di naverok û mijaran de zayendên civakî çawa tên temsîlkirin? ○ Di naverok û mijarê de çand çawa cih digire? ○ Pircûreyiya naverok û mijaran heye?
<p>➤ PÊŞKEŞÎ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pêşkeşiya rêzimanê û rahênan <ul style="list-style-type: none"> ○ Rêzkirin û senifandina rêzimanê li cih e? ○ Rêbazên vegotin pêşkeşiya zimanî kêrhatî û modern in? ○ Têra pêwistiyên xwendekaran rêziman heye? ○ Dûbarekirin û jinûve pêşkeşiya rêzimanê heye? ○ Çend cûreyên rahênanan hene?   • Çar şiyanwerî <ul style="list-style-type: none"> ○ Di navbera giraniya çar şiyanwerîyan hevsengî heye? ○ Pirtûk bêtir giraniyê dide kîjan şiyanwerîyê?   • Zimanê pirtûkê <ul style="list-style-type: none"> ○ Zimanê vegotinê hêsan e? ○ Zimanê vegotinê li gorî ast û temenê xwendekaran e?   • Hînkirina bêjeyan <ul style="list-style-type: none"> ○ Bêjeyên nû çawa tên hînkirin? ○ Bêjeyên nû çawa tên dubarekirin?
<p>➤ DÎTBARÎ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dîzayn <ul style="list-style-type: none"> ○ Wêne û xêzên balkêş hene? ○ Grafîkên bikêr hene?   • Qewînî <ul style="list-style-type: none"> ○ Qelîteya çap û edîsyonê, ○ Qelîteya kaxiz û bergî,

2.3. MODELÊN NIRXANDINA HÎNKERAN

Zanyarên ku li ser nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û bi taybetî jî nirxandin û bijartina hînkeran berhem dane bi piranî li ser sîstematîkeke diyarkirî tevgeriyane, ango her yekê ji wan modeleke taybet ya nirxandin û bijartina hînkeran ava kirine. Di vê binbeşê de em ê modelên sereke yên di qadê de pêşkeş bikin. Piştî modela xwe ya nirxandin û bijartina hînkeran jî em ê bidin nasîn. Di nav modelan de pêngavên nirxandina hînkeran û fikrên zanyarên qadê jî bi kurtasî dê bê dayîn.

Lê di serî de di derheqê nirxandin û jêgirtina materyalên hînkariyê de divê sê mesele bîn zelalkirin:

- a) Di qada xebatê ya nirxandina materyalên hînkariyê û hînkeran de li gorî armancên nirxandinê bi giştî du cure nirxandin hene; *nirxandina mezin (macro evaluation)* û *nirxandina biçûk (micro evaluation)*. Nirxandina mezin bêtir bi nirxandina giştî ya bernameya dersê û materyalan ve eleqedar e. Bi gotineke din, ev nirxandin ji bo armancên mezin ên pergalê tê kirin. Berevajiyê vê, nirxandina biçûk bi nirxandina yek dersê yan jî kursê û pratîka wan ve eleqedar e. Ango bi armancên nêzîk ên perwerdeyê ve mijûl dibe. Her çî qas bernameya nirxandina hînkeran û materyalên hînkariyê di çarçoveya nirxandina mezin de cih digirin jî, nirxandina wan a ji aliyê mamosteyan ve tê kirin, bêtir di nava nirxandina biçûk de tê hesabandin. Modelên nirxandinê yên ku li jêr dê bîn nasîn dikarin di nava van her du cureyên nirxandinê de bîn hesabandin, lê belê zêdetir bi nirxandina biçûk ve eleqedar in.
- b) Nirxandina hînkeran li du cihan tê kirin. Di *asta dewlet (state level)* de û di *asta herêmî (local level)* de. Di asta dewletê de nirxandin û bijartin ji aliyê wezareta perwerdeyê yan jî ji aliyê desteyeke bilind apisporan ve tê kirin. Di asta herêmî de nirxandin û bijartina hînkeran bi piranî ji aliyê mamosteyan ve tê kirin.⁸⁶ Dikare bê gotin ku her çî qas modelên nirxandinê bi her du astan ve eleqedar bin jî, bi piranî bi asta herêmî ve têkildar in, lewre nirxandina ku di asta dewletê de tê kirin bi piranî ji aliyê pisporên qadê ve tê kirin, lê belê mamosteyên ku nirxandin û bijartinê dikin bêtir pêwistî bi rêberekê hene û modelên zanyaran jî ji wan re rêberên bêhempa ne.

---

⁸⁶ Sabriye Akış, *hb.r.20-21*.

- c) Di peywenda kurdî (kurmancî) de ji aliyê kapasîteya nirxandinê ve divê hem nirxandina mezin hem jî nirxandina biçûk bi hev re bên kirin lewre, kursên kurdî hewcedarî bi encamên her du cure nirxandinan jî heye. Lê belê ji aliyê astê ve, ji ber ku wezaretek an jî desteyeke bilind a nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran hin jî pêk nehatiye, nirxandina herêmi bêtir li tecrûbeya kurdî tê.

2.3.1 Modela Tucker

Alan Tucker di sala 1975ê de, di gotara xwe ya bi navê “Evaluating Beginning Textbooks (Nirxandina Hînkerên Destpêkê)” de modela xwe pêşkeşî raya giştî kir. Modela Tucker li ser sê hemanên giştî ava dibe.⁸⁷

- Komeke pîvanên ku li ser prensîbên bingehîn ên zimanî, psîkolojîk û pedagojîk hûr dibin,
- Pêşnûmayeke nirxdayînê ya ku ji rêbaza diyakirina bikêrhatina pirtûka dersê pêk tê,
- Grafîkeke ku nêrînên nirxînerî yê derheqê pirtûkekê û nêrînên teorîk ên modeleke nirxandinê bi hev re pêşkeş dike, bi vî awayî qîmetdayîna nirxkerî dikare bi hêsanî bê dîtin.

Tucker, di modela xwe de du cure pîvanan bi kar tîne, pîvanên naverokî û pîvanên derveyî (bnr. Tablo 2.2). Pîvanên naverokî li ser naverok, mijar û pêşkeşiya wan disekin. Di nav van pîvanan de sê pîvanên sereke hene: *pîvanên bilêvkirinê* yê li ser bêqisûrî û guncaviya pêşkeşiyê, û bêkêmasiya pratîkê hûr dibin; *pîvanên rêzimanê* yê ku li ser bêkêmasiya mijaran, rêzkirina guncav, bêkêmasiya qalib û pratîkê hûr dibin; *pîvanên naverokê* yê ku li ser bicihkirina kêrhatî, rêjeya daneyan, guncaviya peywend û rewşa daneyan hûr dibin. Pîvanên derveyî jî li ser mijarên wekî otantîkiya zimanî, bidestxistina materyalên alîkar, rêberiya ji bo mamosteyan, qewînî û qelîteya edîsyon û çapê, û biha û nirxê pirtûkê hûr dibin.⁸⁸ Modela Alan Tucker yek ji modelên ewil ên qadê ye, ji ber wê taybetmendiya xwe ji bo gelek zanyarên wekî Penny Ur, Hasan Ansary&Esmat Babaii û hwd. bûye modeleke mînak a nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran.

---

⁸⁷ Alan Tucker, hc.

⁸⁸ Hasan Ansary&Esmat Babaii, hc.

3.3.2 Modela Cunningsworth

Alan Cunningsworth di qada xebatê ya nirxandin û bijartina hînkeran de bi du pirtûkan tê nasîn. Pirtûka ewil bi navê “Evaluating and selecting ELT teaching materials” e û di sala 1984an de hatiye çapkirin. Pirtûka duyem jî bi navê “Choosing your coursebook” ya ku di sala 1995an de hatiye çapkirin. Cunningsworth teorî û modela xwe ya nirxandin û bijartina hînkeran di pirtûka xwe ya duyem de pêşkeşî raya giştî kirine.

Di vê pirtûka xwe de Cunningsworth⁸⁹ behsa du awayên serekê yê nirxandina hînkeran dike. Awayê ewil *nirxandina rûxalî* ye ya ku bi dîtineke lez, tenê bi nêrîna li berg û naveroka hînkerê hewl dide ku aliyên wê yê serkeftî û yê lawaz derbixe holê û di derheqê taybetmediyên pirtûkê û potansiyelên wê xwe bigehine fikrekê. “Ev awayê nirxandinê bi kêrhatî ye lewre bi rêya wê em dikevin nava materyalê.”⁹⁰ Awayê duyem jî *nirxandina hûrgilî* ye ku li analîzeke dirêj û bipîvan a hînkeran digere. Dikare bê gotin ku, di serî de modela nirxandinê ya Cunningsworth, hemû modelên ku em ê di bin vî binnavî de bidin nasîn di çarçoveya *nirxandina hûrgilî* de ne. Lewre modelên nirxandinê xwedî sistematîk û rêzêpîvanan in. Lê ji bo *nirxandina rûxalî* tu sistematîk ne hewce ye.

Herwiha Cunningsworth⁹¹ sê cureyên giştî yê nirxandina hînkeran pêşkeş dike:

- Li gorî wî, ji van cureyan ya herî belave, lê belê di heman demê de ya herî bi zehmet **nirxandina berî bikaranînê** ye. Di vê nirxandinê de armanc lêgerîna potansiyelên hînkerê ye.
- Nirxandina duyem jî **nirxandina di dema bikaranînê de** ye. Li vê derê materyal û hînkerên di halê hazir de te tînin bikaranîn ji aliyê kêrhatiya wan ve tînin nirxandin. Di vê nirxandinê de armanc nûkirin an jî adaptekirina kêmasiyên hînkeran e.
- **Nirxandina piştî bikaranînê** jî li performansa li pey bikaranîna hînkerê digere. Hînker di dawîya serdemê yan jî sala perwerdeyê tê nirxandin û ev nirxandin ji bo diyarkirina kêrhatî an jî kêmasiyên wê tê kirin. Li gorî encamê heman pirtûk tê bikaranîn, adaptekirin an jî guherandin.

---

⁸⁹ Alan Cunningsworth, hb. r.1.

⁹⁰ Alan Cunningsworth, hc.

⁹¹ Alan Cunningsworth, hb. r.14.

Wek me li jor (di çarçoveya binnava 2.2.3 de) jî diyar kir pîvanên di modela Cunningsworth de cih digirin bi piranî di bin banê çar rêberên nirxandinê kom dibin:

Rêbera yekem: Divê hînger li pêdiviyên xwendekaran bê. Divê ew, armancên bernameya hînbûna zimanî bi cih bînin.

Rêbera Duyem: Divê hînger bikaranîna ziman (niha û paşerojê) ya ji aliyê xwendekaran ve tê kirin nîşan bide. Hîngerên ku xwendekaran di bikaranîna zimanî de li gorî armancên xwe pêşve dibe bîn jêgirtin.

Rêbera Sêyem: Divê hînger pêdiviyên xwendekaran li ber çavan bigirin û pêvajoya wan a hînbûnê hêsan bikin, tenê “model”eke hişk nedin wan.

Rêbera Çarem: Divê hînger bi zelalî piştevaniya hînbûnê bikin. Wekî mamosteyan ew jî di navbera zimanê hînbûnê û xwendekaran de navgîn in.⁹²

Dikare bê gotin ku ev rêberên li jorîn hatine rêzkirin modela Cunningsworth ji modelên din ên nirxandinê cihê dike, di qada xebatê ya nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hîngeran de wî û modela wî datîne cihekî cuda. Aliyekî din ê ku modela Cunningsworth ji modelên din cihê dike, pêngavên pêvajoya nirxandin û bijartinê ne. Li gorî wî pêvajoya bijartinê ji van pêngavan pêk tê: Pêngava ewil *analîz* e, ku bi awayekî bêalî ji pirtûka dersê dane û agahiyên kom dike. Pêngava duyem *şîrovekirina* van agahiyên berhevkerî ye. “Li vê derê tecrûbeyên mezin û şiyana profesyonel pêwîst e, lewre tiştên di analîzê de veşartî ne tînin dahûrin û meseleyên wekî girîngiya aliyên cuda yê hîngerê tînin hesibandin.”⁹³ Pêngava sêyem *nirxandin* e û ew jî ji qîmetdayîna li pey şîrovekirina daneyan pêk tê. “Qîmetdayîneke bi vî awayî bivê neyê yekalî (sûbjektîv) ye, lewre heta radeyekê fikr û pêşaniyên nirxkeran nîşan dide.”⁹⁴ Pêngava dawî jî *bijartina* materyal an jî hînkera ku herî zêde li armancên perwerdeyê û rewşa taybet a dersê tê.

Wek tê dîtin jî modela Cunningsworth, modeleke pîralî ye. Ji bilî cure, rêber, pêngav û pîvanên nirxandinê, Cunningsworth⁹⁵ pêvajoya nirxandinê dabeşî heft qisman dike û pîvanên xwe yê nirxandinê bi piranî di bin banê van qisman de rêz dike.

Em ê niha qismên modela Cunningsworth bi kurtasî bidin nasîn:

⁹² Alan Cunningsworth, hb. r.15-17.

⁹³ Alan Cunningsworth, hb. r.9

⁹⁴ Alan Cunningsworth, hc.

⁹⁵ Alan Cunningsworth, hb. r.25-108.

1. **Pakêta Hînkerê;** Cunningsworth di vî qismî de li ser du hêmanên pakêta hînkirinê û lihevhatina wan hûr dibe, lewre li gorî wî hînker bi tena serê xwe nabin û pakêta hînkerê ji hêmanên wekî *pirtûka xwendekaran, pirtûka mamosteyan, pirtûka spartekan/rahênanan, test, materyalên xwendinê, materyalên guhdarîkirinê, qasetên guhdarîkirinê, qasetên bilêvkirinê, vîdyo, materyalên komputerî (CALL)* pêk tê.⁹⁶ Lê ne hewce, heta mimkun nine ku ev hêman bi temamî di hemû pakêtan de de cih bigirin. Lê belê dîsa li gorî armancên dersê divê hînker ji aliyê hinek ji van hêmanan bê qewîkirin. Digel hebûna van hêmanan lihevkerina van jî girîng e. Cunningsworth di vî qismî de li ser organîzebûna hînkerê jî disekine. Li gorî wî organîzebûna hînkerê ji pêşkeşî, berdewamiya pêşkeşiyê û durbarekirina pêşkeşiyê pêk tê.⁹⁷
2. **Naveroka zimanî;** li gorî Cunningsworth, bingeha naveroka zimanî ji *rêziman, bêje û dengzaniyê (phonology)* pêk tê. Divê bê lêgerîn ka di hînkerê de kîjan mijarên rêzimanê hene û heta çî radeyê li pêdiviyên xwendekar tên.⁹⁸ Ji bo bêjeyan jî divê di her astê de herî kêr 1000 bêjeyên nû bên hînkirin û li gorî Cunningsworth divê rahênanên bêjeyan xwedî van taybetmendiyan bin: a) têkiliyên semantikî, b) têkiliyên rewşî, c) rêzikên bihevre (collocations), d) têkiliyên formî.⁹⁹ Dîsa Cunningsworth tîne ser ziman ku dengzanî aliyekî girîng ê hînkirina zimanekî ye lê piraniya hînkeran guh nadin vî yekê.¹⁰⁰ Kirpandin aliyekî bingeheke dengzaniyê ye û di hînkerên zimanekî wekî kurdî (kurmancî) yê ku xwedî tîpên hilmî û nehilmî, hişk û nerm û hwd. e, divê girîngiyê bidin dengzaniyê û ji bo hînkirin û hînbûna wê derfetan saz bikin.
3. **Bijartin û senifandin;** Li vî derê mebest bijartin û senifandina mijarên hînkerê ne, lewre bivê neyê ev her du pêvajoyên di bin bandora nêrîna nivîskarê pirtûkê de ne. Cunningsworth dibêje ku di nirxandin û bijartina hînkeran de divê aliyên ku bandor li nivîskarê hînkerê û bernameya (syllabus) wî kirine bên diyarkirin. Li gorî wî bi giştî sê cure bername hene. a) *bernameyên bingehe-naverokî, b) bernameyên strukturel û peywirî, c) bernameyên rewşî û bingehe-mijarî.*¹⁰¹ Hînkerên zimanî, li ber yek ji van bernameyan tê amadekirin. Di vî qismî de Cunningsworth li ser

⁹⁶ Alan Cunningsworth, hb. r.28

⁹⁷ Alan Cunningsworth, hc.

⁹⁸ Alan Cunningsworth, hb. r.32

⁹⁹ Alan Cunningsworth, hb. r.38

¹⁰⁰ Alan Cunningsworth, hb. r. 41

¹⁰¹ Alan Cunningsworth, hb. r.54-57.

senifandina mijaran jî sekiniye. Li gor wî senifandin, organzekirina mijaran a di nava hînker an jî bernamêyê de ye û ji *rêzkirin* û *unîtekirinê* pêk tê.¹⁰²

4. **Şiyanwerî;** pêşveçûna zimanekî ji gelek aliyan ve, pêşveçûna di çar şiyanweriyên zimanî (guhdarîkirin, axaftin, xwendin û nivîsandin) de ye. Divê lê bê gerîn ka hînkerê li ber armancên dersê û asta xwendekaran çi qas giranî daye şiyanweriyan. Gelek kes ji bo hînbûna zimanekî, hînkirina rêzimanê û bêjeyan têrê dibinin, lê di eslê xwe de divê naverok û mijarên hînkerê digel pêşveçûna di çar huneweriyên zimanî de bîn hînkin.¹⁰³
5. **Naverok, mijar û nîrxên civakî;** ev qisim bi hêmanên nezimanî (non-linguistic) ên hînkerê ve mijûl e. “Hînkerên zimanî her çiqas navgînên hêsankirina hînbûna ziman bin jî, ne tenê bi vê peywirê ve sînorkirî ne, lewre ziman di weziyetên rastîn de ji bo armancên rasteqîn tê bikaranîn.”¹⁰⁴ Ji ber vê yekê jî divê mijarên hînbûnê ji mînakên rasteqîn ên rojane bîn bijartin. Dema vê yekê dike jî di peywenda civakî û çandî de tevbigere û rol û modelên di civakê de cih digirin jî nîşan bide. Bo mînak, çînen civakî, zayendên civakî û astengdaran jî bihûndirine.
6. **Metodolojî;** li gorî Cunningsworth, çawa ku her hînker li gorî bernamêyekê hatiye amadekirin, herwiha her yek xwedî metodolojiyê hînkirina ziman e jî. Lê ev yek nayê vê manayê ku divê hînker ji bo bikaranîna rêbazekê mamoste û xwendekaran bide zorê. Di vî qismî de armanc haylêbûna rêbaza hînkerê ya hînkirina zimanî, rola ku ew didin xwendekaran û alîkariya wan a hînbûnê ye.
7. **Rola mamosteyan;** li gorî Cunningsworth divê hînker ji bo plankirinê, amadekariyê û pêşkeşiya dersê derfetan bide mamosteyan, herwiha ew rola mamosteyan wek hêsanker, rêber û rêveber pênase dike.¹⁰⁵
Cunningsworth digel pîvanên xwe yên giştî, di nava danasîna van her heft qisman de ji bo her yekê pîvanên cuda pêşkeş dike.

3.3.3 Modela Harmer

Jeremy Harmer, di pirtûkên xwe yên bi navên “How to teach English” û “The Practice of English Language Teaching” de digel gelek mijarên din ên derbareyê

---

¹⁰² Alan Cunningsworth, hb. r.59.

¹⁰³ Alan Cunningsworth, hb. r.64.

¹⁰⁴ Alan Cunningsworth, hb. r.86.

¹⁰⁵ Alan Cunningsworth, hb. r.111

hînkirina ziman, li ser meseleya pirtûkên dersê, û nirxandin û bijartina wan jî disekine û fikrên xwe tîne ser ziman.

Harmer¹⁰⁶ di serî de cudahiyê datine navbera 'pîvana' hînkeran a li derveyî polê ya ku berî bikaranîna tê kirin û 'nirxandina' li pey bikaranîna hînkeran tê kirin. Harmer jî ji bo nirxandina hînkeran lîsteke pîvanan (checklist) pêşniyar dike, lê belê dîsa jî li gorî wî divê ji bo bikaranîna wan pîvanan hin bingegehên sereke hebin, da ku kêmasiyên ji pîvanan derdikevin bikarin bîn beralîkirin.

Modela pîvanê ya Harmer ji sê pêngavan pêk tê. Di serî de **diyarkirina qadên nirxandinê** heye. Ango materyal dê ji kîjan aliyan ve bîn pîvan û nirxandin. *Bihayê pirtûkê, bidestxistin, dîzayn û plansazî, metodolojî, (çar) şiyanwerî, mijar, pêşkeşiya (kesayetan), rahênan, bername-bijartin û rêzkirina mijaran, pirtûka mamoste* hwd. Piştê jî **zelalkirina nêrînan** tê. Di vê pêngavê de her pîvan bi hûrgilî tê nîşandan. Bo mînak ji *şiyanweriyan* mebest çî ye, bi zelalî tê pêşkeşkirin. Herî dawî jî li ser van nêrînan **pirtûk tê pîvan**.¹⁰⁷

Di modela xwe ya nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran de Harmer ji bilî bikaranîna lîsteya pîvanan ji bo berhevkirina agahiyên ku li ser wan nirxandin bê kirin, sê amûrên din jî pêşniyar dike. Ew jî **qeydên mamosteyan, nîqasha mamosteyan, û bersivên xwendekaran**. "Agahiyên ji bo nirxandinê hatine berhevkirin divê li gorî du pîvanên din (encamên ezmûnan û qewîniya materyalan) jî bîn rêzkirin."¹⁰⁸

3.3.4. Modela McDonough&Shaw

Modela nirxandinê ya Jo McDonough û Christopher Shaw¹⁰⁹ di bin banê du hêmanên giştî kom dibe. *Nirxandina derveyî (external evaluation)* û *nirxandina naverokê (internal evaluation)*. Di nirxandina derveyî de digel *amrazên dîtbarî/bihîstyarî, dîzayna pirtûkê, meyla mijaran, dîroka çapê* hwd. li ser du aliyên hînkerê tê sekinîn: a) îdîayên li ser bergî yê derbareyê pirtûkê bixwe de, b) destpêk û lîsteya naverokê. Lê di nirxandina naverokê de li ser van hêmanan tê sekinîn: *pêşkeşiya*

¹⁰⁶ Jeremy Harmer, *The Practice of English Language Teaching*, r.301.

¹⁰⁷ Jeremy Harmer, hb. rr.301-302.

¹⁰⁸ Jeremy Harmer, hb. r.304.

¹⁰⁹ Jo McDonough, Christopher Shaw, *Materials and Methods in ELT: A Teacher's Guide*, Blackwell, Oxford, 1993 vgz. Wolfgang Petter, *A Coursebook Evaluation*, 2000. <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> (ketina malperê 20.12.2014)

(çar) şıyanweriyan, senifandin û rêzkirina mijaran, zimanê naverokê, têkilaya rahênanan û xwendekaran û bikêrhatina pirtûkê ji bo mamoste û xwendekaran.¹¹⁰

3.3.5. Modela Dougill

Modela John Dougill a nirxandina hînkeran ji çarçoveyeke ku bername, unîte, mijarên naverokê û hêmanên dersê dihewîne pêk tê. Di vê modela xwe de Dougill li ser çar xalên girîng disekine;¹¹¹

1. *Derbasdariya dîtbarî (Face validity)*: Radeya zelalbûna armanc û niyetên hînkerê.
2. *Ajobarîya berhemdar (Generative push)*: Hînker ji aliyê bikaranîna zimanî ve li derveyî polê heta çî radeyê dikare alîkariya xwendekaran bike
3. *Aheng an jî model (Coherence or pattern)*: Hêmanên pakêta hînkerê çî qas li hev tî.
4. *Kûrahiya hîsî (Affective depth)*: Mijar dikare çî qas bandorê li hîsên xwendekaran bikin.

Li gorî Dougill beriya pêvajoya nirxandinê divê temen û profilên xwendekaran, û armancên hînkerê bîr diyarkirin. Ji ber van taybetmendiyan modela Dougill, mirov dikare bêje ku modela wî bêtir li ser bandorên hînkerê ên li ser pêvajoya hînbûnê û xwendekaran disekine.

3.3.6. Modela Hutchinson

Tom Hutchinson¹¹² dibêje ku her materyaleke hînkariyê, nîşaneyê pêvajoya hînkirina ziman e. Modela wî ji çar pêngavan pêk tê. a) *diyarkirina pîvanan*, b) *analîza objektîv*, c) *analîza súbjektîv*, d) *rûberûkirin*.

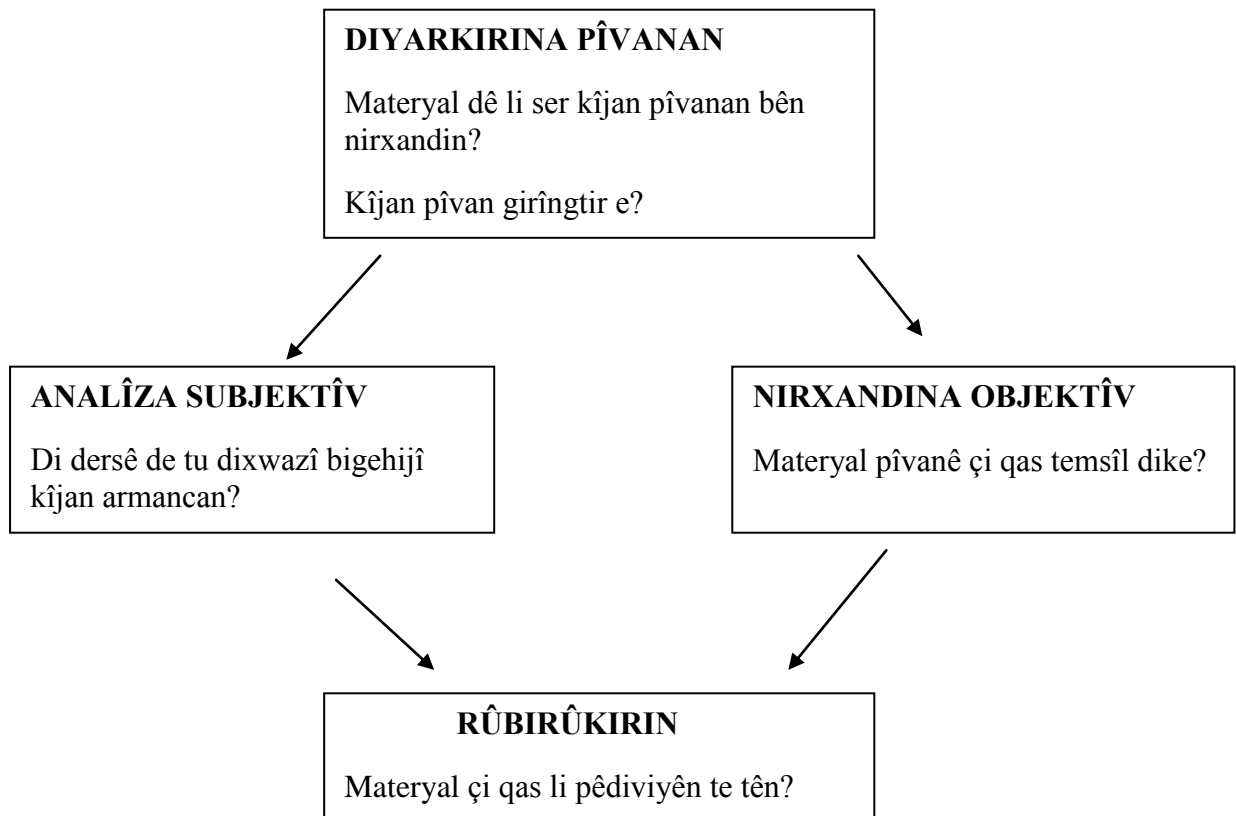
¹¹⁰ Güncel Arıkan, *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Time For English, Grade 4 Teachers' And Students' Views*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çukurova University Institute of Social Sciences, Adana 2008, r.28

¹¹¹ John Dougill, "Not so obvious", *ELT Textbooks and Materials: Problems in Evaluation and Development (ELT Documents 126)*. ed. Leslie E. Sheldon, Modern English Publications/The British Council, Oxford 1987. r.38 vgz. Güncel Arıkan, hb. r.25.; Sabriye Akış, hb. r.44.

¹¹² Tom Hutchinson, "What's underneath? An interactive view of materials evaluation." *ELT Textbooks and Materials: Problems in Evaluation and Development (ELT Documents 126)*. ed. Leslie E. Sheldon, Modern English Publications/The British Council, Oxford 1987. vgz. Sabriye Akış, hb. r.42.

Tablo 2.5. Pêngavên Modela Hutchinson¹¹³

2.3.7. Hin Modelên Din ên Nirxandin û Bijartina Hînkeran

Ji bilî modelên nirxandin û bijartina hînkeran yên li jorîn hatine dayîn, gelek zanyarên din jî derbareyê vê mijarê de model ava kirine. Niha em ê wan jî bi kurtî bidin nasîn.

Alexandra Skierso di gotara xwe ya bi navê “*Textbook selection and evaluation*” a di sala 1991ê de hatiye çapkirin modela xwe ya nirxandin û bijartina hînkeran pêşkeş kiriye. Modela Skierso¹¹⁴ ji sê pêngavan pêk tê, *lênêrîn*, *analîz*, û *biryargirtin*. Di pêngava ewil de li lîsteya naverokê, fihrist hwd. tê nêrîn da ku bê dîtîna ka pirtûk hêjayî nirxandineke bi hûrgilî ye yan na. Piştê jî, di pêngava duyem de pirtûk ji gelek aliyan

¹¹³ Tom Hutchinson, hc.

¹¹⁴ Alexandra Skierso, “Textbook selection and evaluation” *Teaching English as a second or foreign language*, ed. Marianne Celce-Murcia, Boston. r.432-453. vgz. Sabriya Akış, hb. r.47.

ve li ber lîsteyeke pîvanan tê analîzkirin. Herî dawî jî li gor encamên analîzê guncavî û neguncaviya pirtûkê tê hesabandin û biryara bikaranînê yan jî destjêberdanê tê dayîn.¹¹⁵

Neville Grant di pirtûka xwe ya bi navê “*Making the most of your coursebook*” de modela xwe pêşkeş dike. Di modela wî de sê pêngavên nirxandinê hene; *nirxandina ewil*, *nirxandina bi hûrgilî* û *nirxandina di bikaranînê de*. Di pêngava ewil de pêşgotina pirtûkê, lîsteya naverokan û hwd. ji çend aliyan ve tên lêkolîn. Di vê lêkolînê de lîsteyeke ku heşt pîvanan dihûndirîne tê bikaranîn. Di pêngava duyem de lihevhatina hînkerê digel xwendekar, mamoste û bernameyê tê vekolan û pirsên derbareyî wan tên pirsîn. Di pêngava dawî de jî pirtûk di dema bikaranînê de, tê nirxandin û bi kêrhatina wê tê pîvan.¹¹⁶

Modela Grant ji gelek aliyan ve, bi taybetî ji aliyên pêngavên nirxandinê ve dişibe modela Skierso. Ev her du zanyar jî di bin banê sê pêngavan de nirxandina hînkeran pêk tînin. Dikare bê gotin ku pêngava ewil ya her du modelan jî wekî hev in.

Beravajiyê Grant û Skierso modela nirxandin û bijartina hînkeran a Byrd¹¹⁷ kurtir û pratîktîr e. Ew tenê li *hevhatina hînkerê û bernameyê*, *li hevhatina hînkerê û xwendekaran*, *û hevhatina hînkerê û mamosteyan digere*. Dema lîsteya pîvanan tê amadekirina divê ev lihevhatinên Hînkerê û hêmanên din neyên paşguhkirin.

Wek tê dîtin modelên nirxandin û bijartina hînkeran ên li jorê hatine pêşkeşkirin kêr zêde wekî hev in. Hemû model di nav xwe de nirxandinê pêngav pêngav dikin. Di her modelê de, çi dirêj çi kurt, lîsteyeke pîvanan heye û ev pîvan bingeha nirxandinê pêk tînin.

2.3.8. Modela ku em pêşniyar dikin

Di çarçoveya binnavê 2.2yê de me jî ji bo nirxandina hînkerên zimanê kurdî lîsteyeke pîvanan pêşniyar kiribû. Niha jî em ê hewl bidin ku modeleke nirxandin û bijartina hînkerên kurdî pêşniyar bikin.

Modela me bi giştî ji sê pêngavan pêk tê; *berhevkirina daneyan*, *analîz*, û *bijartin*. Di pêngava ewil de, pirtûk li ber armancên dersê bi awayê dîtbarî û organîzebûnê tê

---

¹¹⁵ Sabriye Akış, hb. r.47-48.

¹¹⁶ Neville Grant, *Making the most of your coursebook*, Longman, London 1987. vgz. Güncel Arıkan, hb. r.23-24

¹¹⁷ P. Byrd, “Textbooks: Evaluation for selection and analysis for implemetation.” *Teaching English as a second or foreign language*, ed. Marianne Celce-Murcia, Boston. r.415-424. vgz. Sabriya Akış, hb. r.48.

vekolîn. Ji vê pêngavê re *nirxandina rûxalî* tê gotin û di lîsteya pîvanên me de jî binnavên *plansazî, dîzayn û qewînî* di derbareyê vê pêngavê de ne. Di pêngava *analîzê* de jî mijarên naverokê, awayê pêşkeşiya wan û rahênan tên vekolîn. Ev pêngav bi *nirxandina naverokê* tê navkirin. Dîsa binnavên lîsteya pîvanan yên wekî *naverok û mijar, pêşkeşiya rêzimanê, çar şiyawerî û hînkirina bêjeyan* di derbareyî vê pêngavê de ne. Di pêngava *bijartinê* de jî biryara dawî tê dayîn, ango biryara bikaranînê, guherandinê yan jî destjêberdanê.

2.4. XEBATÊN QADÊ

Di qada xebatê ya nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran de, ji bilî berhemên li ser teorî û modelan, ji aliyê gelek lêkolîner û zanyaran ve berhemên pratîkê, ango berhemên li ser nirxandina hin pirtûkên dersê jî hatine nivîsandin. Ev xebat li hemû dinyayê bi piranî li ser nirxandina hînkerên zimanê inglîzî disekinin. Di vê binnavê de em ê hin xebatên li welatên cuda yên dinyayê û Tirkiyeyê hatine kirin bi kurtî bidin nasîn.

Wolfgang Petter¹¹⁸ di xebata xwe ya bi navê ‘Coursebook Evaluation’ de li gorî modeleke nirxandinê ya ku ji modela McDonough&Shaw (di vê tezê de bnr. 3.3.4) hatiye adaptêkirin, hînkereke bi navê ‘The NewYou&Me’ a ku li Awûstûryayê tê xwendîn, dinirxîne. Xebata Petter bi giştî ji du beşan pêk tê, di beşa yekem de çarçoveya nirxandinê dide nasîn, di ya duyem de jî li gorî modela xwe nirxandina pirtûka navborî dike.

Andrew White¹¹⁹ jî di xebata xwe de li ber modela McDonough&Shaw seteke hînkerê a bi navê ‘High Impact’ a li Koreyê tê bikaranîn dinirxîne. White, di xebata xwe de piştî pêşkeşiya agahiyên teorîk ên derbareyê nirxandin û bijartina hînkeran, derbasî nirxandina pirtûka navborî dibe. Hînker li gorî hemû pîvanên McDonough&Shaw yeko yeko tê nirxandin.

Mesoud Khalili û Hojat Jodai¹²⁰ di gotara xwe de wan hînkeran dinirxînin ên ku di dibistanên leşkeriyê yên Îranê de tên bikaranîn. Di vê xebatê de, berê teoriya nirxandin

---

¹¹⁸ Wolfgang Petter, *hb.*

¹¹⁹ Andrew White, “Evaluation of a ELT Coursebook Based on Criteria Designed by McDonough and Shaw.” <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/syllabusandmaterials/AWhite/COURSEBOOKEVALUATIONsyllmat.pdf> (ketina malperê 02.01.2015)

¹²⁰ Mesoud Khalili& Hojat Jodai “ Evaluation of Worldview Textbooks; Textbooks

û bijartina hînkeran pêşkeş dikin piştê listeyeke sernavên pîvanan jê digirin û hînkerê li gorî wê listeyê dinirxînin.

Atkins¹²¹ di gotara xwe de nirxandina hînkerê bi navê “Passport” dike a ku li Japonyayê di lîseyan de tê xwendin. Di vê xebata xwe de piştî derstpêkê, modelên nirxandina hînkeran rêz dike, piştê jî hînkerê navborî li gorî modela Mcdonough&Shaw dinirxîne. Di dawiyê de jî listeya pîvanan a Sheldon¹²² li gorî hînkerê navborî dadigire û nirxandineke duyem a pirtûkê dike. Ji ber vê taybetmendiya wê dikare bê gotin ku ev xebat nirxandineke bijarteker (eklektîk) e.

Li Tirkîyeyê xebatên di vê qadê de heta niha hatine kirin hem li ser teoriya nirxandin û bijartina pirtûkan hem jî li ser pratîkê ne û pîraniya wan tezên lîsansa bilind û xebatên akademîk in. Li vê derê em ê tenê çend xebatên ku zêdetir li ser teoriya nirxandin û bijartina hînkeran hûr bûne pêşkeş bikin.

Aydemir¹²³ di xebate xwe de li ser rol û girîngiya nirxandina hînkeran a di perwerdeya zimanê biyanî de sekiniye û modeleke nirxandinê jî pêşniyar kiriye. Di vê xebatê de hînkerê bi navê “Cutting Edge” ya ku li Zanîngeha Osmangazî Dîbistana Amadekariyê tê xwendin li gorî nêrînên mamoste û xwendekaran hatiye nirxandin.

Akış¹²⁴ di xebata xwe ya lîsansa bilind de xebateke berawirdî pêk aniye. Di vê xebatê de nêrînên li ser nirxandin û bijartina hînkerên zimanî yê mamosteyên dibistanên dewletê û mamosteyên dibistanên taybet bi awayekî berawirdkirî hatine vekolîn. Li gorî Akış¹²⁵ mamosteyên her du dibistanan wek rêbazek *nirxandina di dema bikaranînê* dişopînin û digel vê yekê pîraniya mamosteyan dijberî awayê sîstemîk, di bijartina hînkeran de awayekî nesîstemîk û neakademîk bi kar tînin.

İnal¹²⁶ di gotara xwe ya bi navê “Coursebook Selection Process and Some of the Most Important Criteria to be Taken into Consideration in Foreign Language Teaching” de li ser pêvajoya bijartina hînkeran û pîvanên di hînkirina zimanê biyanî de sekiniye. Di vê xebata xwe de listeyeke pîvanên nirxandin û bijartina hînkeran ya ku ji yanzdeh

---

Taught at a Military University”, 2012. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED529148.pdf> (ketina malperê 05.01.2015)

¹²¹ Andrew Atkins, “An evaluation of the coursebook used for Oral Communication One at a privately funded senior high school in Japan.” <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/atkins3.pdf> (ketina malperê 05.01.2015)

¹²² Leslie E. Shelodn, hb.

¹²³ Mesut Aydemir, *The Role of Coursebook Evaluation in Foreign Language Education in Turkey*, Teza mastirê ya çapnebûyî, Uludag University Institute of Socila Sciences, Bursa 2002.

¹²⁴ Sabriye Akış, hb.

¹²⁵ Sabriye Akış, hb. r.126

¹²⁶ Bülent İnal, hb.

pîvanan pêk tê pêşkeş kiriye (bnr. Tablo 2.3). Pîvanên Înal, bi piranî li ser lihevhatina armancên xwendekaran û mijarên hînkerê hûr dibe.

Di bin edîtoriya Küçükahmet¹²⁷ de rêzexebatên li ser nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û pirtûkên dersê hatine amadekirin. Yek ji van bi navê “Konualanî Ders Kitabı İncelem Klavuzu/Yabancı Dil 4-8” li ser nirxandin, vekolîn û bijartina hînkerên zimanê biyanî ye. Di vê xebatê de gotarên ji aliyê zanyar û lêkolînerên cuda ve hatine nivîsîn teoriya nirxandin û bijartina hînkeran pêşkeş dikin.

Li Bakurê Kurdistanê, di peywanda kurdî (kurmancî) de berhem, xebat û nivîsên li ser teoriya perwerdeyê kêr in. Her wiha xebatên li ser qada nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û hînkeran jî bi du nivîsan ve bisînor in. Nivîsa ewil ji aliyê Derînce¹²⁸ di sala 2008an de hatiye nivîsîn û li ser materyalên hînkariyê, rola wan a di pêvajoya perwerdeyê de, amadekirin û nirxandina pirtûkên dersê û hwd. disekine. Herçiqa nivîs di şêweyê maqaleyê kurt be jî Derînce hema bêje li ser hemû xalên qada xebatê ya amadekerin, nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê hûr bûye û digel pêşkeşkirina fikrên zanayarên qadê wî bixwe jî di derheqê mijarên navborî de fikrên xwe anîne ser ziman. Di qismê destpêka xebata xwe de Derînce¹²⁹ li ser rola materyalên hînkariyê ya di pêvajoya perwerdeyê disekine. Piştî cureyên materyalên hînkariyê pêşkeş dibe û balê dikêşe cudahiya navbera materyalên resen(otentîk) û yên çêkiri. Dûv re, li ser pirtûkên dersê hûr dibe, avantajên bikaranîna wan û tesîrên wan ên neyinî rêz dibe. Di qismê nirxandina pirtûkên dersê jî de pêvajoyê û krîterên nirxandinê rêz dibe û li ser adaptasyona piştî nirxandinê disekine. Herî dawî jî nexşerêyekê ji bo amadekirina materyalên hînkariyê pêşkeş dibe. Ev xebata Derînce, ji ber ku di qada xwe de, bi kurmancî yek ji xebatên ewilîn e, hewl daye ku li ser hemû babatên qadê hûr bibe û bûye kurteyê xebatên li ser nirxandin û bijartina materyalên hînkariyê û pirtûkên dersê.

Nivîsa duyem jî ji aliyê Açar¹³⁰ ve ji bo nirxandina qismê kurmancî ya pirtûka dersên hilbijartî hatiye nivîsandin. Nirxandina Açar ji gelek aliyên ve nirxandineke

¹²⁷ Leyla Küçükahmet (ed) , *Konualanî Ders Kitabı İncelem Klavuzu/Yabancı Dil 4-8*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

¹²⁸ M.Şerif Derînce, “Amadekirina materyalên hînkariyê û rola wan” *Zend*, , r.75. Payîz 2008.

¹²⁹ M.Şerif Derînce, hc.

¹³⁰ Zafêr Açar, “Nirxandina Qismê Kurmancî ya Kitêba Dersa Kurdî ya Hilbijartî ya Pola 5.” *Nûpelda*, j.16, 2014 r.48.

sûbjektîv e, lewre li ber model û pîvanên nirxandinê nehatiye hûnandin. Xebat bi rewşa dersên hîlbijartî yên li Komara Tirkiyê dest pê dike. Piştî armancên xebatê wiha tên pênasekirin: “Em ê jî di vê xebata xwe de qismê kurmancî yê (vê) kitêbê ji aliyê naverok, dîtbarî, ziman û vegotinê ve binirxînin, kêmasiyên ku me dîtine nîşan bikin û pêşniyarên xwe pêşkeş bikin.”¹³¹ Piştî destpêkê û danasîna armancan Açar pirtûkê unîte bi unîte, ji aliyên navborî ve dinirxîne. Aliyên ku Açar hewl dide pirtûkê binirxîne kêm zêde dişibe modelên ku me li jorîn pêşkeş kirine. Lê, tiştê ku xebata Açar dike xebateke bêtir sûbjektîv pêşniyarên wî ne. Ew li cihê gelek peyv û têgehên ji aliyê lijneya amadekar a pirtûkê ve hatine bikaranîn, bêjeyên nû pêşniyar dike, lê belê ji bo van pêşniyaran tu bingeş, çavkanî yan jî standardan nîşan nake.

---

¹³¹ Zafer Açar, hc.

BEŞA SÊYEM

RÊBAZ

Di vê beşê de dîzayna xebatê, pirsên lêkolînê, sînorên xebatê, beşdarên lêkolînê, pêvajoya komkirina agahiyên, pêvajoya analîzkirina agahiyên komkirî û amûrên komkirina xebatê dê bê pêşkeşkirin. Herî dawî jî, danasîna pirtûka xebatê *Hînkêrê* bê kirin.

3.1. Modela Xebatê

Ev xebat li ser nêrînên komeke mamoste û xwendekarên disekine, yê ku pirtûka hînkirina kurdî (zaravayê kurmancî), *Hînkêr*¹³²ê wek pirtûka dersê bi kar tînin. Ev xebat xebateke çendahî (quantitative) ye lewre ji bo diyarkirina nêrînên xwendekar û mamosteyan ên li ser *Hînkêrê* ji agahiyên statîkî sûd hatiye wergirtin. Herwiha xebata me xebateke teswîrî (descriptive) ye lewre li têgehiştin, temamkirin û senifandina daneyên derbareyê *Hînkêrê* digere û niyeta guherandin û kontrolkirina wan nahundirîne.¹³³ Wek modela xebatê jî modela survey (lêgerîn) hatiye bijartin lewre ev model di nava xebatên teswîrî de cih digire

3.2. Meydana Lêkolînê û Beşdar (Sample)

Çarçoveya lêkolînê temamê wan hêmanên in ên ku vekolîn li ser tê kirin. Ji bo xebata me jî çarçoveya lêkolînê hemû xwendekar û mamosteyên *Kurdî-Derê* û *Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê* ne. Lêkolîna li ser 104 xendekar û 20 mamosteyên *Kurdî-Derê* hatiye kirin vê xebatê pêk tîne, ango nimandina lêkolînê li ser 104 xwendekar û 20 mamosteyan hatiye birêvebirin. Ji bo xebatê xwendekar û mamosteyên *Kurdî-Der Navend* û yê ku *Kurdî-Der Şaxa Wanê* û xwendekar û mamosteyên *Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê* hatine bijartin, ku ew hemû jî *Hînkêrê* wekî pirtûka hînbûna kurmanciyê bi kar tînin.

---

¹³² *Hînkêr Astayekemîn/Duyemîn/ Sêyemîn*. amd. Samî Tan, Ronayî Onen, Mevlût Aykoç, Sadik Varli, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, 2013.

¹³³ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara 2010, r.5.

3.3. Amûrên Komkirina Agahiyên

Di vê xebatê ji bo komkirina agahiyên derbareyê nêrînên xwendekar û mamosteyên ku *Hînkere* wek pirtûka dersê bi kar tînin, rêbaza pirsyarnamê hatiye bikaranîn. Stîla Lîkert di pirsyarnamêyan de hatiye tercîhkirin, lewre qismê bersivan ji bo pîveka pilebilindiyê (rating scale) ji “qet ne rast e”yê heta “teqez rast e” bûye 5 parçe. Ji bo xwendekar û mamosteyan pirsyarnamêyan ji hev cuda hatine amadekirin, lê belê di her du pirsyarnamêyan de pirsên wekî hev û nêzî hev jî cih digirin. Pirsyarnamêyan xebatê ji heft beşan pêk tên.

Beşa yekem Derbareyê *dîzayn* û *plansaziya Hînkere* de, beşa duyem derbareyê *pêşkeşiya rêzimanê* de, beşa sêyem derbareyê *zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin* de, beşa çarem derbareyê *rahênanan* de, beşa pêncem derbareyê *naverok û mijarê* de, beşa şeşem derbareyê *çar şiyanweriyan* de û beşa heftem derbareyê *nirxandina awî: daxwaz û pêşniyaran* de ye û pirs li gorî van hatine amadekirin.

Beşên pirsyarnamêyê li gorî xebatên qadê û li ber modelên nirxandin û bijartina hînkaran hatine amadekirin. Pirsên di pirsyarnamêya me de cih digirin zêdetir li ber lîsteya pîvanên Cunningsworth¹³⁴, McDonough û Shaw¹³⁵ hatine amadekirin.

3.4. Tetbîqa Pîlot

Pirsyarnamêyan ku ji bo xebatê hatine amadekirin, berê ji bo derbasdariya (validity) wê ji pispor, zana û akademîsyenên qadê re hatin şandin, li gorî nêrînên wan hin guhertinên naverokê û şeweyî di metnê pirsyarnamêyê hat kirin. Piştê ji bo pêbaweriya (reliability) tetbîqa pîlot (pilot scheme) hat bikaranîn. Tetbîqa pîlot a pirsyarnamêyan xebatê di gel 29 xwendekar û 4 mamosteyan hat pêkanîn. Berê ji beşdaran re derbareyê pirsyarnamêyê de agahî hat dayîn û piştê jî ji bo dagirtina pirsyarnamêyê ji wan re 40 deqîqe dem hate dayîn. Tetbîqa pîlot ji bo pêbaweriyê (reliability) xebatê hat pêkanîn. Ji bo analîzkirina agahiyên ji tetbîqa pîlot hatine peydakirin bernameya SPSS-18 hat bikaranîn. Ji bo tabloya derbareyê encamên tetbîqa pîlot bnr Pêvek 3 û Pêvek 4.

---

¹³⁴ Alan Cunningsworth, hb.

¹³⁵ Jo McDonough, Christopher Shaw, *Materials and Methods in ELT: A Teacher's Guide*, Blackwell, Oxford, 1993 vgz. Wolfgang Petter, *A Coursebook Evaluation*, 2000. <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> (ketina malperê 20.12.2014)

3.5. Pêvajoya Komkirina Agahiyan

Berê ji beşdarên re di derbareyê pirsyarnamê de agahî hat dayîn û piştê jî ji bo dagirtina pirsyarnamê ji wan re 40 deqîqe dem hate dayîn.

3.6. Pêvajoya Analîzkirina Agahiyan

Di vê xebatê de hem agahiyên çawahî, hem jî agahiyên çendahî hatin bidestxistin. Ji analîzkirina agahiyan bernameya îstatîkê ya bi navê SPSS-18 hat bikaranîn.

Piştê frekans, navinc (mean), parsed (percentage) û rêberdana standart (Standart deviation) hatin hesapkirin. Di pirsyarnamê de heft beş hene, ji bo her beşê frekans, navinc, parsed, rêberdana standart cuda cuda hatine hesapkirin. Herwiha ji bo her xalê jî frekans, navincî, parsed, rêberdana standart, û xeletiya standart (standard error) hatine hesap kirin. Ji bo analîzên derbareyê cudahiyên di navbera navinciyan jî T-testa serbixwe, varyansa yek alî (ANOVA), û testên Scheffe û Kruskal Wallis-H (KWH) sûd hatiye wergirtin. Pileye watedarbûnê (p) 0.05 hatiye qebûlkirin.

Tablo 3.1. Navberên Puanan, Pileyên Tercihan û Kategoriyên Nirxandinê ji bo Navinciyên Arîtmêtîk

Navberên Puanan	Pileyên Tercihan	Pileyên Nirxandinê
1.00-1.80	Qet Ne Rast e	Gelekî Kêm
1.81-2.60	Ne Rast e	Kêm
2.61-3.40	Piçek Rast e	Normal
3.41-4.20	Rast e	Baş
4.21-5.00	Tegez Rast e	Gelekî baş

3.7. Pirsyarnamê Xwendekaran

Pirsyarnamê xwendekaran ji sê qismên pêk tê. Di qismê ewil de derbareyê xebat û pirsyarnamê de agahdarî cih digire. Di qismê duyem de derbareyê agahiyên şexsî çend ta pirs hene. Qismê dawî yê pirsyarnamê jî ji forma pirsên pirsyarnamê pêk tê. Ev qismê dawî ji heft beşan pêk tê û ew beş wiha ne: *Dîzayn û plansaziya Hînkere, pêşkeşiya rêzimanê, zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin, rahênan, naverok û mijar, çar şîyanwerî, nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyar*. Di pirsyarnamê

xwendekaran de bi temamî 54 pirs hene. Li tabloya jêrîn beşên pirsyarnamêyê û hejmara pirsên di her yekê de cih digirin hatine pêşkeşkirin.

Tablo 3.2. Tabloya Kategorî, Hejmara pirsan û Encamên Analîza Pêbaweriyê (α) yên Pirsyarnamêya Xwendekaran

Kategorî	Hejmara pirsên pirsyarnamêyê	Analîza pêbaweriyê (α) pirsyarnamêyê
	Tetbîqa pîlot	Tetbîqa pîlot
Dîzayn û plansaziya Hîngerê	7	0,895
Pêşkeşiya rêzimanê	7	0,890
Zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin	10	0,842
Rahênan	11	0,915
Naverok û mijar	6	0,772
Çar şiyanwerfî	7	0,897
Daxwaz û pêşniyar	6	0,613
Sercem	54	0,974

Li gorî tabloyê di tetbîqa pîlot a ku li ser 29 xwendekaran hatiye tetbîqkirin, pêbaweriyê pirsyarnamêyê ($\alpha = \alpha$), 6 kategorî “gelekî pêbawer” in ($0.60 \leq \alpha < 0.90$) û kategorîyek û herwiha sercem xwedî “pêbaweriyê bilind” in ($0.90 \leq \alpha < 1.00$).¹³⁶ Ji ber vê van nirxên bilind ên pêbaweriyê ne li cih bû ku tu xal ji pirsyarnamêyê bên derxistin, lewma pirsyarnamêya xwendekaran bi 54 xalan ve ji bo xebatê hat bikaranîn.

3.8. Pirsyarnamêya Mamosteyan

Qismên pirsyarnamêya mamosteyan û ya xwendekaran wek hev in. Herwiha qismê dawî jî yê pirsyarnamêya mamosteyan wekî pirsyarnamêya xwendekaran ji heft beşan pêk tê. Berî tetbîqa pîlot 68 pirs di forma pirsyarnamêyê de hebûn, lê piştî tetbîqa pîlot li gorî encamên pêbaweriyê (α), 5 pirs ji pirsyarnamêyê hatin derxistin. Beşên pirsyarnamêya mamosteyan, hejmara pirsên di her beşê de cih digirin û nirxên analîza pêbaweriyê yên tetbîqa pîlot û tetbîqa esil li tabloya jêrîn hatine pêşkeşkirin.

¹³⁶ Abdullah Can, *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2013. r. 343.

Tablo 3.3. Tabloya Kategorî, Hejmara pirsan û Encamên Analîza Pêbaweriyê (α) yên Pirsyarnameya Mamosteyan

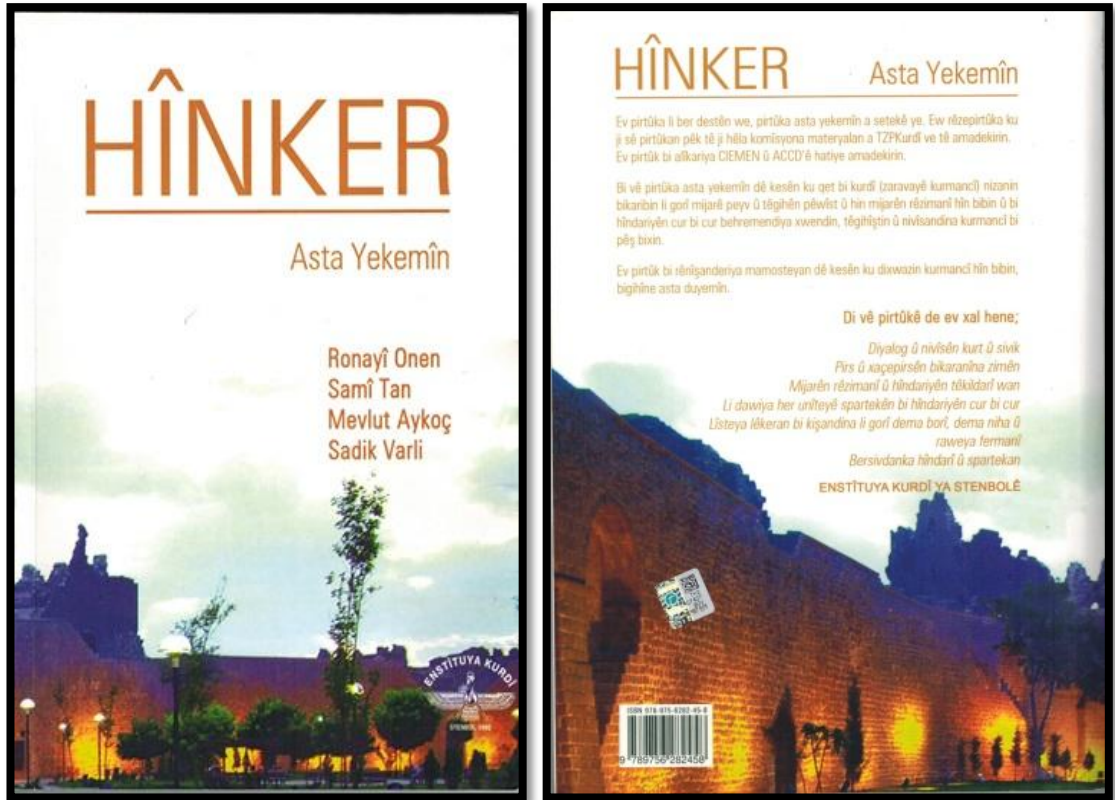
Kategorî	Hejmara pirsên pirsyarnameyê		Analîza pêbaweriyê (α) pirsyarnameyê	
	Tetbîqa pîlot	Tetbîqa esil	Tetbîqa pîlot	Tetbîqa esil
Dîzayn û plansaziya Hîngerê	10	10	0,797	0,797
Pêşkeşiya rêzimanê	7	7	0,686	0,686
Zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin	13	13	0,677	0,677
Rahênan	16	11	0,344	0,827
Naverok û mijar	7	7	0,883	0,883
Çar şiyarwerî	7	7	0,892	0,892
Daxwaz û pêşniyar	8	8	0,746	0,746
Sercem	68	63	0,949	0,949

Li gorî tabloyê di tetbîqa pîlot a ku li ser 4 mamosteyan hatiye tetbîqkirin, pêbaweriyê pirsyarnameyê ($\alpha=\alpha$), 6 kategorî “gelekî pêbawer” in ($0.60 \leq \alpha < 0.90$) û sercem xwedî “pêbaweriyê bilind” e. ($0.90 \leq \alpha < 1.00$). Lê belê nirxê pêbaweriyê yên kategoriya “Rahênan”yan “Pêbawer nîn e” ($0.00 \leq \alpha < 0.40$)¹³⁷, lewre ji vê kategoriye 5 xal hatine derxistin û pileya pêbaweriyê wê hatiye bilindkirin ($\alpha=0,827$).

3.9. Pirtûka Xebatê: *Hînger* û Rêzkirina Unîteyên Wê

Hînger, ji bo hînkirina zimanê kurdî (kurmancî) hatiye amadekirin. Ji sê pirtûkan pêk tê, her pirtûk ji bo astekê hatiye amadekirin. Pirtûka ewil ji 112 rûpelan, ya duyem ji 128, û ya sêyem jî ji 160 rûpelan pêk tê. Li ser bergê pêşî û yê paşî her pirtûkê wêneyek ji Kurdistanê heye.

¹³⁷ Abdullah Can, hc.

Wêne 3.1 Bergên pêşî û paşiyê yên HÎNKERê.

Digel *Hînkere* pirtûka spartekan nîne, li şûna wê di dawiya her unîteyê de beşeke bi navê “Spartek” heye û ev beş derbareyê mijarên di unîteya borî de derbasbûne rahênanan dihûndirîne. Pirtûka “Asta Yekemîn”, wek di bergê paşiyê de tê gotin ji bo kesên ku qet kurmancî nizanin hatiye amadekirin. Pirtûkên di jî ji bo kurmancîaxêvan û kesên ku ji asta ewil derbasbûyîne hatine amadekirin.

Nav û asta pirtûkê, navên nivîskaran û weşanxaneyê li ser rûyê bergê pêşiyê cih digirin. Li ser rûyê bergê paşiyê jî nav û asta pirtûkê digel agahî û raveyên derbareyê amadekirina pirtûkê, mebestên wê û naveroka wê hatine rêzkirin. Di nava bergê pêşiyê de kûnyeya pirtûkê hatiye rêzkirin. Di rûpelê ewil de dîsa nav, ast, nivîskar û weşanxaneya pirtûkê hatine nivîsîn. Di rûpelê duyem û sêyem de tabloya naverok û plana pirtûkê hatine dayîn. Mijar, rêziman, armanc û peyvên her unîteyê di vê tabloyê de cih digirin.

UNÎTE	MIJAR	RÊZIMAN	ARMANC	PEYV
Destpêk	A- Alfabe r. 4 B- Ferman r. 6 C- Rojbaş r. 7	1- Alfabe	1- Dê alfabayê hîn bibin.	1- Hîn peyvên rojane têne bikaranîn.
1 Hevnasîn	A- Hevnasîn r. 8 B- Lihevpirsîn r. 10 HÎNDARÎ r. 11 C- Nasîna kes û tiştan r. 12 HÎNDARÎ r. 18 UNÎTE 1 - SPARTEK r. 19-21	1- Cînavkên kesane yên tewandî 2- Cînavkên kesane yên xwerû 3- Qertafên kesane 4- Cînavkên şanîdanê yên xwerû 5- Cînavkên pirsîyariyê yên xwerû	1- Dê bi vê unîteyê hînî hîn hevokên bingehîn bibin. 2- Dê bikaribin xwe bidin nasîn û hevalên xwe nas bikin.	1- Navên alav û navgînên di fêrgehê de 2- Hîn peyvên rojane têne bikaranîn.
2 Kar û pişe	A- Hejmar r. 22 HÎNDARÎ r. 23 B- Kar û pişe r. 24 HÎNDARÎ r. 26 C- Cih r. 28 D- Heye / Hene r. 29 UNÎTE 2 - SPARTEK r. 30-31	1- Hejmar 2- Daçek 3- Qertafên nebinavkirinê	1- Dê hewl bidin ku navên pişeyan hîn bibin. 2- Dê hewl bidin ku hevokên bi pişe û cih-pirsînê ve girêdayî hîn bibin û bi kar binin. 2- Dê hejmaran hîn bibin.	1- Navên pişeyan 2- Hejmar 3- Hîn peyvên rojane têne bikaranîn.

Wêne 3.2 Tabloya naverok û plana *HÎNKERê*.

3.9.1 Organîzebûna *Hînkere* û Unîteyên Wê

Her pirtûk ji unîteyêke destpêkê, heşt unîteyên xweser û pêvekekê pêk tê. Jimare, nav û mijarên her unîteyê di destpêka unîteyê de cih digirin.

Wêne 3.3 Destpêka unîteyêkê.

Di destpêka her unîteyê de armancên unîteyê cih nagirin, lê belê peyv û têgehên di bin navê unîteyan de hene derbareyê naveroka unîteyê de dikarin wek delîl bînin. Hêmanên unîteyan sistematîk nînin. Li gorî mijarên di destpêkê de cih digirin dabeşkirina di nava unîteyan de tê kirin.

3.9.2 Pêşkeşiya Rêzimanê

Di pirtûkan de piştî pêşkeşiya mijaran, rêzimana di wan mijaran de cih digirin tê ravekirin. Bi vî awayî dikare bê gotin ku wek rêbaza pêşkeşiya mijarên rêzimanê rêbazê dedûksiyonê hatiye bikaranîn. Ravekirina mijarên rêzimanê bi piranî di nava tabloyekê de tê kirin. Piştî ravekirinê, bi piranî rahênanên derbareyê mijara navborî cih digire. Bi vî awayî, derfeta dubarekirin û bikaranîna mijara navborî derdikeve holê.

Dema Niha				
cînavk	qertafa dema niha	rayek	qertafa kesane	hevok
Ez	di	ç	im	Ez diçim / naçim.
Tu			î	Tu diçî / naçî.
Ew			e	Ew diçe / naçe.
Em			in	Em diçin / naçin.
Hûn			in	Hûn diçin / naçin.
Ew			in	Ew diçin / naçin.

2- Lêkerên di nava kevanekê de li gorî dema niha bikişînin.

1- Rojîn sêvekê _____ (xwarin)	5- Ez _____ (na/raketin)
2- Tu çayê _____? (vexwarin)	6- Em _____ (na/gerîn)
3- Azad _____ dibistanê. (çûn)	7- Rojda gulên _____ (na/çinîn)
4- Em li filmekî temaşe _____ (kirin)	8- Pelên daran _____ (weşîn)
	9- Ez cilan _____ (şûştin)

Veqetandekên binavkirî

-a (yekjimar - mê)   -ê (yekjimar - nêr)   -ên (pirjimar)

-a; mala min, meta min, xwişka te, gula sor, dara gûzê, keça dirêj...
Mala min li Amedê ye.
Keça te xweşik e.

-ê; xaniyê me, birayê min, apê te, xortê delal, deriyê mezin...
Xaniyê me mezin e.
Apê min ajokar e.

-ên; birayên min, mêvanên me, temaşevanên hêja...
Birayên min xwenda ne.
Mêvanên me ji Wanê ne.

4- Di nivîsa li jêr de veqetandekên bi cih bikin.

Minak   Kurên xwişka hevserê min xwendekar in.

Nav__ diy__ min Delal e. Ew çil salî ye. Por__ wê reş e. Çav__ wê qehweyî ne. Bejna wê dirêj e. Bav__ min çil û çar salî ye. Nav__ wî Rêşad e. Por__ wî qehweyî ye. Çav__ wî hingivîn in. Ap__ min heye. Navê wî Serdar e. Ew parêzer e. Navê jinap__ min Selma ye. Ew rojnamevan e. Ew gelekî henûn e. Navê pismam__ min Bahoz e. Ew dozdeh salî ye. Ew çavreş e. Ew yekî jîr e.

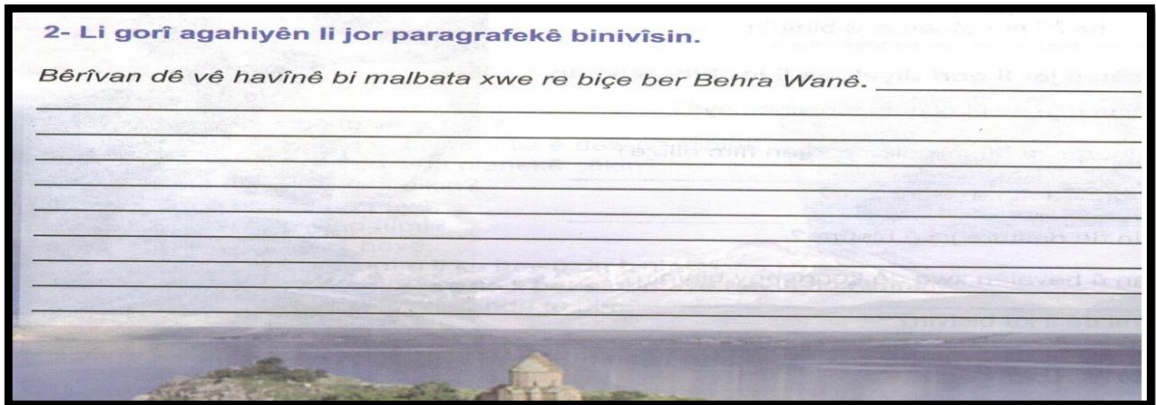
Wêne 3.4 Pêşkeşiya hin mijarên rêzimanê û rahênanên derbareyê wan de

3.9.3 Çar Şiyanwerî

Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyên zimanî (axaftin, guhdarîkirin, xwendin û nivîsîn) de hevsengî nîne. Di asta yekemîn de li du cihan çalakiyên xwendinê

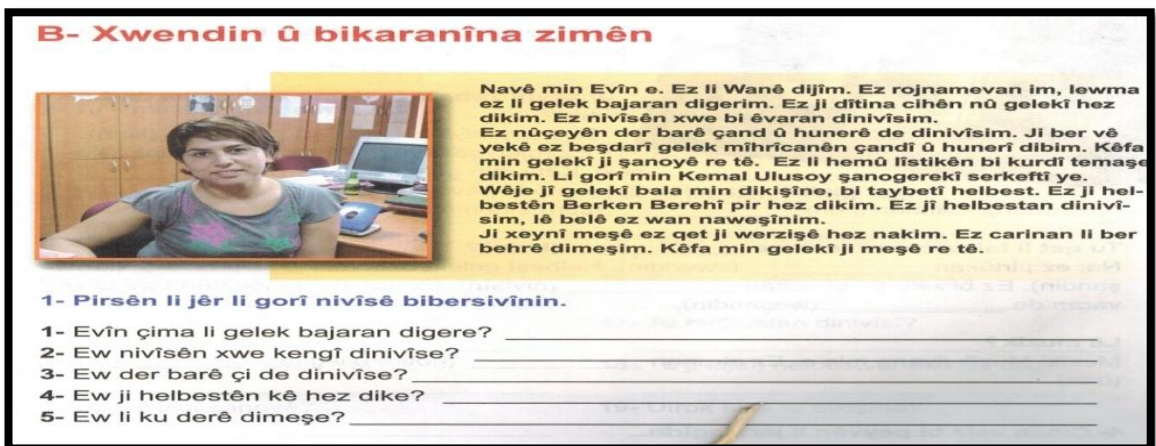
û li heşt cihan jî çalakiyên nivîsînê û rahênanên derheqê wan hene. Li tu cihê pirtûkê çalakiyên derheqê şiyanweriyên axaftin û guhdarîkirinê nînin.

Di pirtûka duyem de jî li sê cihan çalakiyên xwendinê û li sêzdeh cihan çalakiyên nivîsînê û rahênanên derbareyê wan cih digirin, dîsa di derbareyê şiyanweriyên axaftin û guhdarîkirinê tu çalakî nînin.

Wêne 3.5 Çalakiyeke nivîsînê

Di pirtûka sêyem de li çar cihan çalakiyên xwendinê û li şeş cihan jî çalakî û rahênanên derbareyê nivîsînê hene, lê li tu cihên pirtûkê çalakî û rahênanên derbareyê şiyanweriyên axaftin û guhdarîkirinê cih nagirin.

Wêne 3.6. Çalakiyeke xwendinê û rahênanên derbareyê wê de.

3.9.4. Hînkirina Peyvên Nû

Di her unîteyê de peyvên nû hene, di beşa “spartekan” de di bin navê “Xebata li ser peyvan” çalakî û rahênanên derbareyê peyvên unîteyê cih digirin. Rahênanên peyvan bi piranî ji “dagirtina cihên vala” pêk tên. Lê hin caran rahênanên wekî xaçepirs, çeprastkirina wateyan û hwd. jî tên bikaranîn.

A - Xebata li ser peyvan

1- Cihên vala bi peyvên li jêr dagirin.

şano	werzîş	avjenî	hunermend
stran	govend	tenduristî	lîstik

Mînak Ez ji **govendê** hez dikim.

Dîlan Tu ji kîjan _____ hez dikî?

Bengî Ez ji Mihemed Şêxo hez dikim.

Dîlan Tu ji kîjan _____ wî hez dikî?

Bengî Ez ji strana “Ay lê Gulê” hez dikim.

Serhat Tu ji _____ hez dikî?

Tevger Belê, bi taybetî ez ji goga piyan hez dikim.

Serhat Tu ji _____ hez dikî?

Tevger Na, ez ji avê ditirsim.

Serhat Lê avjenî ji bo _____ pir baş e.

2- Nêçira peyvan

1. **HELBEST** .....

2. ....

3. ....

4. ....

5. ....

6. ....

7. ....

8. ....

E	D	R	H	E	L	B	E	S	T	E
H	E	G	E	T	H	I	L	H	A	M
E	N	E	T	I	A	V	J	E	N	Î
N	G	Ş	L	V	V	G	H	L	T	Û
G	B	T	T	A	Î	E	R	T	Y	R
E	Ê	G	N	Z	N	Q	W	X	R	K
Q	J	H	E	E	E	R	Ş	A	N	O
A	R	J	G	Y	G	G	T	T	T	L
P	A	Ş	K	A	Z	A	M	Î	M	Ê
D	T	J	R	M	T	Y	Q	W	E	S
W	E	R	Z	Î	Ş	B	I	L	Û	R

Wêne 3.7. Çalakî û rahênanên derbareyê xebata li ser peyvan.

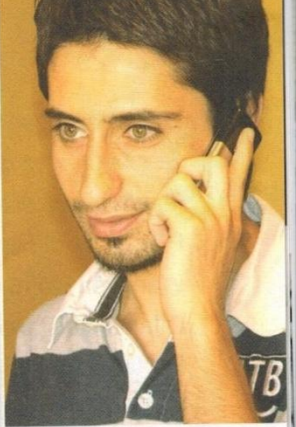
3.9.5. Çalakî û Rahênan

Di pirtûkan de li pey pêşkeşiya hemû mijaran beşeke rahênanan heye. Ji bilî wan beşa “spartek” jî ji cureyên rahênanan pêk tînin. Di hemû pirtûkên *Hînkere* de wek rêbazên rahênanan, *dagirtina cihên vala*, *çeprastkirina wateyên peyvnan*, *sazkirina hevokan*, *pîrs û bersiv* hwd. cih digirin.

Hîndarî

1- Lêkerên di nava kevanekê de li gorî dema niha bikişînin

Azad	Dîlan, tu li ku derê yî?
Dîlan	Ez li mala Hêlînê me. Rojda û Diyar jî li vir in.
Azad	Baş e. Hûn çî _____ (kirin)?
Dîlan	Ez û Hêlîn li waneya dîrokê _____ (xebitîn). Rojda nameyekê _____ (nivîsîn). Diyar jî rojnameyê _____ (xwendin). Tu jî _____ (hatin)?
Azad	Erê, ez jî _____ (hatin) Gelo xwarin heye?
Dîlan	Erê, diya Hêlînê ji me re xwarinê _____ (çêkirin).
Azad	Baş e. Ez jî ava fêkiyan _____ (anîn).

4- Li gorî mînakê bersivan binivîsin.

Mînak: Tu diçî ku derê? (dibistan)
Ez diçim dibistanê.

1- Bahoz çî dişo? (cil)	4- Tu çî dixwî? (nan)
_____	_____
2- Zelal bi kê re diaxive? (Sertac)	5- Zarok çî dilîzin? (futbol)
_____	_____
3- Bager ji ku derê tê? (şano)	6- Kî stranên dibêje? (Delal)
_____	_____

Wêne 3.8. Hin cûreyên rahênanan.

3.9.6. Spartek

Wek li jorê hate diyarkirin, digel *Hînkere* tu pirtûkên cuda yê spartek û rahênanan nînin. Li şûna wan di dawiya her unîteyê de beşeke bi navê *Spartek* heye û ev beş ji çalakî û rahênanên derbareyê mijarên unîteya pêk tînin. Beşa *spartekê* jî du yan jî sê binnavan pêk tînin. Di serî de *Xebata li ser peyvnan* heye, piştî çalakî û rahênanên derbareyê *xwendin*, *bikaranîna zimên* û hin caran *nivîsînê* cih digirin

Unitê 2 Spartek

A- Xebata li ser peyvên

1- Bi lêkerên hevedudanî cihên vala dagirin.

pêk hatin   kom bûn   bi pêş xistin   amadehî kirin   li dar xistin   dest pê kirin

1- Em ê sibê civînekê _____ . Dê civîn di çaran de _____ .
 2- Dê sibe li Navênda Çanda Mezopotomyayê gotûbêjek _____ . Em ê be wê hin _____ .
 3- Di Newrozê de gel dê li Parka Newrozê _____ .
 4- Divê ez kurdiya xwe _____ .

B- Xwendin

Tu yê sibê çi bikî?

Xunav Bêrîvan, sibê tu yê çi bikî?
Bêrîvan Tu karê min nîn e. Lewma ez ê dereng rabim.
Xunav Em bi hev re ji bo sibê planekê çêkin?
Bêrîvan Belê dibe, em ê çi bikin?
Xunav Em ê biçin sînemayê.
Bêrîvan Em ê biçin kîjan filmî?
Xunav Fîlmê "Min Dît" heye.
Bêrîvan Baş e. Em ê kengî û li ku hev û du bibînin?
Xunav Em ê saet di dozdehan de li ber sînemayê hev û du bibînin.
Bêrîvan Dibe, ez ê sibê li wir li benda te bim.

1- Ji hevokên li jêr ên rast bin, bi (r) yê çewt bin, bi (ç) xêz bikin.

	Hevok	r	ç
1	Bêrîvan ê sibê zû rabe.		✓
2	Ew ê sibê biçin sînemayê.		
3	Ew ê biçin fîlmê "Kûstî jî difirin".		
4	Ew ê li ber sînemayê hev û du bibînin.		
5	Ew ê saet di dozdehan de hev û du bibînin.		

Wêne 3.9. Mînakek ji beşa spartekan

3.9.7. Bersivdank û Pêvek

Di dawîya pirtûkê de *bersivdanka* rahênan û sparetakan heye ku bersivên hemû rahênanên mijaran û yê beşên spartekan dihûndirîne. Piştê di rûpelên herî dawî de jî pêvek hene. Lîsteyên lêkerên kurmancî, rayekên wan ên dema niha û dema borî, lîsteya alfabeya fonetîk (alfabeya bilêvkirinê) a kurmancî hin ji van pêvekan in.

BERSIVDANK

UNITE 1 HEVNASÎN

HÎNDARÎ (r.11)

2- Valahiya li jêr dagirin.
 te / min / navê / Azad / ku / ji / ez

3- Cihên vala dagirin.
 çawa / ez / yî / im / ku / ji /

4- Cihên vala dagirin.
 yî / im / çawa / baş / navê / Dîlan / ez / derê / me

5- Li gorî xwe valahiyên li jêr dagirin .
 Bersivên xwendekaran.

6- Du heval bèn bal hev cihên vala li gorî xwe dagirin.
 Bersivên xwendekaran.

5- Bi peyvên li jê hevokan çêkin.
 1- Navê min Ronahî ye.
 2- Ez ji Mêrdînê me.
 3- Em baş in.
 4- Ev Diyar e.
 5- Na ew nexşe ye.

UNITE 1 - SPARTEK

A- Xebatên li ser peyvên

1- xaçepirs
 1- raskêş, 2- lînûsk, 3- demjimêr, 4- pirtûk, 5- pênûsdank, 6- salname, 7- jêbir

2- Nêçîra peyvên
 1) şevbaş, 2) pirtûk, 3) rojbaş, 4) mase, 5) lînûsk, 6) xwendekar, 7) kilspî, 8) jêbir, 9) spas, 10) mamoste, 11) dep

Wêne 3.10. Mînakek ji bersivdankê.

BEŞA ÇAREM

ANALİZ Û ŞİROVEYA DANÉYAN

Di vê beşê de analîza daneyên û encama xebatê dê bê pêşkeşkirin û li ser nîrxên analîtîk ên bersivên xwendekar û mamosteyan dê şîrove bê kirin. Tabloyên encamên testên parametrîk û yên ne-parametrîk dê bîn pêşkeşkirin. Herwiha agahiyên demografîk ên beşdaran û nîrxên analîtîk ên derheqê wan jî di vê beşê de dê cih bigire.

4.1. Analîz û Şîroveya Daneyên Pirsyarnameya Xwendekaran

Di bin banê vê sernavê de em ê ewil nêrînên xwendekaran ên derbareyê *dîzayn û plansazî, pêşkeşiya rêzimanê, zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin, rahênan, naverok û mijar, çar şîyanwerî, nîrxandina dawî: daxwaz û pêşniyar* û tabloyên parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hînkere* pêşkeş bikin, piştê analîz û şîroveyên xwe li ser van bikin. Di dawiyê de jî cudahî û watedarbûna bersivên xwendekaran bi rêya tabloyên T-Testa serbixwe, Mann ANOVA Whintney-U, û Kruskal Wallis dê hatin rêzkirin û nîrxên wan hatin darêjandin.

4.1.1 Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Dîzayn û Plansaziya *Hînkere*

Ji bo vê kategoriyê ji xwendekaran 7 pirs hatine pirsîn. Navinciya bersivên xwendekaran ji bo her heft pirsan jî –ku hemû jî derbareyê dîzayn û plansaziya *Hînkere* de ne - li derûdora “rast e” ye. Ev yek nîşan dide ku li gorî piraniya xwendekaran *Hînkere* ji aliyê dîzayn û plansaziyê ve serkeftî ye. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala di vê kategoriyê de di Tablo 4.1.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.1.

Parsed (%) û Navinciya Arîtmîk a Nêrînên Xwendekaran Derbareyê Dîzayn û Plansaziya *Hînkê*

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçek Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
A- Dîzayn û Plansaziya	1- Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike	2,9	3,8	16,3	56,7	20,2	3,88
	2- Wêne û xêzên pirtûkê bala min dikêşin	6,7	5,8	21,2	51,0	15,4	3,63
	3- Grafîk û şemayên pirtûkê agahiyên kêrdar didin	1,0	5,8	20,2	54,8	18,3	3,84
	4- Di her unîteyê de bêjeyên nû hîn dibim	1,9	4,8	11,5	49,0	32,7	4,06
	5- Bi rîya test û ezmûnên biçûk ez dikarim hînbûnên xwe bipîvim	1,0	3,8	26,0	43,3	26,0	3,89
	6- Ez dikarim bi tena serê xwe ji pirtûkê sûd wergirim	5,8	11,5	28,8	40,4	13,5	3,44
	7- Pirtûk gorî pêwistiyên min hatiye amadekirin	1,9	7,7	38,5	32,7	19,2	3,60

Li gorî Tablo 4.1.ê :

- 1- Ji bo xala “Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike.” % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 3,8ê wan “ne rast e”, %16,3yê wan “piçek rast e”, %56,7ê wan “rast e” û % 20,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmîk ya vê xalê $\bar{x}=3,88$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên xwendekaran li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên piraniya xwendekaran *Hînkê* bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike.
- 2- Ji bo xala “Wêne û xêzên pirtûkê bala min dikêşin”, % 6,7ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 5,8ê wan “ne rast e”, % 21,2yê wan “piçek rast e”, % 51,0ê wan “rast e” û % 15,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmîk ya bersivên xwendekaran jî $\bar{x}=3,63$ ye. Navinciya arîtmîk ya bersivên xwendekaran li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên piraniya xwendekaran *Hînkê* wêne û xêzên balkêş dihundurîne.

- 3- Ji bo xala “Grafişk û şemayên pirtûkê agahiyên bikêr didin”, %1,0î xwendekaran “qet ne rast e”, % 5,8ê wan “ne rast e”, % 20,2yê wan “piçek rast e”, %54,8ê wan “rast e” û % 18,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînaên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,84$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî piraniya xwendekaran grafişk û şemayên di pirtûkê de cih digirin agahiyên kêrdar didin.
- 4- Ji bo xala “Di her unîteyê de bêjeyên nû hîn dibim”, % 1,9ê xwendekaran “ qet ne rast e”, % 4,8ê wan “ne rast e”, %11,5ê wan “piçek rast e”, % 49,0ê wan “rast e”, û % 32,7 wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînaên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,06$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînaên piraniya xwendekaran di her unîteyê de bêjeyên nû tên hînbûn.
- 5- Ji bo xala “Bi riya test û ezmûnên biçûk ez dikarim hînbûnên xwe bipîvim.”, % 1,0î xwendekaran “ qet ne rast e”, % 3,8ê wan “ne rast e”, % 26,0ê wan “piçek rast e”, % 43,3yê wan “rast e”, û % 26,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînaên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,89$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku bi rêya test û ezmûnên biçûk hînbûnên piraniya xwendekaran tên pîvan.
- 6- Ji bo xala “Ez dikarim bi tena serê xwe ji pirtûkê sûd wergirim.”, % 5,8ê xwendekaran “ qet ne rast e”, % 11,5ê wan “ne rast e”, % 28,8ê wan “piçek rast e”, % 40,4ê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînaên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,44$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran ji pirtûkê bi tena serê sûdê werdigirin.
- 7- Ji bo xala “Pirtûk gorî pêwistiyên min hatiye amadekirin.”, % 1,9ê xwendekaran “ qet ne rast e”, % 7,7ê wan “ne rast e”, % 38,5ê wan “piçek rast e”, % 32,7ê wan “rast e”, û % 19,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînaên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,60$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînaên piraniya xwendekaran *Hînkêr* li gorî pêwistiyên wan hatiye amadekirin.

4.1.2. Li Gorî Nêrînaên Xwendekaran Pêşkeşiya Rêzimanê di *Hînkêrê* de

Ji bo nêrînaên xwendekaran ên li ser pêşkeşiya rêzimanê di *Hînkêrê* de 7 pirs hatine pirsîn. Navinciya bersivên xwendekaran ya derbareyê vê kategoriyê ji bo hemû pirsan li derûdora “rast e” ye. Ji van encaman diyar e ku li gorî xwendekaran di

Hînkêrê de pêşkeşiya rêzimanê bikêrhatî ye. Parsed û navinciyan bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.2.yê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.2. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di *Hînkêrê* de

		Qet ne rast e	Ne rast e	Pîçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	8- Di pirtûkê de têra pêwistiyên min rêziman tê dayîn	1,9	8,7	24,0	48,1	17,3	3,70
	9- Rêziman li gorî asta min ji hêsanê ber bi zorê ve diçe	1,0	16,3	22,1	47,1	13,5	3,56
	10- Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tên dubarekirin	4,8	10,6	25,0	43,3	16,3	3,56
	11- Di pirtûkê de vegotin/pêşkeşiya mijarên rêzimanê kêrdar e	0,0	3,8	26,9	48,1	21,2	3,87
	12- Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin	1,9	15,4	30,8	33,7	18,3	3,51
	13- Rahênanên ji bo rêzimanê têra hînkirina mijaran hene	2,9	13,5	28,8	40,4	14,4	3,50
	14- Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanê hêsan dike	0,0	4,8	25,0	51,0	19,2	3,85

Li gorî Tablo 4.2. ê,

- 8-** Ji bo xala “Di pirtûkê de têra pêwistiyên min rêziman tê dayîn.”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 8,7ê wan “ne rast e”, % 24,0ê wan “piçekê rast e”, % 48,1ê wan “rast e”, û % 17,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,70$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran di *Hînkêrê* têra pêwistiyên wan rêziman tê pêşkeşkirin.
- 9-** Ji bo xala “Rêziman li gorî asta min ji hêsanê ber bi zorê ve diçe.”, % 1,0ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 16,3yê wan “ne rast e”, % 22,1ê wan “piçekê rast e”, % 47,1ê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,56$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rêzimana di *Hînkêrê* de tê pêşkeşkirin ji hêsanê ber bi zorê ve diçe.

- 10-** Ji bo xala “Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tèn dubarekirin.”, % 4,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 10,6ê wan “ne rast e”, % 25,0ê wan “piçek rast e”, % 43,3yê wan “rast e”, û % 16,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,56$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran mijarên rêzimana ku di *Hînger* de tê pêşkeşkirin li unîteyên li pey hev de tèn dubarekirin.
- 11-** Ji bo xala “Di pirtûkê de vegotin/pêşkeşiya mijarên rêzimanê bikêrhatî ye.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekirine. Lê belê % 3,8ê xwendekaran “ne rast e”, % 26,9ê wan “piçek rast e”, % 48,1ê wan “rast e”, û % 21,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,87$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran pêşkeşiya mijarên rêzimana ku di *Hîngerê* de cih digirin serkeftî ye.
- 12-** Ji bo xala “Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tèn pêşkeşkirin.” % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 15,4ê wan “ne rast e”, % 30,8ê wan “piçek rast e”, % 33,7ê wan “rast e”, û % 18,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,51$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran pêşkeşiya mijarên rêzimana ku di *Hînger* de cih digirin bi rêbazên cuda cuda tèn kirin.
- 13-** Ji bo xala “Rahênanên ji bo rêziman têra hînkirina mijaran hene.” % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 13,5ê wan “ne rast e”, % 28,8ê wan “piçek rast e”, % 40,4ê wan “rast e”, û % 14,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,50$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên ji bo hînkirina rêziman hatine amadekirin têra hînkirina mijaran heye.
- 14-** Ji bo xala “Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanî hêsan dike.” tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê % 4,8ê xwendekaran “ne rast e”, % 25,0ê wan “piçek rast e”, % 51,0ê wan “rast e”, û % 19,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,85$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran mijarên rêziman ên ku di *Hîngerê* de cih digirin bikaranîna zimên hêsan dikin.

4.1.3. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin

Ji bo bidestxistina nêrînên xwendekaran yê derbareyê zimanê *Hînkere* û bêjeyên hatine bijartin, ji xwendekaran 10 pirs hatine pirsîn. Ji van pirsan P16 xaleke neyînî ye û navinciya bersivên xwendekaran ji bo vê xalê li derûdora “Piçek rast e” ($\bar{x}=3,08$) ye. Herwiha navinciya bersivên du pirsên din jî (P18, P21) li derûdora “Piçek rast e” ye. Navinciya bersivên her heft pirsên mayî li derûdora “rast e” ye. Ji van nirxan diyar e ku li gorî nêrînen hejmareke mezin a xwendekaran zimanê *Hînkere*, ango zimanê vegotinê serkeftî ye. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.3yê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.3. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
C. Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	15- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane	3,8	6,7	35,6	47,1	6,7	3,46
	16- Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye	12,5	22,1	24,0	27,9	13,5	3,08
	17- Zimanê pirtûkê li gorî asta min e	3,8	5,8	14,4	55,8	20,2	3,83
	18- Devoka pirtûkê dişibe devoka min	7,7	8,7	41,3	28,8	13,5	3,32
	19- Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin	0,0	18,3	26,9	41,3	13,5	3,50
	20- Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye	2,9	11,5	27,9	44,2	13,5	3,54
	21- Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan têra min hene	3,8	22,1	34,6	26,9	12,5	3,22
	22- Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin	2,9	9,6	33,7	39,4	14,4	3,53
	23- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên dubarekirin	1,9	9,6	29,8	46,2	12,5	3,58
	24- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên bikaranîn	2,9	7,7	30,8	40,4	18,3	3,63

Li gorî Tablo 4.3.yê

- 15-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane.” % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 6,7ê wan “ne rast e”, % 35,6ê wan “piçek rast e”, % 47,1ê wan “rast e”, û % 6,7ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê de $\bar{x}=3,46$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran zimanê *Hînkê* wek zimanê rojane ye.
- 16-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye.” % 12,5ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 22,1ê wan “ne rast e”, % 24,0ê wan “piçek rast e”, % 27,9ê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,08$ e. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer nakin ku zimanê *Hînkê* zimanekî çêkirî ango hûnandî ye.
- 17-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê li gorî asta min e.” % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 5,8ê wan “ne rast e”, % 14,4ê wan “piçek rast e”, % 55,8ê wan “rast e”, û % 20,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,83$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku zimanê *Hînkê* li gorî asta wan e.
- 18-** Ji bo xala “Devoka pirtûkê dişibe devoka min.” % 7,7ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 8,7ê wan “ne rast e”, % 41,3yê wan “piçek rast e”, % 28,8ê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,32$ ye. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku devoka di *Hînkê* de tê emilandin dişibe devoka herêma wan bixwe.
- 19-** Ji bo xala “Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin.”, tu xwendekar “qet ne rast e” nîşan nakin. Lê belê % 18,3yê wan “ne rast e”, % 26,9ê wan “piçek rast e”, % 41,3yê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,50$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran di *Hînkê* de bêjeyên nû bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin.

- 20-** Ji bo xala “Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye.” % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 11,5ê wan “ne rast e”, % 27,9ê wan “piçek rast e”, % 44,2yê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,54$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku di *Hînkê* de beşeke serbixwe ya hînkirina bêjeyên nû heye.
- 21-** Ji bo xala “Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan têrê min hene.” % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 22,1ê wan “ne rast e”, % 34,6ê wan “piçek rast e”, % 26,9ê wan “rast e”, û % 12,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,22$ ye. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku rahênanên bêjeyan ên di *Hînkê* de cih digirin têra wan hene.
- 22-** Ji bo xala “Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tèn pêşkeşkirin.” % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 9,6ê wan “ne rast e”, % 33,7ê wan “piçek rast e”, % 39,4ê wan “rast e”, û % 14,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,53$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku bêjeyên di *Hînkê* de cih digirin bi rêbazên cuda ve tèn hînkirin.
- 23-** Ji bo xala “Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tèn dubarekirin.” % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 9,6ê wan “ne rast e”, % 29,8ê wan “piçek rast e”, % 46,2yê wan “rast e”, û % 12,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,58$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku bêjeyên di *Hînkê* de cih digirin li unîteyên li pey hev tèn dubarekirin.
- 24-** Ji bo xala “Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tèn bikaranîn.” % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 7,7ê wan “ne rast e”, % 30,8ê wan “piçek rast e”, % 40,4ê wan “rast e”, û % 18,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,63$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya xwendekaran bawer dikin ku bêjeyên di *Hînkê* de cih digirin li unîteyên li pey hev tèn bikaranîn.

4.1.4. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Rahênanên Hîmkerê

Ji bo vê kategoriyê ji xwendekaran 11 pirs hatine pirsîn. Ji van sê pirs (P31, p32, P34) ji aliyê wateyê ve neyînî ne, navînciyên wan bi rêzê ve wiha ne; $\bar{x}=3,14$; $\bar{x}=3,17$ û $\bar{x}=3,51$. Navînciya bersivên mayî hemû jî li derûdora “Rast e” ne. Ev yeke nîşan dide ku li gorî piraniya xwendekaran rahênanên Hîmkerê serkeftî ne. Parsed û navînciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala di vê kategoriyê de di Tablo 4.4.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.4. Parsed (%) û Navînciya Arîtmefîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîmkerê de

	Qet ne rast e	Ne rast e	Pîçek Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navîncî	
	%	%	%	%	%	$\bar{x}$	
D. Rahênan Hîmkerê	25- Rahênanên di pirtûkê de bala min dikêşin	1,9	4,8	25,0	50,0	18,3	3,78
	26- Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn	2,9	9,6	33,7	38,5	15,4	3,54
	27- Rahênanên di pirtûkê de gorî asta min in	2,9	6,7	21,2	51,9	17,3	3,74
	28- Rahênanên di pirtûkê bikaranîna zimanî hêsan dike	0,0	5,8	23,1	53,8	17,3	3,83
	29- Rahênanên Hîmkerê di warê çar şiyanweriyên zimanî (xwendin, nivîsandin, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in	5,8	10,6	23,1	40,4	20,2	3,59
	30- Di pirtûkê de beşeke serbixwe ya rahênanan heye	1,0	14,4	30,8	38,5	15,4	3,53
	31- Rahênanên di pirtûkê de tenê aliyekî çar şiyanweriyan pêşdixin	6,7	17,3	37,5	31,7	6,7	3,14
	32- Rahênanên di pirtûkê de tenê ji bo xebata serbixwe guncav in	3,8	22,1	34,6	31,7	7,7	3,17
	33- Em (xwendekar) dikarin bi du duye yan jî bi kom rahênanan çêbikin	3,8	5,8	30,8	46,2	13,5	3,60
	34- Rahênan bersivên yekser dixwazin	1,9	10,6	33,7	42,3	11,5	3,51
	35- Bi riya rahênanan ez berhemên afirînerî derdixim holê	9,6	6,7	32,7	44,2	6,7	3,32

Li gorî Tablo 4.4.ê,

- 25-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de bala min dikêşin.”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 4,8ê wan “ne rast e”, % 25,0ê wan “piçek rast e”, % 50,0ê wan “rast e”, û % 18,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,78$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkere* de cih digirin balkêş in.
- 26-** Ji bo xala “Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn.”, % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 9,6ê wan “ne rast e”, % 33,7ê wan “piçek rast e”, % 38,5ê wan “rast e”, û % 15,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,54$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran di *Hînkere* de şeweyên ji hev cuda yên rahênanan hatine bikaranîn.
- 27-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de gorî asta min in”, % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 6,7ê wan “ne rast e”, % 21,2yê wan “piçek rast e”, % 51,9ê wan “rast e”, û % 17,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,74$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkere* de cih digirin li gorî asta wan in.
- 28-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de bikaranîna zimanî hêsan dike”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê % 5,8ê xwendekaran “ne rast e”, % 23,1ê wan “piçek rast e”, % 53,8ê wan “rast e”, û % 17,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,83$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkere* de cih digirin bikaranîna zimên hêsan dikin.
- 29-** Ji bo xala “Rahênanên Hînkere di warê çar şiyaweriyên zimanî (xwendin, nivîsandin, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in”, % 5,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 10,6ê wan “ne rast e”, % 23,1ê wan “piçek rast e”, % 40,4ê wan “rast e”, û % 20,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,59$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkere* de cih digirin di warê çar hunerwariyên zimanî de alîkar in.

- 30-** Ji bo xala “Di pirtûkê de beşeke serbixwe ya rahênanan heye”, % 1,0ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 14,4ê wan “ne rast e”, % 30,8ê wan “piçek rast e”, % 38,5ê wan “rast e”, û % 15,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,53$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran di *Hînkê* de beşeke serbixwe ya rahênanan heye.
- 31-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de tenê aliyekî çar şiyanweriyan pêşdixe”, % 6,7ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 17,3yê wan “ne rast e”, % 37,5ê wan “piçek rast e”, % 31,7ê wan “rast e”, û % 6,7ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,14$ e. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran Hînkê di *Hînkê* de cih digirin tenê yek aliyê çar şiyanweriyên ziman pêşve dibin.
- 32-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de tenê ji bo xebata serbixwe guncav in”, % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 22,1ê wan “ne rast e”, % 34,6ê wan “piçek rast e”, % 31,7ê wan “rast e”, û % 7,7ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,17$ e. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkê* de cih digirin tenê ji bo xebata bi tena serê xwe guncav in.
- 33-** Ji bo xala “Em (xwendekar) dikarin bi du duye yan jî bi kom rahênanan çêbikin”, % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 5,8ê wan “ne rast e”, % 30,8ê wan “piçek rast e”, % 46,2yê wan “rast e”, û % 13,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,60$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkê* de cih digirin ji bo xebatên du kesane û yên komî jî guncav in.
- 34-** Ji bo xala “Rahênan bersivên yekser dixwazin”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 10,6ê wan “ne rast e”, % 33,7ê wan “piçek rast e”, % 42,3yê wan “rast e”, û % 11,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,51$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran rahênanên di *Hînkê* de cih digirin bersivên yekser dixwazin.

35- Ji bo xala “Bi riya rahênanan ez berhemên afirînerî derdixim holê”, % 9,6ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 6,7ê wan “ne rast e”, % 32,7ê wan “piçek rast e”, % 44,2yê wan “rast e”, û % 6,7ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,32$ ye. Ev nirx li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran bi rêya çêkirina rahênanên di *Hîngerê* de cih digirin ew berhemên afirînerî derdixin holê.

4.1.5. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Naverok û Mijarên *Hîngerê*

Ji bo bidestxistina nêrînên xwendekaran ên derbareyê naverok û mijarên *Hîngerê* 6 pirs hatine pirsîn û navincîya bersivên her şeş pirsan jî li derûdora “Rast e” ye. Ji van navincîyan diyar dibe ku li gorî nêrîna gelek xwendekaran *Hînger* ji aliyê naverok û mijarên xwe ve serkeftî ye. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.5.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.5. Parsed (%) û Navinciya Arîtmefîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên *Hîngerê*

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçek Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
E. Naverok û Mijar	36- Naverok û mijarên <i>Hîngerê</i> li gorî pêdivî û armancên min in	1,9	8,7	35,6	38,5	15,4	3,57
	37- Naverok û mijarên di pirtûkê de bala min dikêşin	1,9	6,7	17,3	52,9	21,2	3,85
	38- Di pirtûkan de mijarên cuda cuda hene	2,9	5,8	12,5	58,7	20,2	3,88
	39- Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî	8,7	12,5	20,2	35,6	23,1	3,52
	40- Naverok û mijarin pirtûkê derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin min	1,0	1,9	21,2	48,1	27,9	4,00
	41- Di nava naverok û mijarên <i>Hîngerê</i> de mînakên ji jiyana rojane hene	0,0	1,0	19,2	53,8	26,0	4,05

Li gorî Tablo 4.5.ê,

- 36-** Ji bo xala “Naverok û mijarên Hînkerê li gorî pêdivî û armancên min in.”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, %8,7ê wan “ne rast e”, % 35,6ê wan “piçek rast e”, % 38,5ê wan “rast e”, û % 15,4ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,57$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran naverok û mijarên *Hînkerê* li gorî pêdivî û armancên wan hatiye amadekirin.
- 37-** Ji bo xala “Naverok û mijarên di pirtûkê de bala min dikêşin.”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 6,7ê wan “ne rast e”, % 17,3yê wan “piçek rast e”, % 52,9ê wan “rast e”, û % 21,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,85$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran naverok û mijarên *Hînkerê* balkêş in.
- 38-** Ji bo xala “Di pirtûkan de mijarên cuda cuda hene.”, % 2,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 5,8ê wan “ne rast e”, % 12,5ê wan “piçek rast e”, % 58,7ê wan “rast e”, û % 20,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,88$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran di *Hînkerê* de mijarên cuda cuda cih digirin.
- 39-** Ji bo xala “Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî.”, % 8,7ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 12,5ê wan “ne rast e”, % 20,2yê wan “piçek rast e”, % 35,6ê wan “rast e”, û % 23,1ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,52$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên piraniya xwendekaran naverok û mijarên *Hînkerê* cudahiyê naxin navbera zayendên civakî.
- 40-** Ji bo xala “Naverok û mijarên pirtûkê derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin min.”, % 1,0ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 1,9ê wan “ne rast e”, % 21,2yê wan “piçek rast e”, % 48,1ê wan “rast e”, û % 27,9ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,00$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên jimareyeke mêzin a xwendekaran naverok û mijarên *Hînkerê* derbareyê çanda kurdî de agahina didin.

41- Ji bo xala “Di nava naverok û mijarên *Hîngerê* de mînakên ji jiyana rojane hene.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekirine. Lê belê % 1,0ê wan “ne rast e”, % 19,2yê wan “piçek rast e”, % 53,8ê wan “rast e”, û % 26,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,05$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên jimareyeke mêzin a xwendekaran di nava naverok û mijarên *Hîngerê* de mînakên ji jiyana rojane cih digirin.

4.1.6. Li Gorî Nêrînên Xwendekaran Çar Şiyanweriyên Zimanî di *Hîngerê* de

Ji bo bidestxistina nêrînên xwendekaran ên derbareyê çar şiyanweriyên zimanî 7 pirs hatine pirsîn. Navinciya hemû bersivan li derûdora “Rast e” ne. Lê belê çar pirs (P44, P45, P46, P47) ji aliyê wateyê ve neyînî ne û dîsa jî xwedî navinciyeke bilind in. Sedemên vê yekê dê li beşa Encamê de bi berfirehî dê bînin vekolîn. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.6.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.6. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
F. Çar Şiyanwerî	42- Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye	1,9	13,5	41,3	31,7	11,5	3,57
	43- Pirtûk bi piranî girîngiyê dide şiyanweriya ku ez pêdivî me	3,8	12,5	41,3	29,8	12,5	3,85
	44- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya xwendinê	1,0	9,6	33,7	36,5	19,2	3,88
	45- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya nivîsandinê	4,8	17,3	26,0	35,6	16,3	3,52
	46- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya axaftinê	7,7	24,0	35,6	21,2	11,5	4,00
	47- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya guhdarîkirinê	9,6	27,9	31,7	20,2	10,6	4,05
	48- Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cî digirin	3,8	22,1	37,5	27,9	8,7	3,57

Li gorî Tablo 4.6.ê,

- 42-** Ji bo xala “Di pirtûkê de di navbera çar şiyaweriyên de hevsengiyek heye.”, % 1,9ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 13,5ê wan “ne rast e”, % 41,3yê wan “piçek rast e”, 31,7ê wan “rast e”, û % 11,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,57$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên xwendekaran di *Hînkê* de di navbera çar şiyaweriyên ziman de hevsengiyek heye.
- 43-** Ji bo xala “Pirtûk bi piranî girîngiyê dide şiyaweriyê ku ez pêdivî me.”, %3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 12,5ê wan “ne rast e”, % 41,3yê wan “piçek rast e”, 29,8ê wan “rast e”, û % 12,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,85$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên xwendekaran *Hînkê* giraniyê dide şiyaweriyê ku ew pêdivî ne.
- 44-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyaweriyê xwendinê.”, %1,0ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 9,6ê wan “ne rast e”, % 33,7ê wan “piçek rast e”, 36,5ê wan “rast e”, û % 19,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,88$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên hin xwendekaran *Hînkê* girîngiyê dide şiyaweriyê xwendinê.
- 45-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyaweriyê nivîsînê.”, %4,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 17,3yê wan “ne rast e”, % 26,0ê wan “piçek rast e”, 35,6ê wan “rast e”, û % 16,3yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,52$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên hin xwendekaran *Hînkê* girîngiyê dide şiyaweriyê nivîsînê.
- 46-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyaweriyê axaftinê.”, % 7,7ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 24,0ê wan “ne rast e”, % 35,6ê wan “piçek rast e”, 21,2yê wan “rast e”, û % 11,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,00$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye.
- 47-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyaweriyê guhdarîkirinê.”, % 9,6ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 27,9ê wan “ne rast e”, % 31,7ê wan “piçek rast e”, 20,2yê wan “rast e”, û % 10,6ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,05$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê

gotin ku li gorî nêrînên hin xwendekaran *Hînkê* girîngiyê dide şîyanweriya guhdarîkirinê.

48- Ji bo xala “Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê cî digirin.”, % 3,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 22,1ê wan “ne rast e”, % 37,5ê wan “piçek rast e”, 27,9ê wan “rast e”, û % 8,7ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,57$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên xwendekaran di *Hînkê* de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cih digirin.

4.1.7. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên Xwendekaran

Ji bo nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyarên xwendekaran 6 pirs cih digirin di pirsyarnamê de. Navinciyên bersivên wan jî exleb li derûdora “Rast e” ne. Ji ber ku di beşa Encamê de em ê bi kûrahî li ser nirxên vê kategoriye bisekinin, niha em ê tenê jimareyên nirxan li jêr di Tablo 4.7.ê de pêşkeş bikin.

Tablo 4.7. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên de

		Qet ne	Ne rast e	Piçekê	Rast e	Teqez	Navincî
		rast e		Rast e		Rast e	$\bar{x}$
		%	%	%	%	%	
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	49- Pirtûk kurmanciyê bi min dide hezkirin	1,0	6,7	20,2	34,6	37,5	4,01
	50- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêzimanê	4,8	9,6	23,1	35,6	26,9	3,70
	51- Ez dixwazim naverok û mijarên balkêştir hebin di pirtûkê de	0,0	1,0	10,6	43,3	45,2	4,33
	52- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide çar hunerwariyên zimanî	0,0	2,9	10,6	36,5	50,0	4,34
	53- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya	0,0	2,9	12,5	32,7	51,9	4,34
	54- Digel pirtûkê, qaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya	0,0	0,0	6,7	22,1	71,2	4,64

Li gorî Tablo 4.7.ê,

- 49-** Ji bo xala “Pirtûk kurmanciyê bi min dide hezkirin.”, % 1,0ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 6,7ê wan “ne rast e”, % 20,2yê wan “piçek rast e”, 34,6ê wan “rast e”, û % 37,5ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,01$ e. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên hejmareke mezin a xwendekaran *Hînkêr* kurmanciyê bi wan dide hezkirin.
- 50-** Ji bo xala “Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêziman.”, % 4,8ê xwendekaran “qet ne rast e”, % 9,6ê wan “ne rast e”, % 23,1ê wan “piçek rast e”, 35,6ê wan “rast e”, û % 26,9ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=3,70$ ye. Ev nirx li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên xwendekaran divê *Hînkêrê* bêtir girîngiyê bide rêziman.
- 51-** Ji bo xala “Ez dixwazim naverok û mijarên balkêştir hebin di pirtûkê de.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê % 1,0ê wan “ne rast e”, % 10,6ê wan “piçek rast e”, 43,3yê wan “rast e”, û % 45,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,33$ ye. Ev nirx li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke gelek mezin a xwendekaran dixwazin ku di *Hînkêrê* de naverok û mijarên balkêştir cih bigirin.
- 52-** Ji bo xala “Ez dixwazin pirtûk bêtir girîngiyê bide çar hunerwariyên zimanî.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê % 2,9ê wan “ne rast e”, % 10,6ê wan “piçek rast e”, 36,5ê wan “rast e”, û % 50,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,34$ e. Ev nirx li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke gelek mezin a xwendekaran dixwazin ku *Hînkêr* bêtir girîngiyê bide çar şiyaweriyên ziman.
- 53-** Ji bo xala “Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê % 2,9ê wan “ne rast e”, % 12,5ê wan “piçek rast e”, 32,7ê wan “rast e”, û % 51,9ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,34$ e. Ev nirx li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke gelek mezin a xwendekaran dixwazin ku digel seta *Hînkêrê* pirtûkek ji bo rahênanan û spartekan hebûya dê baştir bûya.

54- Ji bo xala “Digel pirtûkê, qaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya.”, tu xwendekaran “qet ne rast e” û “ne rast e”, nîşan nekiriye. Lê belê % 6,7ê wan “piçek rast e”, 22,1ê wan “rast e”, û % 71,2yê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmefîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê vê xalê $\bar{x}=4,64$ e. Ev nirx li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke gelek mezin a xwendekaran dixwazin ku digel seta *Hîngerê* qaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya.

4.1.8. Li Gorî Zayendê Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên *Hîngerê* de

Ji 104 beşdarên xebatê 38 kes jin û 66 kes mêr in. Li gorî zayendê tu cudahiyên watedar nînin ($p>0,05$) di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê *dîzayn* û *plansaziya Hîngerê, pêşkeşiya rêzimanê, zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin, rahênan, naverok û mijar, çar şiyawerî û nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyar* de. Li jêr tabloyên nirxên nêrînên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hîngerê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.8. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Test-T’ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
A.Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Jin	38	3,8045	0,58894	102	0,519	0,812
	Mêr	66	3,7381	0,65036			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemetîk a nêrînên jinan a derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê ($X=3,8045$) de ji navinciya arîtemetîk a nêrînên mêran ($X=3,7381$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (102)= 0,519; $p>0,05$)].

Tablo 4.9. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşîya Rêzimanê de:

Encamên Testa Mann-Whitney-U

Kategorî	Zayend	N	Navinciya Rêzê	Sercema Rêzê	U	p
B. Pêşkeşkirina Rêzimanê	Jin	38	48,92	1859,00	1118,000	0,357
	Mêr	66	54,56	3601,00		
	Sercem	104				

Li gorî tabloyê navinciya rêzê ya nêrînên mêran a derbareyê Pêşkeşkirina Rêzimanê ($X=54,56$) ji navinciya rêzê ya nêrînên jinan ($X=48,92$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne ($p>0,05$).

Tablo 4.10. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
C.Zimanê Pirtûkê	Jin	38	3,3842	0,60517	102	-1,307	0,543
	Mêr	66	3,5621	0,70159			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Zimanê Pirtûkê ($X=3,3842$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=3,5621$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne [(t (102)= -1,307; $p>0,05$)].

Tablo 4.11. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran Derbareyê Rahênanên Hîngerê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
D.Rahênanên Hîngerê	Kadın	38	3,4641	0,68612	102	-0,674	0,572
	Erkek	66	3,5551	0,64876			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ya derbareyê Rahênanên Hîngerê ($X=3,5551$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ($X=3,4641$) ji zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne [(t (102)= -,674; $p>0,05$)].

Tablo 4.12. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Testa Mann-Whitney-U

Kategorî	Zayend	N	Navinciya Rêzê	Sercema Rêzê	U	p
E. Naverok û Mijarên Hîngerê	Jin	38	50,74	1928,00	1187,000	0,649
	Mêr	66	53,52	3532,00		
	Sercem	104				

Li gorî tabloyê navinciya rêzê ya nêrînên mêran ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê ($X=53,52$) ji navinciya rêzê ya nêrînên jinan ($X=50,74$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne ($p>0.05$)

Tablo 4.13. Li Gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	Jin	38	3,2444	0,73814	102	-0,289	0,337
	Mêr	66	3,2900	0,79834			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ya derbareyê Rahênanên Hîngerê ($X=3,2900$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ($X=3,2444$) ji zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne [(t (102)=-,289; $p>0,05$)].

Tablo 4.14. Li gorî Zayendê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de:

Encamên Testa Mann-Whitney-U

Kategorî	Zayend	N	Navinciya Rêzê	Sercema Rêzê	U	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Jin	38	58,24	2213,00	1036,000	0,139
	Mêr	66	49,20	3247,00		
	Sercem	104				

Li gorî tabloyê navinciya rêzê ya nêrînên jinan ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar ($X=58,24$) ji navinciya rêzê ya nêrînên mêran ($X=49,20$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne ($p>0.05$)

4.1.9. Li Gorî Temenî Cudahiya Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên *Hîngerê*

Di pirsiyarnameyê de me 5 komên temenî (20 û jêrtir, 21-30, 31-40, 41-50, 51 û jortir) diyar kiribûn. Ji 104 beşdarên xebatê heşt kes di nava koma 20 û jêrtir; heftêûyek kes di nava koma 21-30; panzdeh kes di nava koma 31-40; sê kes di nava koma 41-50; û heft kes jî di nava koma 51 û jortir de cih digirin. Li gorî temenî tu cudahiyên watedar nînin ($p>0,05$) di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê kategoriya A û G'yê de. Lê di navbera nêrînên derbareyê kategoriyên B, C, D, E, F de cudahî hatine dîtin ($p<0.05$) û ji bo watedarbûna van cudahiyan jî ji Testa Scheffé, Testa LSD û Test Tukey HSD sûd hatiye wergirtin. Li jêrîn tabloyên nirxên nêrînên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hîngerê* de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.15. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya *Hîngerê* de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
A. Dîzayn û Plansaziya <i>Hîngerê</i>	20 û jêrtir	8	4,1607	0,68910
	21-30	71	3,6579	0,60246
	31-40	15	4,0476	0,66277
	41-50	3	3,5714	0,24744
	51 û jortir	7	3,8367	0,57987
	Sercem	104	3,7624	0,62654

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya *Hîngerê* li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=4,1607$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 41-50 de ($X=3,5714$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.16. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
A. Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Navbera Koman	3,412	4	0,853	2,281	0,066
	Nava Koman	37,021	99	0,374		
	Sercem	40,433	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê tu cudahiye watedar cih nagirin. [$F(4,99)=2,281$; $p>0,05$].

Tablo 4.17. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	20 û jêrtir	8	4,2143	0,85031
	21-30	71	3,4809	0,64624
	31-40	15	4,0857	0,53670
	41-50	3	3,7143	0,28571
	51 û jortir	7	3,7347	0,56802
	Sercem	104	3,6484	0,68205

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=4,2143$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 21-30ê de ($X=3,4809$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.18. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Navbera Koman	7,488	4	1,872	4,584	0,002
	Nava Koman	40,427	99	0,408		
	Sercem	47,915	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de cudahî heye. [F(4,99)= 4,584; p <0,05)]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Scheffé hatiye bikaranîn.

Tablo 4.19. Li Gorî Temên Nêrînên Xwendekaran yê Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de:

Encama Testa Scheffé

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
B. Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de	20 û jêrtir	21-30	0,73340	0,23832	0,058
		31-40	0,12857	0,27976	0,995
		41-50	0,50000	0,43262	0,855
		51 û jortir	0,47959	0,33073	0,717
	21-30	20 û jêrtir	-0,73340	0,23832	0,058
		31-40	-0,60483*	0,18159	0,031
		41-50	-0,23340	0,37666	0,984
		51 û jortir	-0,25381	0,25316	0,908
	31-40	20 û jêrtir	-0,12857	0,27976	0,995
		21-30	0,60483*	0,18159	0,031
		41-50	0,37143	0,40416	0,932
		51 û jortir	0,35102	0,29251	0,836
	41-50	20 û jêrtir	-0,50000	0,43262	0,855
		21-30	0,23340	0,37666	0,984
		31-40	-0,37143	0,40416	0,932
		51 û jortir	-0,02041	0,44097	1,000
	51 û jortir	20 û jêrtir	-0,47959	0,33073	0,717
		21-30	0,25381	0,25316	0,908
		31-40	-0,35102	0,29251	0,836
		41-50	0,02041	0,44097	1,000

Li gorî tabloyê di navbera koma 21-30 û 31-40ê , li gorî kategoriye Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de, nêrînên xwendekaran bi awayekî watedar ji hev cuda dibin (p<0,05). Ev cudahî li lehê koma temenî a 31-40ê de ye.

Tablo 4.20. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
C. Zimanê Pirtûkê	20 û jêrtir	8	3,9500	0,78921
	21-30	71	3,3648	0,66054
	31-40	15	3,8333	0,53408
	41-50	3	3,4000	0,52915
	51 û jortir	7	3,6429	0,59121
	Sercem	104	3,4971	0,67052

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Zimanê Pirtûkê de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=3,9500$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 21-30ê de ($X=3,3648$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.21. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
C. Zimanê Pirtûkê	Navbera Koman	4,757	4	1,189	2,833	0,028
	Nava Koman	41,552	99	0,420		
	Sercem	46,309	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Zimanê Pirtûkê de cudahî heye. [$F(4,99)= 2,833$; $p<0,05$]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa LSD hatiye bikaranîn.

Tablo 4.22. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê:

Encama Testa LSD

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
C.Zimanê Pirtûkê	20 û jêrtir	21-30	0,58521*	0,24161	0,017
		31-40	0,11667	0,28363	0,682
		41-50	0,55000	0,43860	0,213
		51 û jortir	0,30714	0,33530	0,362
	21-30	20 û jêrtir	-0,58521*	0,24161	0,017
		31-40	-0,46854*	0,18410	0,012
		41-50	-0,03521	0,38186	0,927
		51 û jortir	-0,27807	0,25666	0,281
	31-40	20 û jêrtir	-0,11667	0,28363	0,682
		21-30	0,46854*	0,18410	0,012
		41-50	0,43333	0,40974	0,293
		51 û jortir	0,19048	0,29655	0,522
	41-50	20 û jêrtir	-0,55000	0,43860	0,213
		21-30	0,03521	0,38186	0,927
		31-40	0-,43333	0,40974	0,293
		51 û jortir	-0,24286	0,44707	0,588
	51 û jortir	20 û jêrtir	-0,30714	0,33530	0,362
		21-30	0,27807	0,25666	0,281
		31-40	-0,19048	0,29655	0,522
		41-50	0,24286	0,44707	0,588

Li gorî tabloyê, di navbera nêrînên koma 20 û jêrtir û koma 21-30 de, herwiha di navbera koma 21-30ê û koma 31-40ê de cudahî hene, ($p > 0,05$). Cudahiya li lehê koma temenî ya 20 û jêrtir de ye; û cudahiya duyem li lehê koma temenî ya 31-40 de ye.

Tablo 4.23. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
D. Rahênanên Hîngerê	20 û jêrtir	8	3,9886	0,86713
	21-30	71	3,3713	0,61403
	31-40	15	3,8788	0,63791
	41-50	3	3,4848	0,46651
	51 û jortir	7	3,7662	0,50030
	Sercem	104	3,5219	0,66080

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Rahênanên Hîkerê de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=3,9886$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 21-30î de ($X=3,3713$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.24. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
D. Rahênanên Hîkerê	Navbera Koman	5,685	4	1,421	3,581	0,009
	Nava Koman	39,290	99	0,397		
	Sercem	44,975	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Rahênanên Hîkerê de cudahî heye. [$F(4,99)= 3,581$; $p<0,05$]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Tukey HSD hatiye bikaranîn.

Tablo 4.25. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de:

Encama Testa Tukey HSD

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
D. Rahênanên Hîkerê	20 û jêrtir	21-30	0,61732	0,23494	0,073
		31-40	0,10985	0,27580	0,995
		41-50	0,50379	0,42649	0,762
		51 û jortir	0,22240	0,32604	0,960
	21-30	20 û jêrtir	-0,61732	0,23494	0,073
		31-40	-0,50747*	0,17902	0,043
		41-50	-0,11353	0,37132	0,998
		51 û jortir	-0,39491	0,24957	0,512
	31-40	20 û jêrtir	-0,10985	0,27580	0,995
		21-30	0,50747*	0,17902	0,043
		41-50	0,39394	0,39843	0,860
		51 û jortir	0,11255	0,28836	0,995
	41-50	20 û jêrtir	-0,50379	0,42649	0,762
		21-30	0,11353	0,37132	0,998
		31-40	-0,39394	0,39843	0,860
		51 û jortir	-0,28139	0,43472	0,967
	51 û jortir	20 û jêrtir	-0,22240	0,32604	0,960
		21-30	0,39491	0,24957	0,512
		31-40	-0,11255	0,28836	0,995
		41-50	0,28139	0,43472	0,967

Li gorî tablo 4.25ê, di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê Rahênanên Hîngerê cudahî hene, ($p < 0,05$). Ew cudahî di navbera komên temenî yê 21-30 û 31-40ê de ne, û cudahî li lehê koma 31-40ê de ye.

Tablo 4.26. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
E.Naverok û Mijar	20 û jêrtir	8	4,2500	0,77152
	21-30	71	3,6756	0,55329
	31-40	15	4,1444	0,65728
	41-50	3	3,7778	0,19245
	51 û jortir	7	3,9762	0,53945
	Sercem	104	3,8106	0,60875

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Naverok û Mijar de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=4,2500$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 21-30ê de ($X=3,6756$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.27. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
E.Naverok û Mijar	Navbera Koman	4,706	4	1,176	3,480	0,011
	Nava Koman	33,464	99	0,338		
	Sercem	38,169	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Naverok û Mijar de cudahî heye. [$F(4,99) = 3,480$; $p < 0,05$]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Tukey HSD hatiye bikaranîn

Tablo 4.28. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran yê Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de:

Encama Testa Tukey HSD

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
E.Naverok û Mijar	20 û jêrtir	21-30	0,57441	0,21682	0,069
		31-40	0,10556	0,25453	0,994
		41-50	0,47222	0,39360	0,752
		51 û jortir	0,27381	0,30090	0,892
	21-30	20 û jêrtir	-0,57441	0,21682	0,069
		31-40	-0,46886*	0,16521	0,043
		41-50	-0,10219	0,34269	0,998
		51 û jortir	-0,30060	0,23032	0,689
	31-40	20 û jêrtir	-0,10556	0,25453	0,994
		21-30	0,46886*	0,16521	0,043
		41-50	0,36667	0,36770	0,856
		51 û jortir	0,16825	0,26613	0,969
	41-50	20 û jêrtir	-0,47222	0,39360	0,752
		21-30	0,10219	0,34269	0,998
		31-40	-0,36667	0,36770	0,856
		51 û jortir	-0,19841	0,40120	0,988
	51 û jortir	20 û jêrtir	-0,27381	0,30090	0,892
		21-30	0,30060	0,23032	0,689
		31-40	-0,16825	0,26613	0,969
		41-50	0,19841	0,40120	0,988

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê Naverok û Mijarên cugahî hene, ($p < 0,05$ Ew cudahî di navbera komên temenî yê *21-30* û *31-40*ê de ne, û cudahî li lehê koma *31-40*ê de ye.

Tablo 4.29. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de :

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	X	Rs
F.Çar Şiyanweriyên Zimanî	20 û jêrtir	8	4,0179	0,93034
	21-30	71	3,1127	0,66390
	31-40	15	3,5333	0,99484
	41-50	3	3,0952	0,81232
	51 û jortir	7	3,5714	0,50843
	Sercem	104	3,2734	0,77358

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=4,0179$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 41-50yî de ($X=3,0952$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.30. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
F.Çar Şiyanweriyên Zimanî	Navbera Koman	7,998	4	2,000	3,691	0,008
	Nava Koman	53,639	99	0,542		
	Sercem	61,637	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yên derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de cudahî heye. [$F(4,99)= 3,691$; $p<0,05$]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Scheffé hatiye bikaranîn.

Tablo 4.31. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encama Testa Scheffé

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	20 û jêrtir	21-30	0,90518*	0,27451	0,034
		31-40	0,48452	0,32225	0,688
		41-50	0,92262	0,49833	0,493
		51 û jortir	0,44643	0,38096	0,848
	21-30	20 û jêrtir	-0,90518*	0,27451	0,034
		31-40	-0,42066	0,20917	0,405
		41-50	0,01744	0,43386	1,000
		51 û jortir	-0,45875	0,29160	0,650
	31-40	20 û jêrtir	-0,48452	0,32225	0,688
		21-30	0,42066	0,20917	0,405
		41-50	0,43810	0,46553	0,926
		51 û jortir	-0,03810	0,33693	1,000
	41-50	20 û jêrtir	-0,92262	0,49833	0,493
		21-30	-0,01744	0,43386	1,000
		31-40	-0,43810	0,46553	0,926
		51 û jortir	-0,47619	0,50794	0,927
	51 û jortir	20 û jêrtir	-0,44643	0,38096	0,848
		21-30	0,45875	0,29160	0,650
		31-40	0,03810	0,33693	1,000
		41-50	0,47619	0,50794	0,927

Li gorî tabloyê di navbera koma 20 û jêrtir û koma 21-30 de li gorî kategoriye Çar Şiyaweriyên Zimanî de, nêrînên xwendekaran bi awayekî watedar ji hev cuda dibin ($p < 0,05$). Ev cudahî li lehê koma 20 û jêrtir de ye.

Tablo 4.32. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs
G.Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	20 û jêrtir	8	4,6042	0,39779
	21-30	71	4,1573	0,49912
	31-40	15	4,2667	0,58009
	41-50	3	4,3333	0,33333
	51 û jortir	7	4,3571	0,35262
	Sercem	104	4,2260	0,50130

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de li gorî temenî herî zêde di koma 20 û jêrtir ($X=4,6042$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 21-30î de ($X=4,1573$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova ve hatiye pîvan.

Tablo 4.33. Li Gorî Temenî Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
G.Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Navbera Koman	1,659	4	0,415	1,695	0,157
	Nava Koman	24,225	99	0,245		
	Sercem	25,884	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de tu cudahiyan watedar cih nagirin. [$F(4,99) = 1,695$; $p > 0,05$].

4.1.10. Li Gorî Asta Perwerdeyê Cudahiya Navbera Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Hemû Kategoriyên Hînkere de

Ji 104 beşdarên 3 kes di nava koma *seretayî*; 3 kes di nava koma *navincî*; 13 kes di nava koma *lîse*; 76 kes di nava koma *lîsans*; 9 kes jî di nava koma *raserî lîsans* de cih digirin. Di nava nêrînên xwendekaran ên derbareyê kategoriyên A, B, C, D, E, G'yê de tu cudahiye watedar cih nagirin ($p > 0.05$). Lê derbareyê kategoriya F'yê de cudahi heye ($p < 0.05$) û ji bo watedarbûna vê cudahiye *Testa Tukey HSD* sûd hatiye wergirtin û di encama vê testê de jî di navbera nêrînên xwendekaran de tu cudahiye watedar derneketine meydanê ($p > 0.05$). Li jêrîn tabloyên nîrxên nêrînên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hînkere* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.34. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkere:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
A.Dîzayn û Plansaziya Hînkere	Seretayî	3	4,0000	1,00000
	Navincî	3	3,8095	0,64418
	Lîse	13	3,7033	0,79424
	Lîsans	76	3,7293	0,60275
	Raserî Lîsans	9	4,0317	0,47797
	Sercem	104	3,7624	0,62654

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkere de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *raserî lîsans* ($X=4,0317$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *lîse* de ($X=3,7033$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.35. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkere de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
A.Dîzayn û Plansaziya Hînkere	Navbera Koman	0,958	4	0,239	0,600	0,663
	Nava Koman	39,476	99	0,399		
	Sercem	40,433	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de tu cudahiya watedar cih nagirin. [$F(4,99)= 0,600$; $p>0,05$]

Tablo 4.36. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Seretayî	3	4,5714	0,49487
	Navincî	3	3,7143	1,03016
	Lîse	13	3,5714	0,72139
	Lîsans	76	3,6259	0,67409
	Raserî Lîsans	9	3,6190	0,53452
	Sercem	104	3,6484	0,68205

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,5714$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *lîseyê* de ($X=3, 3,5714$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.37. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Navbera Koman	2,692	4	0,673	1,473	0,216
	Nava Koman	45,223	99	0,457		
	Sercem	47,915	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de tu cudahiya watedar cih nagirin. [$F(4,99)= 1,473$; $p>0,05$].

Tablo 4.38. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hîkerê de :

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
C. Zimanê Pirtûkê	Seretayî	3	4,5000	0,69282
	Navincî	3	3,6667	0,60277
	Lîse	13	3,7000	0,94163
	Lîsans	76	3,4263	0,61131
	Raserî Lîsans	9	3,4111	0,48333
	Sercem	104	3,4971	0,67052

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Zimanê Pirtûkê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,5000$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsans* de ($X=3,4111$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.39. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Hîkerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
C. Zimanê Pirtûkê	Navbera Koman	4,086	4	1,022	2,395	0,055
	Nava Koman	42,223	99	0,426		
	Sercem	46,309	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Zimanê Pirtûkê de tu cudahiya watedar cih nagirin. [$F(4,99)= 2,395$; $p>0,05$]

Tablo 4.40. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
D. Rahênanên Hîkerê	Seretayî	3	4,5455	0,55298
	Navincî	3	3,4545	0,86722
	Lîse	13	3,5804	0,48467
	Lîsans	76	3,4940	0,67090
	Raserî Lîsans	9	3,3535	0,58818
	Sercem	104	3,5219	0,66080

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk a nêrînên xwendekaran a derbareyê Rahênanên Hînkêrê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,5455$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsans* de ($X=3,3535$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.41. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
D. Rahênanên Hînkêrê	Navbera Koman	3,515	4	0,879	2,099	0,087
	Nava Koman	41,460	99	0,419		
	Sercem	44,975	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Rahênanên Hînkêrê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(4,99)= 2,099$; $p>0,05$].

Tablo 4.42. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
E. Naverok û Mijar	Seretayî	3	4,6111	0,67358
	Navincî	3	4,0000	0,83333
	Lîse	13	3,7538	0,72182
	Lîsans	76	3,7588	0,56266
	Raserî Lîsans	9	4,0000	0,64010
	Sercem	104	3,8106	0,60875

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,6111$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *lîseyê* de ($X=3,7538$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.43. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
E. Naverok û Mijar	Navbera Koman	2,599	4	0,650	1,808	0,133
	Nava Koman	35,571	99	0,359		
	Sercem	38,169	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de tu cudahiyan watedar cih nagirin. [$F(4,99)=1,808$; $p>0,05$].

Tablo 4.44. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	Seretayî	3	4,5714	0,74231
	Navincî	3	3,6667	0,70470
	Lîse	13	3,3187	0,64984
	Lîsans	76	3,2143	0,76966
	Raserî Lîsans	9	3,1429	0,71429
	Sercem	104	3,2734	0,77358

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,5714$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsans* de ($X=3,1429$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.45. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	Navbera Koman	5,964	4	1,491	2,651	0,038
	Nava Koman	55,673	99	0,562		
	Sercem	61,637	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de cudahî heye. [F(4,99)= 2,651; p<0,05)]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Tukey HSD hatiye bikaranîn.

Tablo 4.46. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encama Testa Tukey HSD

Kategorî	Temen	Navbira Temenî	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	Seretayî	Navincî	0,90476	0,61229	0,579
		Lîse	1,25275	0,48032	0,077
		Lîsans	1,35714*	0,44142	0,022
		Raserî Lîsans	1,42857*	0,49993	0,041
	Navincî	Seretayî	-0,90476	0,61229	0,579
		Lîse	0,34799	0,48032	0,950
		Lîsans	0,45238	0,44142	0,843
		Raserî Lîsans	0,52381	0,49993	0,832
	Lîse	Seretayî	-1,25275	0,48032	0,077
		Navincî	-0,34799	0,48032	0,950
		Lîsans	0,10440	0,22507	0,990
		Raserî Lîsans	0,17582	0,32518	0,983
	Lîsans	Seretayî	-1,35714*	0,44142	0,022
		Navincî	-0,45238	0,44142	0,843
		Lîse	-0,10440	0,22507	0,990
		Raserî Lîsans	0,07143	0,26435	0,999
	Raserî Lîsans	Seretayî	-1,42857*	0,49993	0,041
		Navincî	-0,52381	0,49993	0,832
		Lîse	-0,17582	0,32518	0,983
		Lîsans	-0,07143	0,26435	0,999

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên komên perwerdeyê ên derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de, cudahî hene, (p<0,05). Ew cudahî di navbera koma *seretayî* û komên *lîsans* û *raserî lîsans* de cih digirin; û ew cudahî li lehê koma *seretayî* de ne.

Tablo 4.47. Li gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
G.Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Seretayî	3	4,6111	0,67358
	Navincî	3	4,3333	0,28868
	Lîse	13	4,3462	0,49750
	Lîsans	76	4,2018	0,51230
	Raserî Lîsans	9	4,0926	0,40062
	Sercem	104	4,2260	0,50130

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *seretayî* ($X=4,6111$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lisans* de ($X=4,0926$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.48. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera yansê	Var	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Navbera Koman		0,872	4	0,218	0,863	0,489
	Nava Koman		25,012	99	0,253		
	Sercem		25,884	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de tu cudahiyan watedar cih nagirin. [$F(4,99)= 0,863$; $p>0,05$].

4.1.11. Li Gorî Asta Kursê Cudahiyên Navbera Nêrînên Xwendekaran Derbareyê Hemû Kategoriyên Hîngerê

Di *Kursên Kurdî-Derê* de pêvajoya hînkirina kurdî ji sê astan pêk tê (ji xwe *Hînger* jî sê ast e – ji bo her astê pirtûkek-). Piştî qedandina sê astan ji bo kesên dilxwaz asta mamostetiye jî tê dayîn. Me xebata xwe tenê li ser sê astên ewil tetbîq kir. Ji 104 beşdarên me 12 kes di nava koma *asta yekemîn*; 26 kes di nava koma *asta duyemîn*; û 66 kes jî di nava koma *asta sêyemîn* de cih digirin. Ev dabeşkirin bêpîlan derketiye meydanê. Li gorî encamên testan di navbera nêrînên koman de tu cudahiyan watedar cih nagirin ($p>0,05$). Li jêrîn tabloyên nixên nêrînên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hîngerê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.49. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs
A. Dîzayn Plansaziya Hîngerê	Asta yekemîn	12	3,8810	0,72545
	Asta duyemîn	26	3,7802	0,59827
	Asta sêyemîn	66	3,7338	0,62591
	Sercem	104	3,7624	0,62654

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de li gorî asta kurê herî zêde di koma *asta yekemîn* ($X=3,8810$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *asta sêyemîn* de ($X=3,7338$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.50. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
A. Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Navbera Koman	0,231	2	0,116	0,290	0,749
	Nava Koman	40,202	101	0,398		
	Sercem	40,433	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(2,101)= 0,290$; $p>0,05$].

Tablo 4.51. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Testa Kruskal Wallis

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs	X^2	p
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Asta yekemîn	12	57,96	2	0,904	0,636
	Asta duyemîn	26	48,40			
	Asta sêyemîn	66	53,12			
	Sercem	104				

Li gorî encamên di tabloyê de nêrînên xwendekaran yê li ser Pêşkeşiya Rêzimanê ji hev cuda ne. Cudahî herî zêde di navbera koma *asta yekemîn* ($X=57,96$) û koma *asta duyemîn* ($X=48,40$) de heye. [$X^2(2,104)= 0,904$; $p>0,05$].

Tablo 4.52. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Testa Kruskal Wallis

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs	X^2	p
C. Zimanê Pirtûkê	Asta yekemîn	12	53,83	2	0,062	0,969
	Asta duyemîn	26	53,27			
	Asta sêyemîn	66	51,95			
	Sercem	104				

Li gorî encamên di tabloyê de nêrînên xwendekaran ên li ser Zimanê Pirtûkê ji hev cuda ne. Cudahî herî zêde di navbera koma *asta yekemîn* ($X=53,83$) û koma *asta sêyemîn* ($X=51,95$) de heye. [$X^2(2,104)= 0,062$; $p>0,05$].

Tablo 4.53. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de:

Encamên Testa Kruskal Wallis

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs	X^2	p
D. Rahênanên Hînkêrê	Asta yekemîn	12	49,96	2	2,670	0,263
	Asta duyemîn	26	44,81			
	Asta sêyemîn	66	55,99			
	Sercem	104				

Li gorî encamên di tabloyê de nêrînên xwendekaran yên li ser Rahênanên Hînkêrê ji hev cuda ne. Cudahî herî zêde di navbera koma *asta yekemîn* ($X=53,83$) û koma *asta sêyemîn* ($X=51,95$) de heye. [$X^2(2,104)= 2,670$; $p>0,05$].

Tablo 4.54. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hînkêrê

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs
E. Naverok û Mijarên Hînkêrê	Asta yekemîn	12	3,9722	0,77144
	Asta duyemîn	26	3,7423	0,60395
	Asta sêyemîn	66	3,8081	0,58269
	Sercem	104	3,8106	0,60875

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de li gorî asta kurê herî zêde di koma *asta yekemîn* ($X=3,9722$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *asta duyemîn* de ($X=3,7423$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.55. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
E. Naverok û Mijarên Hîngerê	Navbera Koman	0,435	2	0,218	0,582	0,560
	Nava Koman	37,734	101	0,374		
	Sercem	38,169	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de tu cudahiye watedar cih nagirin. [$F(2,101)= 0,582$; $p>0,05$].

Tablo 4.56. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encamên Testa Kruskal Wallis

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs	X^2	p
F.Çar Şiyanweriyên Zimanî	Asta yekemîn	12	57,96	2	0,904	0,636
	Asta duyemîn	26	48,40			
	Asta sêyemîn	66	53,12			
	Sercem	104				

Li gorî encamên di tabloyê de nêrînên xwendekaran yê li ser Çar şiyanweriyên zimanî ji hev cuda ne. Cudahî herî zêde di navbera koma *asta yekemîn* ($X=53,83$) û koma *asta sêyemîn* ($X=51,95$) de heye. [$X^2(2,104)= 0,904$; $p>0,05$].

Tablo 4.57. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Kursê	N	$\bar{x}$	Rs
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Asta yekemîn	12	4,4167	0,49492
	Asta duyemîn	26	4,2244	0,58868
	Asta sêyemîn	66	4,1919	0,46432
	Sercem	104	4,2260	0,50130

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên xwendekaran ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de li gorî asta kurê herî zêde di koma *asta yekemîn* ($X=4,4167$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *asta sêyemîn* de ($X=4,1919$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.58. Li Gorî Asta Kursê Nêrînên Xwendekaran ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Navbera Koman	0,513	2	0,256	1,021	0,364
	Nava Koman	25,371	101	0,251		
	Sercem	25,884	103			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(2,101)= 1,021$; $p>0,05$].

4.2. Analîz û Şîroveya Daneyên Pirsyarnameya Mamosteyan

Di bin banê vê sernavê de em ê berê nêrînên mamosteyan yê derbareyê *dîzayn û plansazî, pêşkeşiya rêzimanê, zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin, rahênan, naverok û mijar, çar şîyanwerî, nirxandina dawî daxwaz û pêşniyar* û tabloyên parsed û navinciyên bersivên xwendekaran yê derbareyê hemû kategoriyên *Hînkêrê* pêşkeş bikin, piştê analîz û şîroveyên xwe li ser van bikin. Di dawiyê de jî cudahî û watedarbûna bersivên mamosteyan bi rêya tabloyên T-Testa serbixwe, Mann Whitney-U, ANOVA û Kruskal Wallis dê bîrêz kirin û nirxên wan bîrêz jandin.

4.2.1. Li gorî nêrînên mamosteyan Dîzayn û Plansaziya Hîkerê

Ji bo vê kategoriyê ji mamosteyan re 10 pirs hatine pirsîn. Navinciya bersivên xwendekaran tenê ji bo P7ê li der dora “rast e” ye. Ji bo her neh bersivên din navincî li derûdora “Piçek rast e” ne. Ev yek nîşan dide ku navinciyên bersivên xwendekaran û mamosteyan yê derbareyê *dîzayn û plansaziya Hîkerê* jêk cuda ne. Di beşa pêncem de li ser vê yekê bi berfirehê dê bê rawestan, sebebên vê cudahiye dê bîn şirovekirin. Parsed û navinciyên bersivên mamosteyan ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.59.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.59. Parsed (%) û Navinciya Arîtmefîk a Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîkerê

		Qet	Ne rast e	Piçek	Rast e	Teqez	Navincî
		ne rast e		Rast e		Rast e	
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
A- Dîzayn û Plansaziya Hîkerê	1- Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike	5,0	15,0	45,0	35,0	0,0	3,10
	2- Pirtûk xwedî planeke zelal e	15,0	15,0	40,0	25,0	5,0	2,90
	3- Di pirtûkê de wêne û xêzên balkêş hene	0,0	20,0	35,0	45,0	0,0	3,25
	4- Grafîk û şemayên pirtûkê agahiyên bikêr didin	5,0	35,0	25,0	35,0	0,0	2,90
	5- Pirtûk xwedî listeya bêjeyên bijarte û nû ye	0,0	20,0	45,0	35,0	0,0	3,15
	6- Di pirtûkê de beşên test û ezmûnên biçûk hene	10,0	25,0	10,0	45,0	10,0	3,20
	7- Di pirtûkê de rahênanên balkêş û serkeftî hene	0,0	10,0	40,0	45,0	5,0	3,45
	8- Xwendekar dikarin bi tenê serê xwe jî ji pirtûkê sûd wergerin	10,0	30,0	40,0	20,0	0,0	2,70
	9- Di pirtûkê de rê û rêbazên cuda yê hînkirinê hatine bikaranîn	5,0	20,0	60,0	10,0	5,0	2,90
	10- Pirtûk li gorî pêwistiyên xwendekaran hatiye amadekirin	10,0	40,0	25,0	20,0	0,0	2,70

Li gor Tablo 4.59.ê,

- 1- Ji bo xala “Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike.” %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “ piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,10$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkêr* bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike.
- 2- Ji bo xala “Pirtûk xwedî planeke zelal e.” %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,90$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkêr* xwedî planeke zelal e.
- 3- Ji bo xala “Di pirtûkê de wêne û xêzên balkêş hene.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %20,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, û %45,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,25$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkêrê* de wêne û xêzên balkêş hene.
- 4- Ji bo xala “Grafîk û şemayên pirtûkê agahiyên bikêrhatî didin.” %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %35,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “ piçek rast e”, %35,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,90$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan grafîk û şemayên ku di *Hînkêrê* cih digirin agahiyên bikêrhatî didin.
- 5- Ji bo xala “Pirtûk xwedî listeya bêjeyên bijarte û nû ye.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %20,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “piçek rast e”, û %35,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,15$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkêrê* de listeya bêjeyên bijarte û nû heye.

- 6- Ji bo xala “ Di pirtûkê de beşên test û ezmûnên biçûk hene.” %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %10,0ê wan “piçek rast e”, %45,0ê wan “rast e” û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,20$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkêrê* de beşên test û ezmûnên biçûk hene.
- 7- Ji bo xala “Di pirtûkê de rahênanên balkêş û serkeftî hene.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %10,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, % 45,0ê wan “rast e” û %5,0 wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,45$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên gelek mamosteyan di *Hînkêrê* de rahênanên balkêş û serkeftî hene.
- 8- Ji bo xala “Xwendekar dikarin bi tenê serê xwe jî ji pirtûkê sûd wergirin.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “ piçek rast e”, %20,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,70$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan ji *Hînkêrê* xwendekar dikarin bi tena serê sûdê wergirin.
- 9- Ji bo xala “Di pirtûkê de rê û rêbazên cuda yên hînkirinê hatine bikaranîn.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %20,0ê wan “ne rast e”, %60,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,90$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkêrê* de rê û rêbazên cuda yên hînkirinê tîk bikaranîn.
- 10- Ji bo xala “Pirtûk li gorî pêwistiyên xwendekaran hatiye amadekirin.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %40,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “ piçek rast e”, %20,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,70$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkêr* li gorî pêwistiyên xwendekaran hatiye amadekirin.

4.2.2. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de

Ji bo nêrînên mamosteyan ên li ser pêşkeşiya rêzimanê di Hînkêrê de 7 pirs hatine pirsîn. Navinciya bersivên xwendekaran ya derbareyê vê kategoriyê ji bo hemû pirsan li derûdora “Piçek rast e” ye. Ji van encaman diyar e ku li gorî mamosteyan di Hînkêrê de pêşkeşiya rêzimanê piçekê kêrhatî ye. Li ser vê kategoriyê jî nêrînên xwendekar û mamosteyan jêk cuda ne. Di beşa pêncem de li ser vê yekê dê bi berfirehî bê rawestan. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.60.ê de hatine pêşkeşkirin

Tablo 4.60. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hînkêrê de

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî	
	%	%	%	%	%	$\bar{x}$	
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	11- Di pirtûkê de têra pêwistiyên xwendekaran rêziman tê dayîn	5,0	30,0	15,0	40,0	10,0	3,20
	12- Rêziman li gorî asta xwendekaran ji hêsanî ber bi zorê ve diçe	5,0	15,0	35,0	35,0	10,0	3,30
	13- Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tên dubarekirin	5,0	25,0	20,0	35,0	15,0	3,30
	14- Di pirtûkê de vegotina/pêşkeşiya mijarên rêzimanê bikêr e	15,0	30,0	25,0	25,0	5,0	2,75
	15- Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin	15,0	15,0	45,0	20,0	5,0	2,85
	16- Rahênanên ji bo rêzimanê têra hînkirina mijaran hene	10,0	35,0	35,0	10,0	10,0	2,75
	17- Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanî hêsan dikin	10,0	30,0	30,0	25,0	5,0	2,85

Li gorî **Tablo 4.60.ê**,

11- Ji bo xala “Di pirtûkê de têra pêwistiyên xwendekaran rêziman tê dayîn.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %15,0ê wan “piçek rast e”, %40,0ê wan “rast e” û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,20$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di Hînkêrê de têra pêwistiyên xwendekaran rêziman tê pêşkeşkirin.

- 12-** Ji bo xala “Rêziman li gorî asta xwendekaran ji hêsanî ber bi zorê ve diçe.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,30$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de pêşkeşiya rêzimanê ji hêsanî ber bi zorê ve diçe.
- 13-** Ji bo xala “Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tên dubarekirin.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %20,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %15,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,30$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de mijarên rêziman di unîteyên cuda cuda de tên dubarekirin.
- 14-** Ji bo xala “Di pirtûkê de vegotina/pêşkeşiya mijarên rêzimanê bikêrhatî ye.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,75$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de pêşkeşiya mijarên rêzimanê bikêrhatî ye.
- 15-** Ji bo xala “Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,85$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de pêşkeşiya mijarên rêzimanê bi rêya rêbazên cuda cuda ve tê kirin.
- 16-** Ji bo xala “Rahênanên ji bo rêzimanî têra hînkirina mijaran hene.”, % 10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %35,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e” û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,75$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de rahênanên ji bo rêzimanî hatine amadekirin têra hînkirina mijaran hene.

17- Ji bo xala “Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanî hêsan dikin.”, % 10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %30,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,85$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan mijarên rêzimanê yên di *Hîngerê* de cih digirin, bikaranîna zimanî hêsan dikin.

4.2.3. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin

Ji bo bidestxistina nêrînên xwendekaran yên derbareyê zimanê *Hîngerê* û bêjeyên hatine bijartin de, ji xwendekaran 13 pirs hatine pirsîn. Ji van pirsan P19 xaleke neyînî ye û navinciya bersivên xwendekaran ji bo vê xalê li derûdora “Rast e” ye ($\bar{x}=3,50$). Herwiha navinciya bersivên pirseke din jî (P22) li derûdora “Rast e” ye. Navinciya bersivên hemû pirsên mayî li derûdora “Piçek rast e” ye. Ji van nirxan diyar e ku li gorî nêrînen hejmareke mezin a mamosteyan zimanê *Hîngerê*, ango zimanê vegotinê piçekê serkeftî ye. Derbareyê vê kategoriyê jî nêrînên xwendekar û mamosteyan jêk cuda ye. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.61.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.61. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
C. Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	18- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane	20,0	25,0	30,0	20,0	5,0	2,65
	19- Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye	5,0	15,0	25,0	35,0	20,0	3,50
	20- Zimanê pirtûkê li gorî asta xwendekaran e	5,0	40,0	35,0	15,0	5,0	2,75
	21- Di pirtûkê de yek devoka kurmancî hatiye bikaranîn	5,0	30,0	20,0	35,0	10,0	3,15
	22- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê medyayê	0,0	15,0	25,0	35,0	25,0	3,70
	23- Devoka pirtûkê dişibe devoka min	20,0	35,0	20,0	20,0	5,0	2,55

Berdewama Tablo 4.61ê,

C. Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	24- Bêjeyên di pirtûkê de hatine bikaranîn bi zanebûnî hatine hilbijartin	0,0	10,0	50,0	40,0	0,0	3,30
	25- Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin	10,0	25,0	45,0	15,0	5,0	2,80
	26- Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye	5,0	30,0	25,0	35,0	5,0	3,05
	27- Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan hene	0,0	15,0	35,0	50,0	0,0	3,35
	28- Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin	5,0	35,0	45,0	10,0	5,0	2,75
	29- Bêjeyên di unîteyê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên dubarekirin	0,0	20,0	60,0	15,0	5,0	3,05
	30- Bêjeyên di unîteyê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên bikaranîn	5,0	5,0	65,0	20,0	5,0	3,15

Li gorî Tablo 4.61ê,

- 18-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane.”, % 20,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %30,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,65$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan zimanê ku di *Hînkerê* de hatiye bikaranîn dişibe zimanê rojane.
- 19-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye.”, % 5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %20,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,50$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan zimanê ku di *Hînkerê* de hatiye bikaranîn zimanekî çêkirî ye.
- 20-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê li gorî asta xwendekaran e.”, % 5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %40,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %15,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,75$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan zimanê ku di *Hînkerê* de hatiye bikaranîn li gorî asta xwendekaran e.

- 21-** Ji bo xala “Di pirtûkê de yek devoka kurmancî hatiye bikaranîn.”, % 5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %20,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,15$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkê* de yek devoka kurmancî hatiye bikaranîn.
- 22-** Ji bo xala “Zimanê pirtûkê dişibe zimanê medyayê.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %15,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %25,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,70$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan zimanê ku di *Hînkê* de hatiye bikaranîn dişibe zimanê medyayê.
- 23-** Ji bo xala “Devoka pirtûkê dişibe devoka min.”, % 20,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %35,0ê wan “Ne rast e”, %20,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,55$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên mamosteyan devoka di *Hînkê* de hatiye bikaranîn ne wekî devoka wan bixwe ye.
- 24-** Ji bo xala “Bêjeyên di pirtûkê de hatine bikaranîn bi zanebûnî hatine hilbijartin.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %10,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, %40,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,30$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan bêjeyên ku di *Hînkê* de cih digirin bi zanebûn hatine hilbijartin û bikaranîn.
- 25-** Ji bo xala “Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “piçek rast e”, %15,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,80$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkê* de awayê pêşkeşiya bêjeyan balkêş e.

- 26-** Ji bo xala “Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye.”, %5,0ê mamosteyan “qet nerast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de beşeke serbixwe ya hînkirina bêjeyan heye.
- 27-** Ji bo xala “Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan hene.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %15,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %50,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,35$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de ji bo hînkirina bêjeyan rahênan cih digirin.
- 28-** Ji bo xala “Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tèn pêşkeşkirin.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %35,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,75$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda tèn hînkin.
- 29-** Ji bo xala “Bêjeyên di ûnîteyê de hatine bikaranîn di ûnîteyên li pey de tèn dubarekirin.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê %20,0ê wan “ne rast e”, %60,0ê wan “piçek rast e”, %15,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de bêjeyên ku di ûnîteyê de hatine bikaranîn li ûnîteyên pey de tèn dubarekirin.
- 30-** Ji bo xala “Bêjeyên di ûnîteyê de hatine bikaranîn di ûnîteyên li pey de tèn bikaranîn.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %5,0ê wan “ne rast e”, %65,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,15$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de bêjeyên ku di ûnîteyê de hatine bikaranîn li ûnîteyên pey de tèn bikaranîn.

4.2.4. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Rahênanên Hîmkerê

Ji bo vê kategoriyê ji mamosteyan 11 pirs hatine pirsîn. Ji van pirsan P38 xaleke neyînî ye û navinciya bersivên xwendekaran ji bo vê xalê li derûdora “Rast e” ye ($\bar{x}=3,60$). Herwiha navinciya bersivên pirseke din jî (P41) li derûdora “Rast e” ye. Navinciya bersivên hemû pirsên mayî li derûdora “Piçek rast e” ye. Ev yek nîşan dide ku li gorî mamosteyan rahênanên Hîmkerê piçekê serkeftî ne. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.62.yê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.62. Parsed (%) û Navinciya Arîmetîk a Nêrînên Mamosteyanên Derbareyê Rahênanên Hîmkerê

		Qet rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
D. Rahênanên Hîmkerê	31- Rahênanên di pirtûkê de bala xwendekaran dikêşin	5,0	20,0	50,0	20,0	5,0	3,00
	32- Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn	0,0	30,0	40,0	25,0	5,0	3,05
	33- Rahênanên di pirtûkê de li gorî asta xwendekaran in	0,0	20,0	60,0	20,0	0,0	3,00
	34- Rahênanên di pirtûkê de bikaranîna zimanî hêsan dikin	10,0	20,0	35,0	35,0	0,0	2,95
	35- Rahênan di warê çar şiyaweriyên zimanî (xwendin, nivîsîn, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in	15,0	25,0	40,0	15,0	15,0	2,70
	36- Rahênanên di pirtûkê de tenê ji aliyekî çar şiyaweriyên pêşdixin	5,0	25,0	55,0	10,0	5,0	2,85
	37- Xwendekar dikarin bi du kesane jî bi kom rahênanan çêbikin	0,0	30,0	35,0	30,0	5,0	3,10
	38- Rahênan bersivên yekser dixwazin	0,0	10,0	25,0	60,0	5,0	3,60
	39- Bi riya rahênanan xwendekar berhemên afirînerî derdixin holê	10,0	50,0	20,0	10,0	10,0	2,60
	40- Ez dikarim rahênanan li gorî asta xwendekaran adapte bikim	5,0	15,0	50,0	30,0	0,0	3,05
	41- Ez gelek çar pêdivî bi adaptasyona rahênanan dibim	0,0	15,0	30,0	40,0	15,0	3,55

Li gorî Tablo 4.62.yê,

- 31-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de bala xwendakaran dikêşin.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %20,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,00$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan hînariyên di *Hîngerê* de cih digirin ji xwendekaran re balkêş in.
- 32-** Ji bo xala “Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %30,0ê wan “ne rast e”, %60,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e” û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hîngerê* de şeweyên cuda yên rahênanan cih digirin.
- 33-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de li gorî asta xwendekaran in.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %20,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, û %25,0ê wan jî “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,00$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan hînariyên di *Hîngerê* de cih digirin li gorî asta xwendekaran in.
- 34-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de bikaranîna zimanî hêsan dikin.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %20,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, û %35,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Lê tu xwendekaran “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,95$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan hînariyên di *Hîngerê* de cih digirin bikaranîna zimanî hêsan dikin.
- 35-** Ji bo xala “Rahênanên Hîngerê di warê çar şiyanweriyên zimanî (xwendin, nivîsandin, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, %15,0ê wan “rast e”, û dîsa %15,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,70$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî mamosteyan rahênanên derbarê çar şiyanweriyan piçekê serkeftî ne.

- 36-** Ji bo xala “Rahênanên di pirtûkê de tenê ji aliyekî çar şiyanweriyan pêş dixin. %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %55,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,85$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan hînariyên di *Hînkê* de cih digirin tenê aliyekî çar şiyanweriyên zimanî pêş dixin.
- 37-** Ji bo xala “Xwendekar dikarin bi du kesane an jî bi komî rahênanan çêbikin.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %30,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %30,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,10$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan xwendekar dikarin rahênanên di *Hînkê* de cih digirin bi du kesane yan jî bi komî çê bikim.
- 38-** Ji bo xala “Rahênan bersivên yekser dixwazin.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %10,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %60,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,60$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan rahênanên di *Hînkê* de cih digirin bersivên yekser dixwazin.
- 39-** Ji bo xala “Bi riya rahênanan xwendekar berhemên afirînerî derdixin holê.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %50,0ê wan “ne rast e”, %20,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e”, û dîsa %10,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,60$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan rahênanên di *Hînkê* de cih digirin rê nadin xwendekaran ku berhemên afirînerî derbixin holê.
- 40-** Ji bo xala “Ez dikarim bi hêsani rahênanan li gorî asta xwendekaran adapte bikim.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, û %30,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Lê tu mamosteyan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan ew dikarin rahênanên di *Hînkê* de cih digirin adapteyî pêwistiyên xwendekaran bikin.

41- Ji bo xala “Ez gelek caran pêdivî bi adaptasyona rahênanan dibim.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %15,0ê wan “ne rast e”, %30,0ê wan “piçek rast e”, %40,0ê wan “rast e”, û %15,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,55$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan ew gelek caran pêdivî bi adaptekirina rahênanan heye.

4.2.5. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Naverok û Mijarên *Hîngerê*

Ji bo bidestxistina nêrînên xwendekaran yê derbareyê naverok û mijarên *Hîngerê* 7 pirs hatine pirsîn. Ji van pirsan P48 xaleke neyînî ye û navinciya bersivên mamosteyan ji bo vê xalê li derûdora “Piçek rast e” ye ($\bar{x}=3,15$). Navinciya bersivên du pirsên din (P44, P45) li derûdora “Rast e” ne. Navinciya bersivên mayî li derûdora “Piçek rast e” ne. Ji van navinciyan diyar dibe ku li gorî nêrîna mamosteya *Hînger* ji aliyê naverok û mijarên xwe piçêkê serkeftî ye. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê de di Tablo 4.63.yê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.63. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên *Hîngerê*

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçêkê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
E. Naverok û Mijar	42- Naverok û mijarên <i>Hîngerê</i> li gorî pêdivî û armancên xwendekaran in	0,0	25,0	50,0	25,0	0,0	3,00
	43- Naverok û mijarên di pirtûkê de bala xwendekaran dikêşin	0,0	25,0	50,0	20,0	5,0	3,05
	44- Di pirtûkê de mijarên cuda cuda hene	0,0	5,0	35,0	50,0	10,0	3,65
	45- Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî	5,0	10,0	15,0	50,0	20,0	3,70
	46- Naverok û mijarên <i>hîngerê</i> derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin	15,0	5,0	40,0	25,0	15,0	3,20
	47- Di nava naverok û mijarên <i>hîngerê</i> de mînakên ji jiyana rojane hene	5,0	10,0	35,0	35,0	15,0	3,45
48- Naverok û mijarên <i>Hîngerê</i> hûnandî ne	0,0	20,0	50,0	25,0	5,0	3,15	

Li gorî Tablo 4.63.yê,

- 42-** Ji bo xala “Naverok û mijarên Hînkerê li gorî pêdivî û armancên xwendekaran in.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %25,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, û %25,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Dîsa tu mamosteyan %15,0ê wan “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,00$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan naverok û mijarên *Hînkerê* li gorî armanc û pêdiviyên xwendekarên wan in.
- 43-** Ji bo xala “Naverok û mijarên di pirtûkê de bala xwendekaran dikêşin.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %25,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan naverok û mijarên *Hînkerê* bala xwendekaran dikêşin.
- 44-** Ji bo xala “Di pirtûkê de mijarên cuda cuda hene.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %5,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %50,0ê wan “rast e”, û %10,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,65$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkerê* de naverok û mijarên cuda cuda cih digirin.
- 45-** Ji bo xala “Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %10,0ê wan “ne rast e”, %15,0ê wan “piçek rast e”, %50,0ê wan “rast e”, û %20,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,70$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan naverok û mijarên *Hînkerê* ferq û cudatîyê naxcin navbera zayendên civakî.
- 46-** Ji bo xala “Naverok û mijarên Hînkerê derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %5,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e”, û %15,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,20$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan naverok û mijarên *Hînkerê* derbareyê çanda kurdî de çavkaniyên agahiyan in.

47- Ji bo xala “Di nava naverok û mijarên *Hîngerê* de mînakên ji jiyana rojane hene.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %10,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %35,0ê wan “rast e”, û %15,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,45$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di nava naverok û mijarên *Hîngerê* de mînakên ji jiyana rojane cih digirin.

48- Ji bo xala “Naverok û mijarên *Hîngerê* hûnandî ne.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %20,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,15$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan naverok û mijarên *Hîngerê* hûnandî ango çêkirî ne.

4.2.6. Li Gorî Nêrînên Mamosteyan Çar Şiyanweriyên Zimanî di *Hîngerê* de

Ji bo bidestxistina nêrînên mamosteyan ên derbareyê çar şiyanweriyên zimanî 7 pirs hatine pirsîn. Navinciya 3 xalên vê kategoriyê (P51, P52, P53), ku her sê jî ji aliyê wateyê ve pirsên neyînî ne, li derûdora “Ne rast e” ne. Navinciya bersivên din li derûdora “Piçek rast e” ne. Ji vê yekê diyar e ku li gorî nêrînên mamosteyan *Hînger* ji aliyê çar şiyanweriyên zimanî ve ne serkeftî ye. Nêrînên mamosteyan ên derbareyê vê kategoriyê ji nêrînên xwendekaran cuda ne. Di beşa pêncem de li ser vê cudahiyê dê bi berfirehî bê rawestan. Parsed û navinciyên bersivên xwendekaran ji bo her yek xala vê kategoriyê di Tablo 4.64.ê de hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.64. Parsed (%) û Navinciya Arîtmêtîk a Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
	%	%	%	%	%	$\bar{x}$
F.Çar Şiyanwerî						
49- Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye	10,0	20,0	60,0	5,0	5,0	2,75
50- Pirtûk bi piranî girîngiyê dide wê şiyanweriya ku pêdiviya xwendekaran pê heye	5,0	45,0	35,0	10,0	5,0	2,65
51- Pirtûk têra xwe girîngiyê dide şiyanweriya xwendinê	5,0	15,0	50,0	30,0	0,0	3,05
52- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya nivîsinê	5,0	60,0	25,0	5,0	5,0	2,45
53- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya axaftinê	30,0	30,0	35,0	0,0	5,0	2,20
54- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya guhdarîkirinê	40,0	25,0	25,0	5,0	5,0	2,10
55- Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cih digirin	15,0	10,0	45,0	25,0	5,0	2,95

Li gorî Tablo 4.64.ê,

49- Ji bo xala “Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %20,0ê wan “ne rast e”, %60,0ê wan “piçek rast e”, %5,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,75$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkere* de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye.

50- Ji bo xala “Pirtûk bi piranî girîngiyê dide wê şiyanweriya ku pêdiviya xwendekaran pê heye.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %45,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,65$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkere* giraniyê dide şiyanweriya ku xwendekar pê pêdivî ne.

- 51-** Ji bo xala “Pirtûk têra xwe girîngiyê dide şîyanweriya xwendinê.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %15,0ê wan “ne rast e”, %50,0ê wan “piçek rast e”, û %30,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Lê tu xwendekaran “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,05$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkê* têra xwe girîngiyê dide şîyanweriya xwendinê.
- 52-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şîyanweriya nivîsînê.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %60,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %5,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,45$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkê* bêtir giraniyê nade şîyanweriya nivîsînê.
- 53-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şîyanweriya axaftinê.”, %30,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %30,0ê wan “ne rast e”, %35,0ê wan “piçek rast e”, %5,0ê wan “teqez rast e” nîşan kirine. Tu mamosteyan “rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,20$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkê* giraniyê nade şîyanweriya axaftinê.
- 54-** Ji bo xala “Pirtûk bêtir girîngiyê dide şîyanweriya guhdarîkirinê.”, %40,0ê Mamosteyan “qet ne rast e”, %25,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %5,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,10$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkê* bêtir giraniyê nade şîyanweriya guhdarîkirinê.
- 55-** Ji bo xala “Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cih digirin.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %10,0ê wan “ne rast e”, %45,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,95$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan di *Hînkê* de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê cih digirin.

4.2.7. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên Mamosteyan

Ji bo Nirxandina Dawî: daxwaz û pêşniyarên mamosteyan 9 pirs cih digirin di pirsyarnamê de. Ji ber ku di beşa Encamê de em ê bi kêrahî li ser nirxên vê kategoriyê bisekînin, niha em ê tenê jimareyên nirxan li jêr di Tablo 4.65.ê de pêşkeş bikin.

Tablo 4.65. Parsed (%) û Navinciya Arîtmîk a Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyarên Mamosteyan

		Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e	Navincî
		%	%	%	%	%	$\bar{x}$
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	56- Pirtûk bi giştî ji bo hînkirina kurdî (kurmancî) guncav e	10,0	10,0	60,0	20,0	0,0	2,90
	57- Pirtûk bi giştî xwedî metodolojiyeke hînkirina ziman e	15,0	20,0	40,0	20,0	5,0	2,80
	58- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêzimanî	15,0	50,0	20,0	10,0	5,0	2,40
	59- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide naverok û mijaran	0,0	15,0	25,0	25,0	35,0	3,80
	60- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide çar şiyanweriyên ziman	0,0	0,0	0,0	30,0	70,0	4,70
	61- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka mamosteyan jî heba dê baştir bûya	5,0	0,0	0,0	25,0	70,0	4,55
	62- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya	5,0	0,0	0,0	20,0	75,0	4,65
	63- Digel pirtûkê, kaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya	0,0	0,0	0,0	15,0	85,0	4,85

Li gorî Tablo 4.65.ê,

56- Ji bo xala “Pirtûk bi giştî ji bo hînkirina kurdî (kurmancî) guncav e.”, %10,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %10,0ê wan “ne rast e”, %60,0ê wan “piçek rast e”, û %20,0ê wan “rast e” nîşan kirine. Tu xwendekaran “teqez rast e” nîşan nekiriye. Navinciya arîtmîk ya vê xalê $\bar{x}=2,90$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkêr* bi giştî ji bo hînkirina kurmancî bi temamî ne guncav e.

- 57-** Ji bo xala “Pirtûk bi giştî xwedî metodolojiyeke hînkirina ziman e.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %20,0ê wan “ne rast e”, %40,0ê wan “piçek rast e”, %20,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,80$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Piçek rast e” ye. Dikare bê gotin ku li gorî fikrên mamosteyan *Hînkêr* bi giştî xwedî metodolojiyeke hînkirina ziman e lê ev metodolojî ne serkeftî ye.
- 58-** Ji bo xala “Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêzimanî.”, %15,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, %50,0ê wan “ne rast e”, %20,0ê wan “piçek rast e”, %10,0ê wan “rast e”, û %5,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=2,40$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Ne rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya mamosteyan naxwazin ku *Hînkêr* bêtir girîngiyê bide rêzimanî.
- 59-** Ji bo xala “Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide naverok û mijaran.”, tu mamosteyan “qet ne rast e” nîşan nekiriye. Lê belê, %15,0ê wan “ne rast e”, %25,0ê wan “piçek rast e”, %25,0ê wan “rast e”, û %35,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=3,80$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Rast e” ye. Dikare bê gotin ku piraniya mamosteyan dixwazin ku *Hînkêr* bêtir girîngiyê bide naverok û mijarên hînkirinê.
- 60-** Ji bo xala “Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide çar şiyanweriyên ziman.”, tu mamosteyan “qet ne rast e”, “ne rast e”, û “piçek rast e”, nîşan nekiriye. Lê belê, %30,0ê wan “rast e”, û %70,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=4,70$ ye. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke mezin a mamosteyan dixwazin ku *Hînkêr* bêtir girîngiyê bide çar şiyanweriyên zimanî.
- 61-** Ji bo xala “Ligel pirtûka xwendekaran, pirtûka mamosteyan jî heba dê baştir bûya.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, nîşan kirine. Lê belê tu mamosteyan “ne rast e”, û “piçek rast e”, nîşan nekiriye. Lê belê, %25,0ê wan “rast e”, û %70,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=4,55$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke mezin a mamosteyan dixwazin ku di nava seta hînkirinê de ligel pirtûka hînkirinê pirtûka mamosteyan jî cih bigire.

62- Ji bo xala “Ligel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya.”, %5,0ê mamosteyan “qet ne rast e”, nîşan kirine. Lê belê tu mamosteyan “ne rast e”, û “piçek rast e”, nîşan nekirine. Lê belê, %20,0ê wan “rast e”, û %75,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=4,65$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin ku hejmareke mezin a mamosteyan dixwazin ku di nava seta hînkirinê de li gel pirtûka hînkirinê pirtuka spartekan jî cih bigire .

63- Ji bo xala “Digel pirtûkê, kaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya.”, tu mamosteyan “qet ne rast e”, “ne rast e”, û “piçek rast e”, nîşan nekiriye. Lê belê, %15,0ê wan “rast e”, û %85,0ê wan jî “teqez rast e” nîşan kirine. Navinciya arîtmêtîk ya vê xalê $\bar{x}=4,85$ e. Ev nirx nîşan dide ku navinciya bersivên mamosteyan li derûdora “Teqez rast e” ye. Dikare bê gotin li gorî hejmareke mezin a mamosteyan ligel Hînkêrê *Hînkêr* kaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebin dê baştir be.

4.2.8. Li Gorî Zayendê Cudahiya Navbera Nêrînên Mamosteyan Derbareyê Hemû Kategoriyên *Hînkêrê* de

Ji 20 beşdarên xebatê 5 kes jin û 15 kes jî mêr in. Li gorî zayendê tu cudahiyan watedar nînin ($p>0,05$) di navbera nêrînên mamosteyan ên derbareyê *dîzayn* û *plansaziya hînkêrê*, *zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin*, û *hîndaryan* de. Lê belê di nava nêrînên mamosteyên jin û yê mêr de derbareyê *pêşkeşiya rêzimanê*, *çar şiyawerî* û *nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyar* de cudahî heye û ev cudahî jî de hemû kategoriyan de li lehê jinan e. Li jêrîn tabloyên nirxên nêrînên mamosteyan ên derbareyê hemû kategoriyên *Hînkêrê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.66. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe							
Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
A.Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê	Jin	5	3,4400	0,46152	18	1,962	0,065
	Mêr	15	2,8867	0,56804			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hînkêrê ($X=3,4400$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=2,8867$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= 1,962; $p>0,05$)].

Tablo 4.67. Li gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
B.Pêşkeşiya Rêzimanê	Jin	5	3,5143	0,55879	18	2,172	0,043
	Mêr	15	2,8286	0,62550			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê ($X=3,5143$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=2,8286$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar e û cudahî bêtir li lehê nêrînên jinan e. [$t(18)= 2,172$; $p<0,05$].

Tablo 4.68. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Testa Mann-Whitney-U

Kategorî	Zayend	N	Navinciya Rêzê	Sercema Rêzê	U	p
C. Zimanê Pirtûkê	Jin	5	15,00	75,00	15,000	0,063
	Mêr	15	9,00	135,00		
	Sercem	20				

Li gorî tabloyê navinciya rêzê ya nêrînên jinan ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê ($X=15,00$) ji navinciya rêzê ya nêrînên mêran ($X=9,00$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne ($p>0.05$)

Tablo 4.69. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hînkêrê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
D.Rahênanên Hînkêrê	Jin	5	3,2375	0,39873	18	0,520	0,610
	Mêr	15	3,1542	0,28037			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ya derbareyê Rahênanên Hîngerê ($X=3,2375$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ($X=3,1542$) ji zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= 0,520; $p>0,05$)].

Tablo 4.70. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
E. Naverok û Mijarên Hîngerê	Jin	5	3,9143	0,65153	18	2,489	0,023
	Mêr	15	3,1143	0,61374			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê ($X=3,9143$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=3,1143$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar e cudahî bêtir li lehê nêrînên jinan e. [(t (18)= 2,489; $p<0,05$)].

Tablo 4.71. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	Jin	5	3,1429	1,02519	18	2,187	0,042
	Mêr	15	2,4095	0,49152			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî ($X=3,1429$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=2,4095$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar e û cudahî bêtir li lehê nêrînên jinan e. [(t (18)= 2,187; $p<0,05$)].

Tablo 4.72. Li Gorî Zayendê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Zayend	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Jin	5	4,1500	0,48734	18	2,302	0,033
	Mêr	15	3,7250	0,31053			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên jinan ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar ($X=4,1500$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mêran ($X=3,7250$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar e cudahî bêtir li lehê nêrînên jinan e. [(t (18)= 2,302; $p<0,05$)].

4.2.9. Li Gorî Temenî Cudahiya Navbera Nêrînên Mamosteyan Derbareyê Hemû Kategoriyên *Hîngerê* de

Di pirsiyarnameyê de me 5 komên temenî (20 û jêtir, 21-30, 31-40, 41-50, 51 û jortir) diyarkiribûn. Ji 20 beşdarên xebatê çardeh kes di nava koma 21-30ê de; û şeş kes jî di nava koma 31-40ê de cih digirin. Li gorî temenî di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê hemû kategoriyên *Hîngerê* de tu cudahiyên watedar nînin ($p>0,05$). Li jêrê tabloyên nirxên nêrînên mamosteyan ên derbareyê hemû kategoriyên *Hîngerê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.73. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya *Hîngerê* de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe							
Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
A.Dîzayn û Plansaziya <i>Hîngerê</i>	21-30	14	2,9429	0,57608	18	-,956	0,352
	31-40	6	3,2167	0,61455			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30ê ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya *Hîngerê* ($X=3,2167$) ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40ê ($X=2,9429$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= -,956; $p>0,05$)].

Tablo 4.74. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe							
Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
B.Pêşkeşiya Rêzimanê	21-30	14	2,8878	0,56640	18	-1,157	0,262
	31-40	6	3,2619	0,86386			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40ê ($X=3,2619$) ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30ê ($X=2,8878$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= -1,157; $p>0,05$)].

Tablo 4.75. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Testa Mann-Whitney-U

Kategorî	Temen	N	Navinciya a Rêzê	Sercem a Rêzê	U	p
C.Zimanê Pirtûkê	21-30	14	10,36	145,00	40,000	0,868
	31-40	6	10,83	65,00		
	Sercem	20				

Li gorî tabloyê navinciya rêzê ya nêrînên koma 31-40ê ($X=10,83$) ya Derbareyê Zimanê Pirtûkê de ji navinciya rêzê ya nêrînên koma 21-30ê ($X=10,36$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne ($p>0,05$).

Tablo 4.76. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan yê Derbareyê Rahênanên Hîkerê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Temen	N	$\bar{X}$	Rs	Ps	t	p
D.Rahênanên Hîkerê	21-30	14	3,1205	0,31438	18	-1,239	0,231
	31-40	6	3,3021	0,26046			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40ê ($X=3,3021$) ya derbareyê Rahênanên Hîkerê ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30ê ($X=3,1205$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= -1,239; $p>0,05$)]

Tablo 4.77. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan yê Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Temen	N	$\bar{X}$	Rs	Ps	t	p
E. Naverok û Mijarên Hîkerê	21-30	14	3,2449	0,73365	18	-,665	0,515
	31-40	6	3,4762	0,65569			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40ê ($X=3,4762$) ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30ê ($X=3,2449$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= -,665; $p>0,05$)].

Tablo 4.78. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî di Pirtûkê de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
F. Çar Şiyanweriyên Zimanî	21-30	14	2,6224	0,76338	18	0,277	0,785
	31-40	6	2,5238	0,63030			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30 ($X=2,6224$) ya derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40 ($X=2,5238$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= 0,277; $p>0,05$)].

Tablo 4.79. Li Gorî Temenî Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Test-T'ya Serbixwe

Kategorî	Temen	N	$\bar{x}$	Rs	Ps	t	p
G.Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	21-30	14	3,8214	0,42095	18	-0,165	0,871
	31-40	6	3,8542	0,36586			

Li gorî tabloyê navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 31-40ê ($X=3,8542$) ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran ji navinciya arîtemêtîk ya nêrînên koma 20-30 ($X=3,8214$) zêdetir e. Ev cudahiya di navbera her du nêrînan de li gorî îstatîstîkê watedar nîne. [(t (18)= -,165; $p>0,05$)].

4.2.10. Li Gorî Asta Perwerdeyê Cudahiya Navbera Nêrînên Mamosteyan Derbareyê Hemû Kategoriyên Hînkêrê de

Ji 20 beşdaran 2 kes di nava koma *lîse* de; 15 kes di nava koma *lîsansê* de; û 3 kes jî di nava koma *raserî lîsansê* de cih digirin. Di nava nêrînên xwendekaran de derbareyê kategoriyên A, B, C, D, E û F de tu cudahiyên watedar cih nagirin ($p>0,05$). Lê derbareyê kategoriya G de cudahî heye ($p<0,05$) û ji bo watedarbûna vê cudahiyê ji *Testa Scheffé* sûd hatiye wergirtin û di encama vê testê de jî li gorî tabloyê di navbera koma Lîse, Lîsans û Raserî Lîsans de nêrînên mamosteyan bi awayekî watedar ji hev cuda dibin ($p<0,05$). Ev cudahî li lehê koma Lîsê de ye. Lê dîsa li gorî tabloyê tu cudahiyên watedar di navbera komên Lîsans û Raserî Lîsans de cih nagirin. ($p>0,05$). Li jêrîn tabloyên nixên nêrînên mamosteyan ên derbareyê hemû kategoriyên *Hînkêrê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.80. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	X	Rs
A.Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Lîse	2	3,1500	1,20208
	Lîsans	15	2,9867	0,57924
	Raserî Lîsans	3	3,1333	0,37859
	Sercem	20	3,0250	0,58568

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîse* de ($X=3,1500$), û navinciya herî kêr jî di koma *lîsans* de ($X=3,7033$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.81. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
A.Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Navbera Koman	0,089	2	0,044	0,117	0,890
	Nava Koman	6,429	17	0,378		
	Sercem	6,517	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de tu cudahiyan watedar cih nagirin. [$F(2,17)=0,117$; $p>0,05$].

Tablo 4.82. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan yê Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{X}$	Rs
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Lîse	2	2,8571	1,01015
	Lîsans	15	3,0381	0,71320
	Raserî Lîsans	3	2,9048	0,35952
	Sercem	20	3,0000	0,66845

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîsans* de ($X=3,0381$), û navinciya herî kêr jî di koma *lîseyê* de ($X=2,8571$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.83. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Sd	Navinciya Kareyan	F	p
B. Pêşkeşiya Rêzimanê	Navbera Koman	0,090	2	0,045	0,091	0,914
	Nava Koman	8,400	17	0,494		
	Sercem	8,490	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yên derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê di Hîngerê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(2,17)= 0,091$; $p>0,05$].

Tablo 4.84. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
C. Zimanê Pirtûkê	Lîse	2	3,0769	0,65271
	Lîsans	15	3,0821	0,38732
	Raserî Lîsans	3	2,9231	0,13323
	Sercem	20	3,0577	0,37175

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Zimanê Pirtûkê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîsans* de ($X=3,0821$), û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsans* de ($X=2,9231$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.85. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
C. Zimanê Pirtûkê	Navbera Koman	0,064	2	0,032	0,212	0,811
	Nava Koman	2,562	17	0,151		
	Sercem	2,626	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yên derbareyê Zimanê Pirtûkê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(2,17)= 0,212$; $p>0,05$].

Tablo 4.86. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
D. Rahênanên Hîkerê	Lîse	2	3,5625	0,26517
	Lîsans	15	3,1542	0,29111
	Raserî Lîsans	3	3,0208	0,25259
	Sercem	20	3,1750	0,30457

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Rahênanên Hîkerê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîseyê* de ($X=3,5625$) de, û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsansê* de ($X=3,0208$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.87. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîkerê de

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
D. Rahênanên Hîkerê	Navbera Koman	0,378	2	0,189	2,322	0,128
	Nava Koman	1,384	17	0,081		
	Sercem	1,763	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Rahênanên Hîkerê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(2,17)= 2,322$; $p>0,05$].

Tablo 4.88. Li gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan yê Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
E. Naverok û Mijar	Lîse	2	3,7857	1,51523
	Lîsans	15	3,3714	0,61041
	Raserî Lîsans	3	2,7143	0,37796
	Sercem	20	3,3143	0,70231

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîseyê* de ($X=3,7857$), û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsansê* de ($X=2,7143$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.89. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
E. Naverok û Mijar	Navbera Koman	1,573	2	0,787	1,715	0,210
	Nava Koman	7,798	17	0,459		
	Sercem	9,371	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yên derbareyê Naverok û Mijarên Hîngerê de tu cudahiye watedar cih nagirin. [$F(2,17)= 1,715$; $p>0,05$].

Tablo 4.90. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyên Zimanî de:

Encamên Testa Kruskal Wallis

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs	X^2	p
F.Çar Şiyanweriyên Zimanî	Lîse	2	10,75	2	0,139	0,933
	Lîsans	15	10,70			
	Raserî Lîsans	3	9,33			
	Sercem	20				

Li gorî encamên di tabloyê de nêrînên mamosteyan yên li ser Çar Şiyanweriyên Zimanî ji hev cuda ne. Cudahî herî zêde di navbera *lîse* ($X=10,75$) û *raserî lîsans* ($X=9,33$) de heye. [$X^2(2,20)= 0,139$; $p>0,05$].

Tablo 4.91. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Asta Perwerdeyê	N	$\bar{x}$	Rs
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Lîse	2	4,5625	0,44194
	Lîsans	15	3,7667	0,31997
	Raserî Lîsans	3	3,6667	0,26021
	Sercem	20	3,8313	0,39586

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de li gorî asta perwerdeyê herî zêde di koma *lîse* de ($X=4,5625$), û navinciya herî kêr jî di koma *raserî lîsansê* de ($X=3,6667$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.92. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Navbera Koman	1,213	2	0,607	5,846	0,012
	Nava Koman	1,764	17	0,104		
	Sercem	2,977	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de cudahî heye. [$F(2,17)= 5,846$; $p<0,05$]. Ji bo diyarkirina van cudahiyan rêbaza Testa Scheffé hatiye bikaranîn.

Tablo 4.93. Li Gorî Asta Perwerdeyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbarweyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de: Encama Testa Scheffé

Kategorî	Asta Perwerdeyê	Navbira Asta Perwerdeyê	Ferqa Navbera Navinciyan	Şaşiya Standart	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Lîse	Lîsans	0,79583*	0,24249	0,015
		Raserî Lîsans	0,89583*	0,29406	0,025
	Lîsans	Lîse	-0,79583*	0,24249	0,015
		Raserî Lîsans	0,10000	0,20373	0,887
	Raserî Lîsans	Lîse	-0,89583*	0,29406	0,025
		Lîsans	-0,10000	0,20373	0,887

Li gorî tabloyê di navbera koma *lîse*, *lîsans* û *raserî lîsans* de li gorî kategoriya Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de, nêrînên mamosteyan bi awayekî watedar ji hev cuda dibin ($p<0,05$). Ev cudahî li lehê koma *lîsê* de ye. Lê dîsa li gorî tabloyê tu cudahiyên watedar di navbera komên *lîsans* û *raserî lîsans* de cih nagirin. ($p>0,05$).

4.2.11. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiye Cudahiya Navbera Nêrînên Mamosteyan Derbareyê Hemû Kategoriyên *Hînkê* de

Ji 20 beşdaran şeş kes di nava koma *1-3 sal* de; neh kes di nava koma *4-7 sal* de; sê kes di nava koma *7-10 sal* de; û du kes jî di nava koma *10 sal û zêdetir* de cih digirin. Li gorî encama hemû kategoriyên *Hînkê* cudahiyên di navbera koman de li gorî îstatîstîkê watedar nînin ($p>0,05$). Li jêrîn tabloyên nirxên nêrînên mamosteyan ên derbareyê hemû kategoriyên *Hînkê* hatine pêşkeşkirin.

Tablo 4.94. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
A.Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	1-3 Sal	6	3,2333	0,54650
	4-7 Sal	9	2,7667	0,61644
	7-10 Sal	3	3,3333	0,40415
	10 Sal û zêdetir	2	3,1000	0,70711
	Sercem	20	3,0250	0,58568

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 7-10 sal de ($\bar{x}=3,3333$), û navinciya herî kêr jî di koma 4-7 sal de ($\bar{x}=2,7667$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.95. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
A. Dîzayn û Plansaziya Hîngerê	Navbera Koman	1,158	3	0,386	1,152	0,359
	Nava Koman	5,360	16	0,335		
	Sercem	6,518	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên komên mamosteyan yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 1,152$; $p>0,05$]

Tablo 4.96. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
B.Pêşkeşiya Rêzimanê	1-3 Sal	6	3,2381	0,83625
	4-7 Sal	9	2,7302	0,57341
	7-10 Sal	3	3,4286	0,24744
	10 Sal û zêdetir	2	2,8571	0,80812
	Sercem	20	3,0000	0,66845

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 7-10 sal de ($X=3,4286$), û navinciya herî kêr jî di koma 4-7 sal de ($X=2,7302$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.97. Li gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Pêşkeşiya Rêzimanê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
B.Pêşkeşiya Rêzimanê	Navbera Koman	1,587	3	0,529	1,226	0,333
	Nava Koman	6,902	16	0,431		
	Sercem	8,490	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yê derbareyê Dîzayn û Plansaziya Hîngerê de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 1,226$; $p>0,05$].

Tablo 4.98. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
C.Zimanê Pirtûkê	1-3 Sal	6	3,2564	0,50948
	4-7 Sal	9	3,0256	0,31246
	7-10 Sal	3	2,9487	0,16013
	10 Sal û zêdetir	2	2,7692	0,21757
	Sercem	20	3,0577	0,37175

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Zimanê Pirtûkê de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 1-3 sal de ($X=3,2564$), û navinciya herî kêr jî di koma 10 sal û zêdetir de ($X=2,7692$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.99. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Zimanê Pirtûkê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
C. Zimanê Pirtûkê	Navbera Koman	0,448	3	0,149	1,098	0,379
	Nava Koman	2,178	16	0,136		
	Sercem	2,626	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yên derbareyê Zimanê Pirtûkê de tu cudahiye watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 1,098$; $p>0,05$].

Tablo 4.100. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan yên Derbareyê Rahênanên Hîngerê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
D. Rahênanên Hîngerê	1-3 Sal	6	3,1458	0,38864
	4-7 Sal	9	3,2500	0,29315
	7-10 Sal	3	3,0417	0,31458
	10 Sal û zêdetir	2	3,1250	0,08839
	Sercem	20	3,1750	0,30457

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Rahênanên Hîngerê de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 4-7 sal de ($X=3,2500$), û navinciya herî kêr di koma 7-10 sal de ($X=3,0417$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê ve hatiye pîvan.

Tablo 4.101. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Rahênanên Hîngerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
D. Rahênanên Hîngerê	Navbera Koman	0,114	3	0,038	0,369	0,776
	Nava Koman	1,648	16	0,103		
	Sercem	1,763	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yên derbareyê Rahênanên Hîngerê de tu cudahiye watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 0,369$; $p>0,05$].

Tablo 4.102. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Pirtûkê de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
E. Naverok û Mijarên Hîkerê	1-3 Sal	6	3,3095	0,58844
	4-7 Sal	9	3,2381	0,85714
	7-10 Sal	3	3,7143	0,65465
	10 Sal û zêdetir	2	3,0714	0,50508
	Sercem	20	3,3143	0,70231

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemetîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 7-10 sal de ($X=3,7143$), û navinciya herî kêr jî di koma 10 sal û zêdetir de ($X=3,0714$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.103. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
E. Naverok û Mijarên Hîkerê	Navbera Koman	0,650	3	0,217	0,398	0,756
	Nava Koman	8,721	16	0,545		
	Sercem	9,371	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yê derbareyê Naverok û Mijarên Hîkerê de tu cudahiya watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 0,398$; $p>0,05$].

Tablo 4.104. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyawerîyan de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
F.Çar Şiyawerî	1-3 Sal	6	2,9048	0,26599
	4-7 Sal	9	2,5397	0,96832
	7-10 Sal	3	2,1429	0,42857
	10 Sal û zêdetir	2	2,5714	0,40406
	Sercem	20	2,5929	0,71093

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Çar Şiyanweriyên zimanî de li gorî tecrûbeya mamostetiyê herî zêde di koma 1-3 sal de ($X=2,9048$) de, û navinciya herî kêr jî di koma 7-10 sal de ($X=2,1429$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.105. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Çar Şiyanweriyan de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
F. Çar Şiyanwerî	Navbera Koman	1,218	3	0,406	0,774	0,525
	Nava Koman	8,385	16	0,524		
	Sercem	9,603	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên mamosteyan yê derbareyê Çar Şiyanweriyên zimanî de tu cudahiyên watedar cih nagirin. [$F(3,16)= 0,774$; $p>0,05$].

Tablo 4.106. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Îstatîka Teswîrî

Kategorî	Tecrûbeya Mamostetiyê	N	$\bar{x}$	Rs
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	1-3 Sal	6	3,6250	0,20917
	4-7 Sal	9	4,0278	0,44973
	7-10 Sal	3	3,7500	0,21651
	10 Sal û zêdetir	2	3,6875	0,61872
	Sercem	20	3,8313	0,39586

Li gorî tabloyê, navinciya arîtemêtîk ya nêrînên mamosteyan ya derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de li gorî asta kurê herî zêde di koma 4-7 sal de ($X=4,0278$), û navinciya herî kêr jî di koma 1-3 sal de ($X=3,6250$) cih digire. Watedarbûna vê cudahiya di navbera navinciyan de bi rêbaza testa Anova'yê hatiye pîvan.

Tablo 4.107. Li Gorî Tecrûbeya Mamostetiyê Nêrînên Mamosteyan ên Derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyaran de:

Encamên Testa Anova'yê

Kategorî	Jêdera Varyansê	Sercema Kareyan	Ps	Navinciya Kareyan	F	p
G. Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Navbera Koman	0,664	3	0,221	1,531	0,245
	Nava Koman	2,313	16	0,145		
	Sercem	2,977	19			

Li gorî tabloyê di navbera nêrînên xwendekaran yê derbareyê Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar de tu cudahiyan watedar cih nagirin. $[F(3,16)= 1,531; p>0,05]$.

ENCAMÊN XEBATÊ Û NÎQAŞ

Di vê beşê de, li ber daneyên ji tetbîqa pirsyarnamayan derketîne em ê encamên xebatê û pêşniyarên xwe bo mamoste, xwendekar amadekarên hînkêrên zimanî pêşkeş bikin.

Armanca me di vê xebatê de ew bû ku, li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyên ku *Hînkêrê* (asta yekemîn, asta duyemîn, asta sêyemîn) ji bo hînbûn û hînkirina kurdî (kurmancî) wek pirtûka dersê bi kar tînin, nirxandineke giştî bikin. Li vê derê encamên ji vê xebatê derketinê holê em ê li gorî guherbarî (variable) û kategoriyan analîz bikin û ji bo xebatên wêdetir û berfirehtir çend pêşniyazên xwe pêşkeş bikin.

Navinciya nêrînên xwendekaran, ji navinciya nêrînên mamosteyan erênîtir e ji bo kategoriya ewil. Ango li gorî nêrînên xwendekaran *Hînkêr* ji aliyê *dîzayn û plansaziyê* ve serkeftî ye, lê li gorî nêrînên mamosteyan piçekê serkeftî ye. Sedemê vê cudahiya di navbera nêrînên her du koman de, dikare wiha bê şîrovekirin: Dibe ku xwendekar ji pirtûkên hînkirina zimanî yê di bazarê de cih digirin nehaydar in û ji ber vê yekê jî li gorî wan *Hînkêr* ji aliyê *dîzayn û plansaziyê* ve gelekî serkeftî ye. Lê belê dibe ku haya mamosteyan ji pirtûkên din ên hînkirina kurdî û hînkirina zimanên biyanî hebe û wan li gorî danberhevekê *Hînkêr* ew çend jî serkeftî ne dîtibe. Xebateke ku ji aliyê Taylan¹³⁸ ve li ser hînkêrên zimanê inglîzî hatiye çêkirin jî derdixe holê ku nêrînên mamoste û xwendekaran ên derbareyê kategoriyan nirxandinê gelek ji hev cuda dibin. Ango gelek kategoriyan ku ji aliyê xwendekaran ve erênî hatine nirxandin, ji aliyê mamosteyan ve neyînî hatine dîtin.

Ji bo kategoriya duyem, anga *pêşkeşiya rêzimanê* navinciya bersivên xwendekaran li derûdora “rast e” ye. Lê navinciya nêrînên mamosteyan li derûdora “piçek rast e” ye. Dibe ku jîrekatiya mamosteyan a di pêşkeşiya rêzimanê de rê li ber vê navinciya bilind a nêrînên xwendekaran vekiribe. Ango mamosteyan bi vegotina xwe ve kêmasiya pêşkeşiya rêzimanê ji holê rakiribe û bi wî awayî *Hînkêr* ji aliyê *pêşkeşiya rêzimanê* ve ji bo xwendekaran serkeftî bûye.

---

¹³⁸ Halit Taylan, *An Evaluation of Breeze 9, the 9th Grade English Coursebook for Turkish Public High Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çanakkale Onsekiz Mart University, Institute of Educational Sciences, Çanakkale 2013. r.122.

Dîsa ji bo kategoriyên sêyem, çarem, pêncem û şeşem jî nêrînên xwendekar û mamosteyan jêk cuda dibin. Ji bo van hemû kategoriyan navinciyên nêrînên xwendekaran ji navinciyên nêrînên mamosteyan bilindtir in. Ango li gorî nêrînên xwendekaran *Hînger* ji aliyê van her çar kategoriyan ve serkeftî ye, lê belê mamoste bervajiyê vê difikirin. Dibe ku sedemê vê cudahiyê, wekî me bo kategoriya duyem jî anîbû ziman, jîrekatiya mamosteyan a di vegotinê de be. Ango dibe ku mamosteyan kêmasiyên ku berî dersê di *Hîngerê* de peyda kirine bi rêya adaptekirin û jinûvesazkirinê temam kiribin û bi wî awayî ve *Hînger* ji aliyê van kategoriyan ve xurtir kiribin. Ji ber vê yekê kêmasiyên ji aliyê mamosteyan ve hatine peyda kirin tu bandorên neyînî li ser xwendekaran nekirine û lewre navinciyên bersivên xwendekaran ên derbareyê van kategoriyan ji navinciya bersivên mamosteyan bilindtir derketine.

Ji bo kategoriya dawî, anga *Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar*, navinciya bersivên xwendekar û mamosteyan nêzî hev in. Ji 6 pirsên pirsyarnameya xwendekaran ên di vê kategoriyê de cih digirin navinciya 4 pirsan li derûdora “teqez rast e” ye; dîsa navinciya 4 pirsên vê kategoriya pirsyarnameya mamosteyan li derûdora “teqez rast e” ye. Ev her çar pirsên her du pirsyarnameyan jî derbareyê dewlemendkirina seta *Hîngerê* de ne. Dikare bê gotin ku li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyên beşdarî vê xebatê bûne *Hînger* a ku tenê ji pirtûka xwendekaran (student’s book) pêk tê bi zêdekirina pirtûka spartekan (workbook), pirtûka mamosteyan (teacher’s book) û qaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê ve divê bê temamkirin. Jixwe li gorî Cunningsworth¹³⁹ seteke hînkirina zimanî divê herî kêr ji du pirtûkan (pirtûka xwendekaran û ya mamosteyan) pêk bê. Di bin banê van nêrînan de dikare bê gotin ku ji bo ku bibe seteke kamil a hînkirinê, pirtûka spartekan, pirtûka mamosteyan û materyalên guhdarîkirin û temaşekirinê jî divê li *Hîngerê* bên zêdekirin.

Li gorî guherbariya *zayendê* di navbera nêrînên xwendekaran ên derbareyê her heft kategoriyên nirxandinê tu cudahiyên watedar nînin. Ango nêrînên her du zayendên xwendekarên beşdar derbareyê kategoriyên nirxandinê de nêzîkî hev in. Lê belê li gorî *zayendê* di navbera nêrînên mamosteyan ên derbareyê *pêşkeşiya rêzimanê, çar şiyawerî û nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyar* de cudahiyên watedar hene. Di van hemû kategoriyan de cudahî li lehê zayenda *jin* de ye. Ango navinciya nêrînên

---

¹³⁹ Alan Cunningsworth, r.25.

mamosteyên jin ên derbareyê van kategoriyên navborî de ji navinciya mamosteyên mêr zêdetir e.

Li gorî guherbariya *temenî* ji bilî kategoriya ewil û ya dawî di navbera nêrînên komên xwendekaran de cudahî heye. Ji bo diyarkirina watedarbûna van cudahiyan ji *Testa Scheffé* sûd hate wergirtin. Li gorî encamên vê testê tu cudahiyên watedar nînin derbareyê kategoriyên *zimanê pirtûkê* û *rahênanan* de. Lê ji bo kategoriya *pêşkeşiya rêzimanê* di navbera nêrînên koma 21-30ê û koma 31-40ê de cudahî heye û ev cudahî li lehê koma 31-40ê de ye. Dibe ku sedemê vê yekê be; xwendekarên temen mezin bêtir girîngî daye pêşkeşiya rêzimanê û *Hînker* jî ji vî aliyê ve serkeftîtir dîtibe. Dîsa ji bo kategoriya *çar şiyanweriyên zimanî* nêrînên koma 20 û *jêrtir* û koma 21-30 ji hev cuda dibin û ev cudahî li lehê koma 20 û *jêrtir* de ye. Dikare sedemê vê yekê wiha bê şîrovekirin; xwendekarên temen biçûk bêtir girîngî daye çar şiyanweriyên zimanî û *Hînker* ji vî aliyê ve kêrhatîtir dîtibe. Li gorî *temenî* di navbera nêrînên mamosteyan de tu cudahiyên watedar nînin derbareyê hemû kategoriyan de. Ango dikare bê gotin ku nêrînên mamosteyan ên derbareyê kategoriyên nirxandinê li gorî temenî nêzikî hev in.

Li gorî guherbariya *asta perwerdeyê* ji bilî kategoriya *çar şiyanweriyên zimanî* di navbera nêrînên komên xwendekaran de tu cudahiyên watedar cih nagirin. Ji bo diyarkirina watedarbûna cudahiya derbareyê vê kategoriya navborî *Testa Scheffé* hat bikaranîn û li gorî emcamên vê testê tu cudahiyên watedar derneketin holê di navbera nêrînên koman de. Dîsa li gorî *asta perwerdeyê* ji bilî kategoriya *Nirxandina Dawî: daxwaz û pêşniyar* di navbera nêrînên komên mamosteyan de tu cudahiyên watedar cih nagirin. Ji bo diyarkirina cudahiya derbareyê vê kategoriyê dîsa ji *Testa Scheffé* sûd hatwe wergirtin. Li gorî encamên vê testa di navbera koma *lîseyê* û komên *lîsans* û *raserî lîsans* de cudahiyên watedar derketin holê û ev cudahî li lehê koma *lîse* de ne. Sedemê van cudahiyan dikare wiha bê şîrovekirin; mamosteyên ku asta perwerdeya wan nizm e bêtir bi awayekê ne objektîf ev kategoriya navborî nirxandiye û di dawiyê de ev nêrînên ji hev cuda derketine meydanê.

Li gorî guherbariya *asta kursê* di navbera nêrînên komên xwendekaran de tu cudahiyên watedar cih nagirin, anga nêrînên komên xwendekaran ên derbareyê hemû kategororiyan nêzikî hev in.

Dîsa li gorî guherbariya *tecrubeya mamostetiyê* di navbera nêrînên komên mamosteyan de tu cudahiyan watedar cih nagirin. Dikare bê gotin ku nêrînên hemû komên *tecrûbeya mamostetiyê* nêzikî hev in. Diyar e ku *tecrûbeya mamostetiyê* derbareyê hemû kategoriyên nirxandinê tu bandor nekirine li ser mamosteyên beşdarên xebatê.

Wek nêrîneke giştî li ser encamên xebatê dikare bê gotin ku li gorî hemû guherbariyên navinciya nêrînên xwendekaran ji navinciya nêrînên mamosteyan bilindtir e. Ango ji aliyê hemû kategoriyên xwe ve *Hînkêr* ji terefê xwendekaran ve serkeftîtir hatiye dîtin. Wekî me li jorî jî diyarkir ev nisbeta bilind nayê wê wateyê ku *Hînkêr* ji her aliyê ve serkeftî ye lewre dibe ku gelek tiştên cuda bandor li ser nêrînên xwendekaran kiribin û meyla wan ber bi erênîbûnê ve vegeandibin. Dîsa divê teqez bê diyarkirin ku nisbeta nizm a navinciya nêrînên mamosteyên beşdarên xebatê bi tena serê qedirnimîya *Hînkêrê* diyar nakin, lewre dibe ku gelek tiştên cuda bandor li ser wan nêrînên mamosteyan kiribin.

Berî qedandinê divê em dîsa bînin ser ziman ku agahî û daneyên xebata me berteng in ji ber wê yekê bi tu awayî, bi temamî ji bo nirxdayîna *Hînkêrê* têrê nakin. Analîz û encamên me tenê temsîlker in, tenê meyl û nêrînên sereke temsîl dikin ne ku hemû bikarhênerên *Hînkêrê*. Xebata me tenê li bin banê çar guherbariyên (variable) hewl da ku *Hînkêrê* li gorî nêrînên xwendekar û mamosteyan ji aliyê heft kategoriyên ve binirxîne. Dibe ku hinek xebatên berfirehtir li ser hin kategoriyên cuda bên kirin û encamên cuda jî ji wan xebatan derbikevin.

ÇAVKANÎ

Açar, Zafer: “Nirxandina Qismê Kurmancî ya Kitêba Dersa Kurdî ya Hilbijartî ya Pola 5.” *Nûpelda*, j.16. 2014.

Akiş, Sabriye: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, Teza lîsansa bilind a neçapbûyî, Hacettepe University Institute of Social Sciences. Ankara 2006.

Aksan, Doğan: *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara 2015

Ansary, Hasan and Esmat Babaii: “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> , (ketina malperê 10.12.2014.)

Arıkan, Güncel: *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Time For English, Grade 4 Teachers' And Students' Views*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çukurova University Institute of Social Sciences. Adana 2008.

Atkins, Andrew: “An evaluation of the coursebook used for Oral Communication One at a privately funded senior high school in Japan.” <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/atkins3.pdf>, (ketina malperê 05.01.2015.)

Awasthi, Jai Raj :“Textbook and its evaluation” *Journal of NELTA*, c.11, j.1-2, October 2006.

Aydemir, Mesut: *The Role of Coursebook Evaluation in Foreign Language Education in Turkey*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Uludag University Institute of Social Sciences. Bursa 2002.

Büyüközütürk, Şener: *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara 2010.

Byrd, P.; “Textbooks: Evaluation for Selection and Analysis for Implementation.” *Teaching English as a Second or Foreign Language*”, ed. Marianne Celce-Murcia, Boston. vgz. Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences. Ankara 2006.

Richards, Jack C.: *Curriculum Development in Language Teaching*, Cambridge University Press, 2001.

Can, Abdullah: *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2013.

Cunningsworth, Alan: *Evaluating and Selecting EFL Teaching Material*, Heinemann, London 1984. vgz. Deniz Özeş, *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Spot on, Grade 8 from Student’s and Teacher’s Perspectives*. (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Uludag Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2012.

Cunningsworth, Alan: *Choosing your Coursebook*, Macmillan Heinman, Oxford 1995.

Çakmak, Melek: “Yabancı Dil Öğretimi”, *Konuları Ders Kitabı İncelem Klavuzu/Yabancı Dil 4-8*, ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

Derînce, M.Şerîf: “Amadekirina materyalên hînkariyê û rola wan” *Zend*, Payîz 2008. rr. 75-79.

Dougill, John: “Not so obvious”, *ELT Textbooks and Materials: Problems in Evaluation and Development (ELT Documents 126)*. ed. Leslie E. Sheldon, Modern English Publications/The British Council, Oxford 1987. r.38 vgz. Güncel Arıkan: *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Time For English, Grade 4 Teachers’ And*

Students' Views, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çukurova University Institute of Social Sciences, Adana 2008.; Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

Gabrielatos, Costas: "Shopping at the ELT Market: Principled Decisions and Practices", *U.S Department of Education, Educational Resources Information Center (ERIC)*, 2000.

Genesee, Fred: "Evaluation", *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter & David Nunan, Cambridge University Press, 2001.

Grant, Neville: *Making the Most of Your Coursebook*, Longman, London 1987. vgz. Güncel Arıkan: *Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Time For English, Grade 4 Teachers' And Students' Views*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çukurova University Institute of Social Sciences, Adana 2008.

Griffiths, Carol: "Evaluating materials for teaching English to adult speakers of other languages". *ELT Forum* c.33 h.3, 1995, r.50. <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/E-USIA/forum/vols/vol33/no3/p50.htm>. (ketina malperê 12.12.2014.)

Harmer, Jeremy: *How to Teach English: An Introduction to the Practice of English Language Teaching*, Longman, 2001.

<http://www.oxforddictionaries.com/> "textbook" & "coursebook", (ketina malperê 29.12.2014.)

Hutchinson, Tom: "What's underneath? An interactive view of materials evaluation." *ELT Textbooks and Materials: Problems in Evaluation and Development (ELT Documents 126)*. ed. Leslie E. Sheldon, Modern English Publications/The British

Council, Oxford 1987. vgz. Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

Hutchinson, Tom; Torres, Eguene: “The textbooks as an agent of change”, *ELT Journal*, 1994. j.48, r.315-328. vgz. Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

İlköğretim Okulları Ders Kitaplarının Değerlendirmesi, MEB, Ankara, 2008.

İnal, Bülent: “Coursebook Selection Process and Some of the Most Important Criteria to be Taken into Consideration in Foreign Language Teaching”, *Journal of Arts and Sciences*, h.5, Mayıs 2006. <http://jas.cankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/jas5/03-bulent.pdf> (ketina malperê 30.12.2014)

Îzolî D.: *Ferheng*, Weşanên Deng, Amed, 2011

Karağaçlı, Mustafa: *Mesleki Eğitim ve Teknoloji Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

Khalili, Mesoud & Hojat Jodai: “ Evaluation of Worldview Textbooks; Textbooks Taught at a Military University”, 2012. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED529148.pdf> (ketina malperê 05.01.2015.)

Küçükahmet, Leyla (ed): *Konualanı Ders Kitabı İncelem Klavuzu/Yabancı Dil 4-8*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

Litz, David: “Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study.” *Asaian EFL Journal*, 2005. ji http://www.asian.efl-journal.com/Litz_thesis.pdf.

vgz. Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

Masahura, Hitomi; Tomlinson, Brian: “Materials for General English”, *English Language Learning Materilas*, ed. Brian Tomlinson, Continuum, New York, 2008.

McDonough, Jo; Christopher Shaw: *Materials and Methods in ELT: A Teacher’s Guide*, Blackwell, Oxford, 1993 r.63 vgz. Petter, Wolfgang: *A Coursebook Evaluation*, 2000.<http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf>, (ketina malperê 20.12.2014.)

McDonough, Jo; Shaw, Christopher: *Materials and Methods in ELT: A Teacher’s Guide*, Blackwell, Oxford, 1993. vgz. Wolfgang Petter, *A Coursebook Evaluation*, 2000.<http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> . (ketina malperê 20.12.2014.)

O’Neill, Richard: “Are textbooks symtompms of a disease”, *Practical English teaching*, September 1993, p.12 vgz Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, Teza lîsansa bilind a neçapbûyî, Hacettepe University Institute of Social Sciences. Ankara 2006.

Oruç,Nesrin; Berna Yavuz: “Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitabı Seçimi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.6, j.27, Yaz 2013.

Özeş, Deniz: *Textbook Evaluation in Foreign Language Teching: Spot on, Greade 8 from Student’s and Teacher’s Perspectives*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Uludag Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2012.

Petter, Wolfgang: *A Coursebook Evaluation*, 2000. r.8-10.
<http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/petter3.pdf> (ketina malperê 20.12.2014.)

Pingel, Falk: *Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltme Rehberi –Unesco*”, Tarih Vakfı Yayınları, 2004.

Rea-Dickins, Pauline, Kevin Germanine: *Evaluation*, Oxford University Press, 1992.

Sarıçoban, Arif: *Instructional Technologies and Material Design for Foreign Language Teaching*, Anı Yayıncılık, Ankara 2006.

Sheldon, Leslie E.: “Evaluating ELT Textbooks and Materials”, *ELT Journal*, 42/4 October, rr. 237-246.

Skierso, Alexandra: “Textbook selectoin and evaluation ” Teaching English as a second or foreign language, ed. Marianne Celce-Murcia, Boston. r.432-453. vgz Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

Tan, Samî, Ronayî Onen, Mevlût Aykoç, Sadik Varli: *Hîsker Asta Yekemîn/Duyemîn/Sêyemîn*, Enstitûya Kurdî ya Stenbolê, 2013.

Taylan, Halit: *An Evaluation of Breeze 9, the 9th Grade English Coursebook for Turkish Public High Schools*, , (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Çanakkale Onsekiz Mart University, Institute of Educational Sciences, Çanakkale 2013.

Tomlinson, Brian: “Materials development”, *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter& David Nunan, Cambridge University Press, 2001.

Tomlinson, Brian: “Language Acquisition and Language Learning Materials”, *English Language Learning Materilas* ed. Brian Tomlinson, Continuum, New York 2008.

Tomlinson, Brian: “Materials development”, *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*, ed. Roland Carter& David Nunan, Cambridge University Press, 2001.

Tucker, Alan: “Evaluating beginning textbooks” *English Teaching Forum*, 1975, h. 13, 355-361. vgz. Hasan Ansary and Esmat Babaii, “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” *The Internet TESL Journal* <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014)

Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, “ders kitabı” <http://www.tubaterim.gov.tr/> (ketina malperê 29.12.2014.)

Ur, Penny: *A course in language teaching*, Cambridge University Press, 1996. vgz. Sabriye Akış: *A Comparative Study of Coursebook Evaluation and Selection Principles of EFL Teachers at State and Private Schools*, (Teza lîsansa bilind a neçapbûyî), Hacettepe University Institute of Social Sciences, Ankara 2006.

White, Andrew: “Evaluation of a ELT Coursebook Based on Criteria Designed by McDonough and Shaw.” <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/sylabusandmaterials/AWhiteCOURSEBOOKEVALUATIONsyllmat.pdf> (ketina malperê 02.01.2015.)

Williams, David: “Developing criteria for textbook evaluation” *ELT Journal*, 37(3), 251-255 vgz. Hasan Ansary and Esmat Babaii, “Universal Characteristics of EFL/ESL Textbooks: A Step Towards Systematic Textbook Evaluation” <http://iteslj.org/Articles/Ansary-Textbooks/> (ketina malperê 10.12.2014.)

Zgusta, Ladislav: “Sunuş: Dil, Ulus ve Azınlık Statüsü”, Amir Hassanpour, *Kürdistan’da Milliyetçilik ve Dil 1918-1985*, wer. İbrahim Bingöl, Cemil Gündoğan, Weş. Avesta, İstanbul, 2005.

PÊVEK 1

PIRSYARNAMEYA XWENDEKARAN

I. AGAHDARÎ

Ev pirsyarname ji bo nirxandina pirtûkên hînkirina zimanê kurdî, Hînger (asta yekemîn, asta duyemîn, asta sêyemîn)ê hatiye amadekirin. Ev form bi temamî ji heft beşan pêk tê. Beşa yekem derbarê *Dîzayn û plansaziya pirtûkê* de, beşa duyem derbarê *pêşkeşkirina rêzimanî* de, beşa sêyem derbarê *zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin* de, beşa çarem derbarê *rahênanan* de, beşa pêncem derbarê *naverok û mijarê* de, beşa şeşem derbarê *çar şiyaweriyên* de û beşa heftem derbarê *nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyaran* de ye û pirs li gorî van hatine amadekirin.

Agahiyên ku dê ji vê pirsyarnameyê bîn wergirtin, dê di tezeke mastirê dê bîn bikaranîn. Ji kerema xwe pirsan bi baldarî bixwînin û hemberî wan bi nîşaneyê (X) yê dagirin.

Ji bo alîkariya we spasdar im.

II. AGAHİYÊN ŞEXSÎ

1. **Zayend :** Jin Mêr
2. **Temen:** 20 û jêrtir: 21-30: 31-40: 41-50: 51 û jortir:
3. **Asta Perwerdehiyê:** Seretayî Navîncî Lîse: Lîsans Raserî Lîsans:
4. **Asta Qursê:** Asta Yekemîn: Asta Duyemîn: Asta Sêyemîn:

III. FORMA NIRXANDINA PIRTÛKA DERSÊ

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e
A- Dîzayn û Plansaziya Pirtûkê					
1- Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike					
2- Wêne û xêzên pirtûkê bala min dikêşin					
3- Grafîk û şemayên pirtûkê agahiyên kêrdar didin					
4- Di her unîteyê de bêjeyên nû hîn dibim					
5- Bi riya test û ezmûnên biçûk ez dikarim hînbûnên xwe bipîvim					
6- Ez dikarim bi tena serê xwe ji pirtûkê sûd wergerim					
7- Pirtûk gorî pêwistiyên min hatiye amadekirin					
B- Pêşkeşkirina Rêzimanî					
8- Di pirtûkê de têra pêwistiyên min rêziman tê dayîn					
9- Rêziman li gorî asta min ji hêsanê ber bi zorê ve diçe					
10- Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tîn dubarekirin					
11- Di pirtûkê de vegotin/pêşkeşiya mijarên rêzimanê kêrdar e					
12- Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tîn pêşkeşkin					
13- Rahênanên ji bo rêzimanî têra hînkirina mijaran hene					
14- Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanî hêsan dike					

C- Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	Qet ne rast e	Ne rast e	Pîçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e
15- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane					
16- Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye					
17- Zimanê pirtûkê li gorî asta min e					
18- Devoka pirtûkê dişibe devoka min					
19- Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin					
20- Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye					
21- Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan têra min hene					
22- Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin					
23- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên dubarekirin					
24- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên bikaranîn					
D- Rahênanên Hînkêrê					
25- Rahênanên di pirtûkê de bala min dikêşin					
26- Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn					
27- Rahênanên di pirtûkê de gorî asta min in					
28- Rahênanên di pirtûkê bikaranîna zimanî hêsan dîke					
29- Rahênanên Hînkêrê di warê çar şîyanweriyên zimanî (xwendin, nivîsandin, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in					
30- Di pirtûkê de beşeke serbixwe ya rahênanan heye					
31- Rahênanên di pirtûkê de tenê aliyekî çar şîyanweriyan pêşdixin					
32- Rahênanên di pirtûkê de tenê ji bo xebata serbixwe guncav in					
33- Em (xwendekar) dikarin bi du duye yan jî bi kom rahênanan çêbikin					
34- Rahênan bersivên yekser dixwazin					
35- Bi riya rahênanan ez berhemên afirînerî derdixim holê					

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Tegez Rast e
E- Naverok û Mijar					
36- Naverok û mijarên Hînkerê li gorî pêdivî û armancên min in					
37- Naverok û mijarên di pirtûkê de bala min dikêşin					
38- Di pirtûkan de mijarên cuda cuda hene					
39- Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî					
40- Naverok û mijarin pirtûkê derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin min					
41- Di nava naverok û mijarên Hînkerê de mînakên ji jiyana rojane hene					
F- Çar Şiyanwerî					
42- Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye					
43- Pirtûk bi piranî girîngiyê dide şiyanweriya ku ez pêdivî me					
44- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya xwendinê					
45- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya nivîsandinê					
46- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya axaftinê					
47- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya guhdarîkirinê					
48- Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cî digirin					

G- Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçekê Rast e	Rast e	Teqez Rast e
49- Pirtûk kurmanciyê bi min dide hezkirin					
50- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêzimanê					
51- Ez dixwazim naverok û mijarên balkêştir hebin di pirtûkê de					
52- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide çar hunerwariyên zimanî					
53- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya					
54- Digel pirtûkê, qaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya					

Ji bo beşdariya we spasdar im.

Şehmuz KURT
Vekoler

PÊVEK 2

PIRSYARNAMEYA MAMOSTEYAN

I. AGAHDARÎ

Mamosteyên rêzdar,

Ev pirsyarname ji bo nirxandina pirtûkên hînkirina zimanê kurdî, Hînger (asta yekemîn, asta duyemîn, asta sêyemîn)ê hatiye amadekirin. Ev form bi temamî ji heft beşan pêk tê. Beşa yekem derbarê *dîzayn û plansaziya pirtûkê* de, beşa duyem derbarê *pêşkeşkirina rêzimanî* de, beşa sêyem derbarê *zimanê pirtûkê û bêjeyên hatine hilbijartin* de, beşa çarem derbarê *rahênanan* de, beşa pêncem derbarê *naverok û mijarê* de, beşa şeşem derbarê *çar şiyaweriyên* de û beşa heftem derbarê *nirxandina dawî: daxwaz û pêşniyaran* de ye û pirs li gorî van hatine amadekirin.

Agahiyên ku dê ji vê pirsyarnameyê bî wergirtin, dê di tezeke mastirê dê bî bikaranîn. Ji kerema xwe pirsan bi baldarî bixwînin û hemberî wan bi nîşaneyê (X) yê dagirin.

Ji bo alîkariya we spasdar im.

II. AGAHİYÊN ŞEXSÎ

- 1- **Zayend:** Jin: Mêr:
- 2- **Temen:** 20 û jêrtir: 21-30: 31-40: 41-50: 51 û jortir:
- 3- **Asta Perwerdehiyê:** Seretayî Navincî: Lîse: Lîsans: Raserî Lîsans:
- 4- **Tecrûbeya Mamostetiyê:** 1-3 Sal: 4-7 Sal: 7-10 Sal: 10 + Sal:

III. FORMA NIRXANDINA PIRTÛKA DERSÊ

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçeke Rast e	Rast e	Tegez Rast e
A. Dîzayn û Plansaziya Pirtûkê					
1- Pirtûk bi giştî qala naverok, ders û armancên xwe dike					
2- Pirtûk xwedî planeke zelal e					
3- Di pirtûkê de wêne û xêzên balkêş hene					
4- Grafîk û şemayên pirtûkê agahiyên bikêr didin					
5- Pirtûk xwedî listeya bêjeyên bijarte û nû ye					
6- Di pirtûkê de beşên test û ezmûnên biçûk hene					
7- Di pirtûkê de rahênanên balkêş û serkeftî hene					
8- Xwendekar dikarin bi tenê serê xwe jî ji pirtûkê sûd wergerin					
9- Di pirtûkê de rê û rêbazên cuda yê hînkirinê hatine bikaranîn					
10- Pirtûk li gorî pêwistiyên xwendekaran hatiye amadekirin					
B- Pêşkeşkirina Rêzimanî					
11- Di pirtûkê de têra pêwistiyên xwendekaran rêziman tê dayîn					
12- Rêziman li gorî asta xwendekaran ji hêsanî ber bi zorê ve diçe					
13- Di unîteyên cuda de heman mijarên rêzimanê tên dubarekirin					
14- Di pirtûkê de vegotina/pêşkeşiya mijarên rêzimanê bikêr e					
15- Di pirtûkê de mijarên rêzimanê bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin					
16- Rahênanên ji bo rêzimanê têra hînkirina mijaran hene					
17- Mijarên rêzimanê bikaranîna zimanî hêsan dikin					

C- Zimanê Pirtûkê û Bêjeyên Hatine Hilbijartin	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçêke Rast e	Rast e	Teqez Rast e
18- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê rojane					
19- Zimanê pirtûkê zimanekî çêkirî ye					
20- Zimanê pirtûkê li gorî asta xwendekaran e					
21- Di pirtûkê de yek devoka kurmancî hatiye bikaranîn					
22- Zimanê pirtûkê dişibe zimanê medyayê					
23- Devoka pirtûkê dişibe devoka min					
24- Bêjeyên di pirtûkê de hatine bikaranîn bi zanebûnî hatine hilbijartin					
25- Di pirtûkê de bêje bi awayekî balkêş tên pêşkeşkirin					
26- Di pirtûkê de beşa hînkirina bêjeyên nû heye					
27- Rahênanên ji bo hînkirina bêjeyan hene					
28- Di pirtûkê de bêjeyên nû bi rêbazên cuda cuda ve tên pêşkeşkirin					
29- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên dubarekirin					
30- Bêjeyên di unîteyekê de hatine bikaranîn di unîteyên li pey de tên bikaranîn					
D- Rahênanên Hîngerê					
31- Rahênanên di pirtûkê de bala xwendekaran dikêşin					
32- Di pirtûkê de şeweyên cuda yên rahênanan hatine bikaranîn					
33- Rahênanên di pirtûkê de li gorî asta xwendekaran in					
34- Rahênanên di pirtûkê de bikaranîna zimanî hêsan dikin					
35- Rahênan di warê çar şiyanweriyên zimanî (xwendin, nivîsîn, guhdarîkirin û axaftin) de alîkar in					
36- Rahênanên di pirtûkê de tenê ji aliyekî çar şiyanweriyan pêşdixin					

	Qet ne rast e	Ne rast e	Piçeke Rast	Rast e	Teqez Rast e
37- Xwendekar dikarin bi du kesane jî bi kom rahênanan çêbikin					
38- Rahênan bersivên yekser dixwazin					
39- Bi riya rahênanan xwendekar berhemên afirînerî derdixin holê					
40- Ez dikarim rahênanan li gorî asta xwendekaran adapte bikim					
41- Ez gelek caran pêdivî bi adaptasyona rahênanan dibim					
E- Naverok û Mijar					
42- Naverok û mijarên Hîngerê li gorî pêdivî û armancên xwendekaran in					
43- Naverok û mijarên di pirtûkê de bala xwendekaran dikêşin					
44- Di pirtûkê de mijarên cuda cuda hene					
45- Naverok û mijar ferq û cudatîyê naxin navbera zayendên civakî					
46- Naverok û mijarên hîngerê derbareyê çanda kurdî de agahiyan didin					
47- Di nava naverok û mijarên hîngerê de mînakên ji jiyana rojane hene					
48- Naverok û mijarên Hîngerê hûnandî ne					
F- Çar Şiyanwerî					
49- Di pirtûkê de di navbera çar şiyanweriyan de hevsengiyek heye					
50- Pirtûk bi piranî girîngiyê dide wê şiyanweriya ku pêdiviya xwendekaran pê heye					
51- Pirtûk têra xwe girîngiyê dide şiyanweriya xwendinê					
52- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya nivîsînê					
53- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya axaftinê					
54- Pirtûk bêtir girîngiyê dide şiyanweriya guhdarîkirinê					

55- Di pirtûkê de rahênanên derbareyê dengsazî û kirpandinê de cih digirin					
G- Nirxandina Dawî: Daxwaz û Pêşniyar					
56- Pirtûk bi giştî ji bo hînkirina kurdî (kurmancî) guncav e					
57- Pirtûk bi giştî xwedî metodolojiyeke hînkirina ziman e					
58- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide rêzimanî					
59- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide naverok û mijaran					
60- Ez dixwazim pirtûk bêtir girîngiyê bide çar şivanweriyên ziman					
61- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka mamosteyan jî heba dê baştir bûya					
62- Digel pirtûka xwendekaran, pirtûka spartekan/rahênanan heba dê baştir bûya					
63- Digel pirtûkê, kaset û CDyên guhdarîkirin û temaşekirinê hebana dê baştir bûya					

Ji bo beşdariya we spasdar im.

Şehmuz KURT
Vekoler

PÊVEK 3

Analîza Pêbaweriya Pirsyarnameya Xwendekaran û Korelasyona Giştî ya Xalan

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,974	,973	54

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P1	197,31	1115,293	,816	.	,973
P2	197,31	1110,936	,735	.	,973
P3	197,34	1115,305	,770	.	,973
P4	197,10	1109,596	,769	.	,973
P5	197,07	1128,924	,587	.	,974
P6	197,69	1130,507	,481	.	,974
P7	197,69	1106,293	,788	.	,973
P8	197,48	1103,687	,763	.	,973
P9	197,62	1124,887	,585	.	,974
P10	197,52	1112,616	,681	.	,974
P11	197,28	1122,207	,746	.	,973
P12	197,48	1113,759	,738	.	,973
P13	197,38	1114,387	,746	.	,973
P14	197,17	1122,933	,672	.	,974
P15	197,79	1165,527	-,029	.	,975

P16	197,83	1126,648	,453 .	,974
P17	197,41	1112,537	,740 .	,973
P18	197,86	1150,266	,189 .	,975
P19	197,31	1129,365	,638 .	,974
P20	197,28	1119,778	,751 .	,973
P21	197,76	1104,833	,789 .	,973
P22	197,48	1112,044	,827 .	,973
P23	197,69	1115,079	,710 .	,973
P24	197,45	1112,256	,766 .	,973
P25	197,28	1108,564	,834 .	,973
P26	197,72	1107,350	,775 .	,973
P27	197,52	1096,901	,850 .	,973
P28	197,07	1116,995	,879 .	,973
P29	197,24	1114,975	,718 .	,973
P30	197,66	1120,234	,557 .	,974
P31	197,72	1110,707	,752 .	,973
P32	197,86	1112,480	,717 .	,973
P33	197,52	1119,687	,764 .	,973
P34	197,52	1143,830	,342 .	,974
P35	197,72	1108,564	,810 .	,973
P36	197,55	1113,542	,763 .	,973
P37	197,24	1110,761	,812 .	,973
P38	197,00	1129,214	,813 .	,973
P39	197,31	1140,722	,325 .	,975

P40	196,97	1134,320	,546 .	,974
P41	196,76	1155,333	,190 .	,975
P42	197,59	1127,394	,695 .	,974
P43	197,62	1128,244	,533 .	,974
P44	197,52	1119,473	,733 .	,973
P45	197,55	1118,470	,618 .	,974
P46	197,66	1118,734	,680 .	,974
P47	198,03	1106,463	,746 .	,973
P48	197,90	1112,525	,722 .	,973
P49	197,24	1104,190	,776 .	,973
P50	197,52	1107,973	,686 .	,974
P51	196,69	1160,079	,095 .	,975
P52	196,79	1155,527	,161 .	,975
P53	196,72	1167,421	-,076 .	,975
P54	196,52	1157,473	,177 .	,974

PÊVEK 4

Analîza Pêbaweriya Pirsyarnameya Mamosteyan û Korelasyona Giştî ya Xalan

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,949	,935	68

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P1	213,50	743,000	,164 .		,951
P2	212,75	736,250	,780 .		,948
P3	213,25	716,917	,777 .		,947
P4	213,00	715,333	,773 .		,947
P5	214,00	738,000	,616 .		,948
P6	214,00	712,667	,824 .		,947
P7	213,25	740,250	,317 .		,949
P8	213,75	758,250	-,028 .		,951
P9	213,75	736,250	,780 .		,948
P10	213,75	710,917	,898 .		,946
P11	213,00	733,333	,768 .		,948
P12	213,25	740,250	,317 .		,949
P13	213,50	737,000	,451 .		,948
P14	213,25	674,250	,908 .		,946

P15	214,50	739,667	,390 .		,949
P16	213,75	668,250	,980 .		,945
P17	213,25	738,250	,356 .		,949
P18	213,50	729,000	,349 .		,949
P19	213,75	780,917	-,841 .		,952
P20	213,25	712,250	,871 .		,946
P21	212,50	713,667	,993 .		,946
P22	213,25	687,583	,862 .		,946
P23	213,00	733,333	,768 .		,948
P24	212,75	736,250	,780 .		,948
P25	213,50	713,667	,993 .		,946
P26	214,00	694,667	,901 .		,946
P27	213,00	738,000	,616 .		,948
P28	213,50	713,667	,993 .		,946
P29	213,75	759,583	-,079 .		,950
P30	213,25	734,917	,830 .		,948
P31	213,50	713,667	,993 .		,946
P32	214,00	738,000	,616 .		,948
P33	213,25	756,250	,042 .		,949
P34	213,25	712,250	,871 .		,946
P35	214,00	712,667	,824 .		,947
P36	213,00	715,333	,773 .		,947
P37	213,75	759,583	-,079 .		,950
P38	213,75	754,917	,091 .		,949

P39	213,25	734,917	,830 .		,948
P40	212,75	780,917	-,841 .		,952
P41	214,00	712,667	,824 .		,947
P42	213,25	734,917	,830 .		,948
P43	213,25	734,917	,830 .		,948
P44	212,25	756,250	,042 .		,949
P45	213,00	778,000	-,642 .		,951
P46	212,75	736,250	,780 .		,948
P47	213,25	730,917	,499 .		,948
P48	213,25	712,250	,871 .		,946
P49	212,75	754,917	,091 .		,949
P50	212,50	779,667	-,497 .		,952
P51	213,00	733,333	,768 .		,948
P52	212,50	732,333	,558 .		,948
P53	213,50	713,667	,993 .		,946
P54	213,75	754,917	,091 .		,949
P55	213,75	710,917	,898 .		,946
P56	213,25	740,250	,317 .		,949
P57	214,25	779,583	-,794 .		,951
P58	214,25	734,917	,830 .		,948
P59	214,25	734,250	,260 .		,950
P60	214,00	759,333	-,063 .		,950
P61	213,75	736,250	,780 .		,948
P62	213,50	713,667	,993 .		,946

P63	214,25	779,583	-,794 .	,951
P64	213,25	734,250	,320 .	,949
P65	211,75	759,583	-,079 .	,950
P66	211,75	780,917	-,841 .	,952
P67	211,75	780,917	-,841 .	,952
P68	211,75	780,917	-,841 .	,952